HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

MÜREBBİYE

ROMAN

Günümüz Türkçesiyle

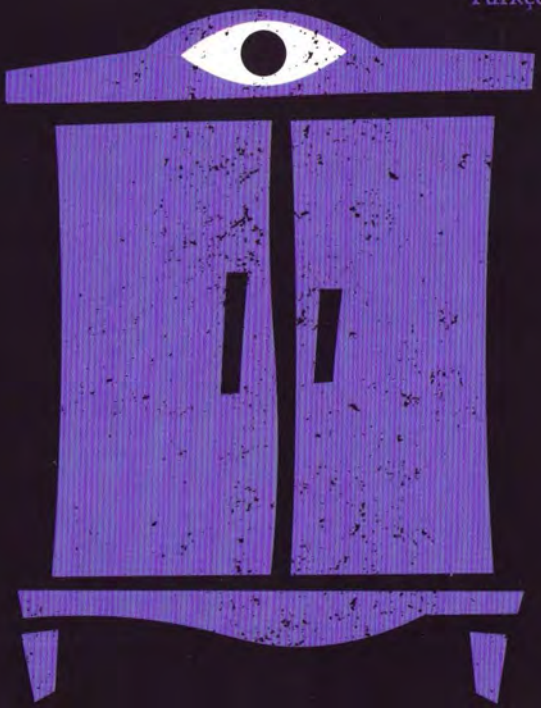

can miras

Bu kokona karısı geleli bizim yalıyı periler istila etti. El ayak hemen çekilir çekilmez ne hikmet bilmem, şu sofadaki lamba kendi kendine sönüyor. Ortalık zifirî karanlık kesiliyor. Ondan sonra evin içinde bir pıtırtı bir çıtırtıdır gidiyor... Şu yalıda doğmadımsa büyüdüm. Şimdiye kadar buralarda ne cin vardı ne şeytan! Ben biliyorum ya! Bu pıtırdayan şeytanlar murabiye midir, kurabiye midir, matmazel midir, müptezel midir, ne karın ağrısıysa işte o karının fistanından dökülüyor.

"Hikâyede elbette zamanın en kudretli kalemi, Hüseyin Rahmi'nin elindeydi. *Mürebbiye*'yle birdenbire şöhretin ve muvaffakiyetin en yüksek mertebesine çıkan muharriri hep severdik."

Halid Ziya Uşaklıgil

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın en çok okunan eserlerinden biri olan *Mürebbiye*, değişen Osmanlı toplumunu bir konağın sakinleri özelinde anlatan, eşsiz bir roman. Yazarın keskin mizahının belki de en yetkin örneği olan bu eserde, Fransız bir mürebbiyenin hayatlarına girmesiyle feleklerini şaşıran konak erkeklerinin halleri, düştükleri içler acısı durumlar eğlenceli bir dille anlatılıyor.

THG
0229662
UCC
0229662 UCC

#edebiyatımızınmirası #konak #fransızca #vodvil #ailekomedisi

Kapak illüstrasyonu: Ezgi Arslan

can

canyayinlari.com | f | canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5821-8

9 789750 758218

Can Miras

Mürebbiye, Hüseyin Rahmi Gürpınar
© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: İkdam Matbaası, 1316 (1900-1901)
2. basım: Kitabhane-i Hilmi, 1927
Can Yayınları'nda 1. basım: Eylül 2022, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 5000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan
Editör: Fatih Altuğ
Düzelti: Melis Oflas
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak illüstrasyonu: Ezgi Arslan / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti.
Akçaburgaz Mah.137.Sokak No:12
Esenyurt, İstanbul
Sertifika No: 45523

ISBN 978-975-07-5821-8

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

MÜREBBİYE

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

Günümüz Türkçesine uyarlayan

Mahir Ünsal Eriş

ROMAN

can

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gulyabani, 2019
Gulyabani (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Sevda Peşinde, 2019
Sevda Peşinde (Günümüz Türkçesiyle), 2019
Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç, 2020
Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç (Günümüz Türkçesiyle), 2020
Şık, 2021
Şık (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Gönül Ticareti, 2021
Gönül Ticareti (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Hakka Sığındık, 2021
Hakka Sığındık (Günümüz Türkçesiyle), 2021
Mürebbiye, 2022

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, 1864'te İstanbul'da doğdu. Dört yaşında annesini kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında, Aksaray'da geçti. Mahmudiye Rüşdiyesi'nde okudu. Hastalığı sebebiyle Mülkiye'deki eğitimini yarım bıraktı. Kısa süreli birkaç memuriyet denemesi ve bir dönem milletvekilliği haricinde hayatını hep yazdıklarıyla kazandı. Henüz 23 yaşındayken yazdığı ilk romanı *Şık*, Ahmet Midhat Efendi'nin övgüleriyle karşılandı ve 1887'de *Tercüman-ı Hakikat*'te tefrika edildi. Sonraki yıllarda verimli bir yazarlık hayatı geçirdi. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı İstanbul'unun konak ve sokak hayatını eserlerinde ustalıkla işledi. Klasikleşmiş birçok romanının yanı sıra hikâye, oyun, makale türlerinde de eserler verdi. Edebiyatımızda gerçekçiliğin ve doğalcılığın en önemli temsilcilerinden biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde halkı pozitif bilimlere yönlendirme isteği de açıkça görülür. 1944'te ölen yazarın mezarı, hayatının son 31 yılını geçirdiği Heybeliada'dadır.

Sunuş

Mürebbiyelere kadınlıkları nedeniyle saygı, çocuklarımızı yetiştirdikleri için teşekkür borçluyuz. Fakat bu hikâyeye adını verdiğimiz mürebbiye Matmazel Anjel[1], yalnızca adı mürebbiye olan, bu yüzden de ne saygıya ne de teşekküre değer olan bir sefildir. Paris'te hovardaların kucaklarından başka bir terbiye okulu, *histoires grivoises*[2] denilen edepsiz eserlerden başka eğitim görmemişken, İstanbul'da her nasılsa namuslu bir ailenin gafletinden yararlanarak oraya kendini mürebbiyeliğe kabul ettirmiştir.

Rabelais'lerin, Carébillon'ların, Boccacce'ların, Louvet'lerin[3] edebiyatıyla yetişmiş Matmazel Anjel'in bir benzerini daha, değil İstanbul'da belki Paris'te bile bul-

1. İsmin doğru yazılışı Angèle şeklindedir. Edebiyat tarihimizde Anjel kullanımı yerleştiği için, bu baskıda sadece bu isim okunuşuyla yazılmıştır. (Y.N.)

2. (Fr.) Açık saçık hikâyeler. Fransa'da muzır neşriyata verilen ad. (Y.N.)

3. François Rabelais (1483-1553): *Pantagruel* ve *Gargantua* gibi grotesk metinleriyle tanınan Fransız yazar. Claude Prosper Jolyot de Crébillon (1707-1777): Özellikle *Le Sopha, conte moral* (1742) adlı sefahat romanıyla dikkat ve tepki çekmiş olan Fransız yazar. Giovanni Boccaccio (1313-1375): Avrupa edebiyatının kurucu metinlerinden, erotik hikâyeler de barındıran *Decameron*'un (1353) İtalyan yazarı. Jean-Baptiste Louvet de Couvray (1760-1797): Romanın içerisinde de gönderme yapılacak *Les Amours du chevalier de Faublas* (1787) adlı erotik romanıyla tanınmış olan Fransız yazar. (Y.N.)

mak gayet güç olduğu için tertemiz bir çiçeklikte bir baldıranın yetişmesinin oranın havasını bozmayacağı gibi, bunun varlığından diğer iffetli, saygıdeğer öğretmen kadınlara da bir leke düşmez sanırım.

30 Kasım 1897
Hüseyin Rahmi

1

J'aime. (Seviyorum.)
Tu aimes. (Seviyorsun.)
Il aime. (Seviyor.)
Et mon frère vous aime. (Ağabeyim de sizi seviyor.)

Öğrencisi Nezahet Hanım'ın üçüncü tekil kişiyi böyle ekleriyle, hem de belirtili bir nesneyle çekmesi Matmazel Anjel'e garip gelmekten çok memnuniyet verdi. Bu memnuniyeti, öğrencisinin öyle bir basit çekimde, kişi zamiri yerine bir ad kullanmak, buna bir de nesne eklemek gibi Fransızcada az zamanda gösterdiği ilerlemeden kaynaklanmıyordu. Matmazelin asıl sevindiği şey, çocuk ağzıyla bir erkek tarafından kendisine bu yolla ilanıaşk edilmesiydi.

Bundan başka, mürebbiye bu sevincini sezdirmeksizin çocuktan daha çok bilgi alabilmek amacıyla sahte bir hiddet tavrı takınarak pek az bildiği Türkçesiyle dedi ki:

"Yok, yok... Yanlış! Fena *conjugue*[1] yaptı. *Et mon frère*

1. (Fr.) Çekimleme. (Y.N.)

vous aime. Bu nasıl 'bet' söz? Kim dedi böyle? Kitap dedi?"

"Hayır matmazel, kitap demedi, ağabeyim Şemi söyledi."

"A! Şemi Bey! O çapkın böyle demiş? Daha başka bir şey söylemedi?"

"Söyledi. Bana bu cümlenin analizini de öğretti. Burada kardeşim, süje[1], *aime* fiilmiş. Siz de *complément direct*[2] oluyormuşsunuz. Ağabeyim, sen matmazele böyle söyle, eğer dediğimi güzelce anlatabilirsen bugün mutlaka *bon point*[3] alırsın dedi."

Nezahet Hanım'ın *bon point*'ı hak edip etmediğini belirlemeye zaman bulamadan Anjel'in diğer öğrencisi küçücük Vahip Bey elinde minimini bir *grammaire*'le[4] koşa koşa geldi. Mürebbiyesinin yüzüne bakıp çocukça bir tebessüm gösterdikten sonra:

"*J'adore.* (Tapıyorum.)

Tu adores. (Tapıyorsun.)

Il vous adore. (O size tapıyor.)" diye *adorer* fiilini arada bir dolaysız tümleçle çekmeye başladı. Altı yaşında bir çocuğun o masumane ağzından tapmak fiilinin farklı çekimlerini işitmek matmazelin pek hoşuna gitti. Kendini tutamayıp Fransız kadınlarına has şuh bir kahkaha salıverdikten sonra, "O size tapıyor," cümlesindeki "o" zamirinin kimi işaret ettiğini anlamak üzere çocuğa sordu:

"*Il* kim?"

Vahip Bey, bu beklenen soruya karşı verilecek cevap ve o cevap sırasında takınacağı tavrın kendisine önceden gayet güzel öğretilmiş olduğunu ima edercesine çocukça

1. (Fr.) Özne. (Y.N.)
2. (Fr.) Dolaysız tümleç. (Y.N.)
3. (Fr.) İyi puan. (Y.N.)
4. (Fr.) Dilbilgisi kitabı, gramer. (Y.N.)

bir halle yerlere kadar eğilerek bir reverans yaptıktan sonra:

"*Il*... İşte o... Enişte beyim, Sadri Bey!"

Biri ağabeyini, diğeri eniştesini temsil eden bu iki çocuğun daha pek de anlamının etkisini bilmedikleri Fransızca fiillerle mürebbiyelerine ilanıaşk etmeleri gibi önemli bir konu Matmazel Anjel'in o kadar da garibine gitmemişti. Çünkü bu durum kendisi için malumu ilam sayılırdı. Matmazelin o evdeki çocuklara mürebbiye olarak alındığı bir aylık bir zamandan beri gerek Şemi gerek Sadri beyler odada, sofrada, salonda, bahçede Anjel'e rastladıkça karasevdalı, baygın bakışlarla *aimer*, *adorer* fiillerinin bugün çocuklara öğretmiş oldukları gibi yalnız şimdiki zaman halini değil bütün geçmiş zaman, gelecek zaman ve şart kiplerini de ve belki de hiçbir dilin fiillerinde bulunmayan her türlü gramer dışı acayip zaman kiplerini de göğüs geçirerek çekmişlerdi. Rüzgâr çıkınca denizin dalgalanacağı, şafak sökünce güneşin doğacağı nasıl basit, doğal olaylarsa Şemi ile Sadri Bey'in gözlerinin karası tamamen kayboluncaya kadar süzgün bakışlarından mürebbiye de bu iki genç tarafından yakında kendisine ilanıaşk edileceğini işte o doğallıkla anlamıştı. Hatta yalnız anlamakla da kalmayıp güzelliğinin ışıltısı çevresinde ortaya çıkan bu iki âşık pervaneyi birbirlerine çarptırmaksızın idare edebilmek için ustaca bir de plan kurmuştu. Anjel'in planı pek derindi. O kadar ki bazen en usta avcının bile avına doğrulttuğu tüfekle kendi kendini vurması gibi kız da hayranlarının ayakları önüne kazdığı, her biri aşkın göz aldatıcı renklerini gösteren çiçeklerle örtülü sevda çukurlarına kazara kendisinin tekerlenmesi ihtimalinden korkuyordu. Mürebbiye gönlünde şimdilik ne Şemi ne de Sadri için bir sevda eğilimi görmüyor, ikisini de sevmiyordu. Fakat sevmekten kendini alıkoyduğu gibi kendini sevdirmeye uğraşmak türünden bir ateşle oynama uğraşının

da pek öyle tehlikesiz bir şey olmadığını çocuklara okuttuğu gramer kurallarından daha açık bir şekilde biliyordu. Anjel'in aşkla ilgili fikri, bu konudaki amacı bambaşkaydı. Kız mürebbiyelikten ne kazanabilecek? Ayda dört-beş lira. Bu kadar parayı kalbinde beslediği emellerin gerçekleşmesi için hiç de yeterli görmüyordu. Yanlarında mürebbiyelik yapmak üzere davet edildiği aile pek zengindi. O hizmetten alacağı parayı üçe, belki de dörde katlamak için yalnızca çocuklara dilbilgisi kuralları okutmak değil hane içindeki genç beylere aşkın en şaşırtıcı noktalarından dersler vermek gerekeceğini, bu şekilde de kendine önemli bir geçim yolu açabileceğini düşünmüştü. Matmazel önemli bir şeye kalkışmadan önce işin enini boyunu hesap eden usta bir mühendis gibi *exploiter* edeceği[1] gönüllerin sevdaya ne denli yatkın olduklarını inceleyerek her birinin nabzına göre şerbet vermeye fakat aşkına mahkûm olacak zavallıları aşk denen hastalık müthiş bir biçimde tamamen yaylım ateşiyle sarıncaya kadar birine ettiği iltifattan diğerinin haberdar olmamasına son derece özen göstermeye, büyülemeye uğraştığı gönüllerin bir kere idarelerini eline geçirdikten yani ateşi saçağa sardıktan sonra tutkunları arasına bir rekabet ve kıskançlık duygusu sokup bu durumdan hem haz almaya hem de maddi olarak yararlanmaya karar vermişti.

Matmazelin düzenlediği bu dehşetli kalpleri fethetme programına evin en küçük beyinden en büyük efendisine kadar bütün hane erkekleri dahildi. Sevmek ve tapmak fiillerinin yukarıda gördüğümüz tuhaf biçimleri Dehri Efendi'nin ... semtindeki yalısında ... bahçede yeşilliklerle örtülü, denize nazır bir çardağın altında çekiliyordu.

1. (Fr.) Sömürmek, çıkar sağlamak. (Y.N.)

Mürebbiye öğrencilerine ders vermek için çoğunlukla –Boğaziçi'nin cana can katan mavi göğü altında küçücük yeşil bir kubbe meydana getiren– bu çardağı seçiyordu. Kameriyenin altında fıstık dalından yapılma yuvarlak masanın bir tarafına kendi geçer, karşısına da çocukları oturtur, ders kitabını, defterleri, hokkayı, kalemleri özel bir düzenle masanın üzerine yerleştirir, öğrencilerine orada her gün belirli saatlerde biraz gramer okutur, *lecture*'den[1] ders verir, kaligrafi öğretirdi. Çocuklar ödevlerini yaparlarken kendisi güneşin göz alıcı parıltıları altında maviyle altın renginin bütün tonlarını gösteren dalgaların su, gök, ateş gibi üç unsurun kaynaşmasıyla meydana getirdikleri yol yol harelere gözlerini dikerek dalıp giderdi. Memleketini, Fransa'yı, orada geçirdiği sefahat dolu hayatı, şimdi aralarında bulunduğu ailenin yanındaki sıfatı ve görevini düşünürdü. Fransa'da *fille publique*[2] denilen düşkünlerdenken burada mürebbiyeliğe alındığına şaşar, *destin* yani kader denilen şeyin bu yoldaki acayipliklerine, tuhaf cilvelerine hayretler ederdi. Fransa'da natüralizm akımının başta gelen edebiyatçıları, bu türden kadınların yaradılışın öngördüğü canlılar sıralamasına göre en aşağı tabakadan birer mahluk olduklarını kabul ederek bunların nasıl yediklerini, nasıl içtiklerini, nasıl sevdiklerini, nasıl ayrıldıklarını, kısacası bütün hayati özelliklerini diğerlerine ibret olsun diye şefkatli bir incelemeyle meydana koymaya uğraştıkları ve insan toplumunun durmadan kanayan yaralarından birinin de bu türden kadınlar olduğunu gösterdikleri halde işte o gruptan olan Matmazel Anjel, hasbahçenin baldıranı çöplüğün gülfidanı

1. (Fr.) Okuma. (Y.N.)
2. (Fr.) "Sokak kızı", fahişe. (Y.N.)

olur sözüne uyarcasına kaderin bir cilvesiyle, daha doğrusu kendisini o sıfatla kabul edenlerin gafletinin bir eseri olarak Dehri Efendi ailesinin yanında birkaç masumun eğitim ve öğretimiyle görevlendirilmiş bir öğretmen olmuştu.

Anjel, doğumunda nüfus defterine yalnız anne adıyla kaydedilen evlilik dışı çocuklardandı. Sefahat ürünü olan bu gibi çocukları çoğunlukla babaları kabul etmediği gibi anneleri de tehlikesinden korkarak düşüremedikleri veya deneseler de bunu başaramadıkları için istemeye istemeye doğurduklarından annelerinin rızaları dışında dünyaya gelen bu dışlanmış çocuklar iyi ve kötüyü ayıracak bir yaşa erişip de ortada soyadını alacağı bir "baba" bulamadıkları zaman toplum içindeki bu yersizliklerinden kaynaklanan bütün felaketlerini annelerinden bilirler. Her talihsizliklerinin biricik sebebi olarak yalnız onu görürler. Annesine karşı bu düşmanca bakış Anjel'de de vardı. Fransa'da beraber oldukları zaman bazı günler saç saça baş başa dövüşürlerdi. Anjel annesini, "Babamın adını söyle!" diye sıkıştırırdı. Annesinin, o zavallı kadınınsa dünyada kesinlikle bilmediği, düşünüp düşünüp de bir türlü kestiremediği bir şey varsa o da kızının doğumuna sebep olan o adamdı. Anjel'in zorlamalarından çok yıldığı günlerde kadıncağız, "Kimin kızı olduğunu ben ne bileyim!" diye haykırırdı.

Anjel, Paris'in fuhuş çöplüğü içinde fışkıda yetişen mantar gibi olgunlaşmaya başlayınca daha kadınlık çağına girmeden çok zaman önce o da dümeni annesinin sanatına doğru kırdı. Henüz küçüktü. Fakat fuhuşta, kalıtsal olarak yatkın olduğu o sanatta annesinden daha usta çıktı.

Paris'in rezillikler pazarında epey zaman dolandıktan sonra sonunda bir gün o da annesinin uğramış olduğu kazaya uğradı. Yani hamile kaldı. Birkaç ay önce ken-

disine *amant*[1] olarak seçtiği Mösyö André ismindeki herifin kapısını çalarak karnındaki çocuğun babasının kendisi olduğunu iddia etti. Fakat André bu yakıştırmayı şiddetle reddetti. Bu redle karşılaşınca Anjel çileden çıktı. Kızın yaygarayı ayyuka çıkardığını görünce André hiddetle, "Ben seninle serbest bir ilişki içindeydim. Bu ilişkiden doğacak iyi de kötü de sana aittir matmazel! Bahsettiğin çocuk üzerinde babalık hakkı iddia etmek istesem bile diğer *amant*'larınızdan birinin hakkını gasp etmiş olmayacağımdan emin değilim," yanıtını verdi. Buna karşılık gösterilen şirretliğe asla önem vermeyerek "matmazel" cenaplarını kapı dışarı etti. Anjel çocuğun babasının André olduğunu biliyordu. Lakin herif babalığı kabul etmedikten sonra çocuğun anasının bu bilgisi ne kadar kesin olursa olsun para eder mi?

Ümitsizce kapı dışarı edilişinden sonra matmazel düşünür. Çocuğu André'ye kabul ettirebilmekle ilgili zorlukları teker teker ölçüp tartar. Artık André'den kendine bir fayda olmayacağına, işi başka kalıba dökmek gerektiğine karar verir. Anjel bu konuda vicdani kanaatine birebir uygun bir şekilde davranmıştı. Fakat bu gibi konularda doğrulukla iş yürür mü? Bu türden zor işlerde en doğru hareket, amaca ulaşmanın en iyi bilinen yolunu izlemektir. İşin içinde ne kadar yalan dolan, eğrilik büğrülük olursa olsun. Siz sonuçta amacınıza ulaşıp ulaşmadığınıza bakınız. Gerçek işte odur. Anjel karnındaki çocuğuna bir baba aramıyor mu? Amaç işte o babayı bulmak. Ve sonuç da çocuğu o babaya kabul ettirmektir. Durum gayet açık. Bir amaç bir de sonuçtan ibaret. Bir matematik problemi gibi bir kere sorun şu iki basit temel üzerine kuruldu mu bunun hallolması için yapılacak hileler, ya-

1. (Fr.) Âşık. (Y.N.)

lanlar ayrıntı kalır. Anjel, André'nin kapısına dayanmadan önce bu dakikayı düşünememiş olmasına çok hayıflanır. O kovuluşun sonucu olarak edindiği deneyim üzerine kendi kendine, "Çocuk André'nindir. Bundan adım gibi eminim. Ama işe yaramadıktan sonra emin olmayı ne yapmalı? İşe yarayacak biçimde değiştirmeli. Hiç André gibi haşin, maddeci bir herif benim gibi bir kadının karnındaki çocuğun babalığını kabul eder mi? Kimi erkek benim gibi bir kadın tarafından babalık merhametine sunulan bir çocuğun kendi evladı olduğuna kanaat getirse de André gibi bu medeni yüzyılın maddiyatçı ahlakından kendini kurtaramayıp öyle bir çocuğa baba kucağını açmayı ahmaklık hatta alçalma sayar. Yine Fransa'da kimi erkek vardır ki başka birinden olan bir çocuğun gereksiz babalığıyla şeref duyar da babalık hakkının kime ait olduğunu düşünmekten kendisini muaf sayar, o tatlı gafletle yaşar gider. İşte bana böyle bir baba lazım," diye düşünür.

Aldığı her nefeste karnında büyüyen o rahatsız edici ağırlığı yüklenebilmek için parası çok aklı az, merhameti cimriliğinden fazla, içli, çabuk etkilenen, evlat canlısı bir baba araştırır. Bu zihin çalışmasıyla uzun süre beyin patlatmaya gerek kalmadan Anjel, aradığı babayı buldu. Anjel'in çocuğuna baba mı yok? Paris mösyölerinin hemen dörtte üçü babalık hakkı meselesinde birbirlerini geride bırakacak haldeler. Ama kime laf anlatırsın? İş bu babalar meydanında bir insaflısına rastlamakta. İşte aranan özelliklere sahip o insaflı, o hassas babayı Anjel zihninde şiire nazik ve nadir bir kafiye bulur gibi arayıp bulur. Çocuğunun babalığına layık gördüğü bu kişi meşhur edebiyatçılardan Mösyö Baudelaire adında biridir. Hiç yazar olup da hassas olmamak, hassas olup da insaflı bulunmamak, insaflı olup da gerektiği gibi davranmaktan çekinmek mümkün olabilir mi? Hem yazarlar dalgın

adamlardır. Hele romancı, tiyatrocu güruhunu kandırmak kolaydır. Bunlar eserlerinde her gün bir türlü yalan yaza yaza yalanı hakikatten, olmuşu olmamıştan, gerçeği tersinden ayırt edemeyecek bir hale gelirler. Hayatın bütün manzaralarına roman konusu gözüyle bakarlar. Yalanlarla dolu her durumu hakikat diye göstermeye, her hakikati roman vadisine sevk etmeye uğraşırlar. Yalanın sözle söyleneni ahlaki bir edepsizlik sayılırken kaleme alınanını hüner saymak, kitap şeklinde parayla satmak, medeniyetin ilerleyişinin edebiyatçılara bağışladığı garip bir ayrıcalıktır. İşte Mösyö Baudelaire de yazdığı yalanlara kendisi gülüp âlemi ağlatan bu kalem erbabındandı.

Matmazel Anjel'in içki ve sohbet arkadaşlığı ettiği hesapsız mösyöler içinde çocuğuna baba olmak üzere André'den sonra Baudelaire'i seçmiş olması bu adamın yazar olmasından ve yazarlığın olmazsa olmaz özelliklerinden biri sanılan hassaslığından, kalp inceliğinden yararlanmaktan çok, başka önemli bir sebepten ileri gelmişti. O mühim sebep Baudelaire'in *Sefil Çocuklar veya Gayrimeşru Çocuklar* adında beş perdelik bir trajedinin yazarı bulunmasıdır. Bu dram Paris'in tiyatrolarında yüzlerce defa sahneye konmuş ve her oynanışında yoğun etkisiyle izleyicilerin gözlerinden çeşme gibi yaş boşanmıştır. Bu eser Baudelaire'e şöhret kazandırmıştır. Yazar bu piyesinde sefil anaları, ahlaksız babaları, Fransa nüfusunun beşte ikilik kısmını hukuk karşısında şüpheli durumda, toplum karşısında ise bağsız bırakan o canavarları layık oldukları ayıplayıcı dille teşhir etmiştir. Kanuna aykırı bu gibi aşk ilişkilerinin insanlar arasında sebep olduğu fenalıkları, felsefe, ahlak ve daha bilmem ne bilimlerinin bakış açısından birer birer, şefkatle açıklamış, bu türden gizli ya da açık ilişkilerin sonucu olarak meydana gelmiş zavallı çocukları bazı hayır kurumları veya kilise kapılarında büyüterek bunların ellerine geçinme kapısı

olmak üzere adam öldürme, hırsızlık, yankesicilik aletleri verip hayatları boyunca türlü kötülükler içinde yüzdürdükten sonra biçarelerin kürekler, prangalar gibi sonlarla can verdiğini seyredenlerin dehşetten tüylerini ürpertecek kadar feci şekillerde tasvir etmiştir. Yazar bu eserde gösterdiği edebî güç ve tahlil yeteneğiyle âlemin ağladığını görünce kendisi de gözyaşlarını tutamamış, Baudelaire, kendi kaleminin güzelliğine yine kendisi sade bir seyirci olarak ağlamıştır. Fakat işin asıl ağlanacak tarafı oyun bittikten sonra birçok seyirci mösyölerin yine metreslerini kollarına takarak tiyatrodan çıkmalarıdır. Anlaşılan Mösyö Baudelaire de o acıklı piyesinin sahneye konduğu ilk geceden kalan bir duygulanma içinde nazlı güzel Anjel'le zevk ve eğlence masasını kurmuş, o gece tiyatrodaki seyircilere gösterdiği edebî sahneye onlarla beraber kendisi de ağlamışken besbelli âlemin bu ağlayışına yine o gece içinde Baudelaire metresiyle beraber pek çok eğlenmiştir. Avrupa'nın mevcut ahlak ve geleneklerine etraflıca bir bakıp akıl terazisine konulursa bu gibi acayip hallerde insan şaşılacak veya gülünecek bir yan göremez. İşte bu açıdan bakılırsa ne edebiyatçının hareketi suçlamaya layık bulunur ne de halkın o haline gülünür. Baudelaire o piyesi, gerektirdiği şekilde hareket etmek için değil para kazanmak için yazmıştı. Onu seyre gelenler de oraya ahlakını düzeltmek için değil hoşça bir vakit geçirmeye gelmişlerdi. Ama o kadar kişi ağladı denecek. Ağlasınlar. Tiyatroda ağlamak gülmenin bir başka çeşidi demektir. Zaten fizyoloji açısından gülmekle ağlamanın bazı durumlarda farkı yok gibidir. İkisi de sinir zayıflığından ileri gelir. Eğer ağlamakla ahlakı düzeltmek mümkün olaydı dünyada çocuklardan uslu akıllı kimse bulunmazdı.

Anjel, *Gayrimeşru Çocuklar* yazarının duygu inceliğinden, sinir zayıflığından yararlanabileceğinden ümitle

çocuğu Baudelaire'e mal etmek için ne yolda düşünüp ne türden ikna edici kanıtlar sunacağına dair, "Ben sana eylülün yirmi dördüncü günü, saat üçte Boulevard des Italiens'de[1] köşe başında rast gelmedim mi? Bir arabaya binip dolaşmak için filan ormanına gitmedik miydi? Hatta o günü orada filan filan madam veya mösyölere de tesadüf ettikti. Canım, hatırlamıyor musun? Ormanın bilmem kaç numaralı kestane ağacı altında filan filan konularında uzunca sohbetler ettikti. İşte o akşam filan lokantasında yemek yiyip geceyi de filan yerde beraber geçirmedik mi?" türünden inkâr sorularına verilecek doğrulayıcı cevapları içeren ustaca bir plan tasarlar ki çocuğun babasının Baudelaire olması gerektiği konusunda Anjel'in kendisinin bile şüphesi kalmaz.

Bir sabah Anjel karnında çocuğu, elinde kanıtlarıyla Baudelaire'in kapısına dayanır. Herif yazarsa da karı da nazlı güzellerden. İkisi de nazik birer sanat sahibi. Beriki kurnazsa öteki fettan. Biri kalemiyle halkı aldatıyorsa öbürü de diliyle âlemi kandırıyor.

Anjel yazarı önemli bir eserini yazmakla meşgul bulur. Baudelaire eline kalemi almış –hangi yanlışı, hangi iftirayı, hangi haksızlığı yazıya aktarsak yazmam demeyen o kalemi– parmakları arasına sıkıştırmış kendisini insanlıktan, toplumdan soyutlamış, göklere çıkmış oradan küçümseyen, kuşbakışı bir bakışla insanlığın bütün rezillik ve pisliklerini, parlak renkler, güzel tabirlerle tasvir ediyor. Ne hassasiyette ne hilekârlıkta ikisinin de birbirinden bir çekirdek geri kalmadığını söylemiştik ya. Anjel vereceği haberi bir müjde şeklinde vermek ve ona karşılık alacağı cevabın da bir kabul cevabı olacağına hiç şüphesi olmadığını göstermek yani en ufak bir ümitsizlik

1. Paris'in ana bulvarlarından biri. (Y.N.)

belirtisi ortaya koymamak üzere tam bir saflık gösteren çehresiyle söze başlayıp der ki:

"*Bonjour*[1] 'Alexandre Dumas!'[2] Ne yapıyorsunuz? *Les Trois Mousquetaires*[3] mi yazıyorsunuz? Kalkınız, karşılayınız. Matmazel 'Marie-Catherine' geldi. Size bir *La Dame aux Camélias*[4] yazarı sunacak!"

Fransız edebiyatını yakından tanımayan okurlarımızca Anjel'in kendisine Matmazel Marie-Catherine adını vermesi, Baudelaire'e Alexandre Dumas adıyla hitap etmesi pek garip, belki de anlamsız gibi görünüyorsa da Marie-Catherine denilen kadının *Üç Silahşor* hikâyesinin yazarı meşhur Alexandre Dumas'nın metresi olduğu ve *La Dame aux Camélias* romanının şöhretli yazarı oğul Alexandre Dumas'nın da bu gayrimeşru ilişkiden doğmuş bir evlilik dışı çocuk bulunduğu Baudelaire'ce gayet iyi bilindiğinden Anjel'in bu acayip seslenişten maksadının ne olduğunu pekâlâ anlamış ve tutturduğu şu girişten karının içinde boşaltacak daha birçok şeyleri bulunduğunu derhal hissetmişti.

Fakat iki kişi arasında görülecek anlaşma kolaylığı bazı derecelerde düşünce yakınlığına da işaret sayılacağından Baudelaire bu çabuk kavrayışını karıya anlatmış olsa bir bakıma çocuğun babalığını yüklenmiş sayılacağından Anjel'in söylediği o belirsiz bilmeceden güya hiçbir şey anlayamamış gibi şaşkın ve hayretler içinde bir yüze bürünerek:

"Matmazel, Marie-Catherine kim? Bu odada Alek-

1. (Fr.) Merhaba. (Y.N.)

2. Alexandre Dumas (1802-1870): *Monte Kristo Kontu* (1846) ve *Üç Silahşor* (1844) romanlarıyla tanınmış Fransız yazar. (Y.N.)

3. (Fr.) *Üç Silahşor*. (Y.N.)

4. (Fr.) *Kamelyalı Kadın*. Alexandre Dumas'nın (oğul) 1848'de basılan romanı. (Y.N.)

sandre Dumas nerede? Onun oğlu kime sunuluyor? Önümdeki eser ne münasebetle *Les Trois Mousquetaires*'e benzetiliyor? Şimdiye kadar pek çok bilmece işittim fakat her kelimesi bir başka bilmece olan bu söylediğiniz kadar çapraşığına hiç tesadüf etmemiştim."

Anjel safça bir kahkaha salıvererek:

"Ödülü büyük olan bilmeceler biraz karışık olur. İşte bu da öyle!"

"Acayip, bunun ikramiyesi de mi var?"

"Evet var. Torba içinde. Durduğu yerde kendi kendine nemalanıp büyüyen bir ikramiye!"

"Hayret matmazel, hayret!"

"Bunda hayret edecek hiçbir şey yok. Dur sana bilmeceyi halledivereyim de ikramiyeyi aramızda paylaşalım. Alexandre Dumas sen, Marie-Catherine ben, oğul Dumas da karnımda! Bilmecenin sandığın kadar karışık olmadığını şimdi anladın mı?"

"*Ma parole d'honneur*[1] anlayamadım. Haydi bana hayalperestlik yakıştırıp da Alexandre Dumas'ya benzetsinler. Fakat oğul Dumas, o koca edebiyatçı önce cenin haline, sonra da senin karnına girip nasıl oturabilir? Nisan başında değiliz ki *poisson d'avril*[2] yaptığını aklıma getireyim matmazel!"

"Adam sen de! Biz yalan söylemek için her sene nisanın birini bekleyecek takımından mıyız? Bu koşullara uysak ikimiz de aç kalırız."

Anjel tavrını biraz ciddileştirerek sözüne devamla, "Aman Baudelaire, sen de ne kadar şakacı adamsın. Senin gibi cin fikirli bir adamın böyle kıt anlayışlı görünmesi ne kadar tuhaf oluyor! Yazarlar zevzek olurlar ama

1. (Fr.) Yemin ederim. (Y.N.)
2. (Fr.) Nisan 1 şakası. (Y.N.)

sen de onların en zevzeğisin. Hamile kadını bu kadar üzmek iyi değildir," deyip hamilelik kaydını içeren belgeyi korsajının arasından çıkararak Baudelaire'e göstererek, iddiasını ispat etmek için gereken sözlü kanıtlara hemen girişir.

İş böyle bilmecelikten gerçekliğe dönünce Baudelaire cenaplarının da yüzü o eski şakacılıktan, tatlılıktan acı bir sertliğe döner. Baudelaire, o tür kadınlardan her gün biriyle ilişkide bulunmaktaysa da bu nazlı güzeller tarafından bir gün "Bunun babası sensin," diye kendine bir çocuk sunulacağını uzak bir ihtimal olarak bile aklına getirmezdi.

Anjel, Baudelaire'in yüzünde beliren derin çizgilerden kafasının içinde ne bencilce düşüncelerin ayaklandığını çabucak anlayarak başlayacak mücadelede herife meydanı dar etmek üzere hemen söze yine kendi atlayıp dedi ki:

"Mösyö, *Gayrimeşru Çocuklar* adlı eserinizde geçinemediği için evlilik dışı çocuğunu boğan anaları, kadınları insan soyunu aralıksız devam ettirmeye yarayan birer insan tarlası olmalarından dolayı sahip oldukları kutsallığın tersine yalnızca nefsani beğeniyle, yani kısır bir fikirle seven, kazara bir çocuk meydana geliverince de bunu tabiat kanunlarına aykırı, zararlı bir olay olarak kabul ederek evladını reddeden babaları pek dehşetli bir biçimde yargılamıştınız. Bugün siz de aynen öyle bir durumda bulunuyorsunuz. Bakalım çocuğunuz hakkındaki kararınız, annesine göstereceğiniz muamele, kendi hakkınızda yine kendinizin vereceği vicdani karar ne olacaktır? Bunu merak ettim, anlamaya geldim."

Tereciye tere satmak gibi garip bir fikre kapılan Anjel'e cevap olarak yazar o ekşi yüzüyle der ki:

"Matmazel! Bu sözlerinizi işiten de sizi namuslu bir kocadan dünyaya bir çocuk getirip yetiştirmek gibi gü-

zel bir niyetle pansiyondan yeni çıkmış toy bir kızcağız sanır. Kadınlığı insan tarlası bakış açısıyla değerlendirmek fikri sizde karnınız şişmeğe başladıktan sonra mı ortaya çıktı? Çünkü önceden sizde böyle bir çocuk sevgisi yoktu. O kadar yoktu ki ilişkimizin olduğu zamanlarda ne sizde ana olmak arzusu ne de bende baba olmak merakı bulunduğuna ikimiz adına da yemin edebilirim."

"Pekâlâ mösyö, pekâlâ! Sözlerinizin sonunda sayıp dizeceğiniz filozofça fikirleri anladım. Boş yere yorulmayınız. O yüce fikirleri böyle benim gibi bir kadına karşı boş yere harcamayınız. Bir kitaba koyunuz da el âleme parayla satınız. Çünkü ne sizin o sözlerin hükmüyle hareket etme olasılığınız vardır ne benim. Biz aramızda açık konuşalım."

"Yok, hani siz, daha başında analıktan, babalıktan, tabiat kanunlarından filan dem vurdunuz da ben de onun için gerekli cevapları vermekte acele ettim."

"Ayıp değil ya mösyö, benim de merak ettiğim bir yan var. Kendisi ahlakın en derin çukurunda bocalayan bir adam âleme *morale*[1] dersi vermek için nasıl kitap yazabilir? İşte ben de bunu anlamak istiyorum.

Biz *fille publique* adını taşıyoruz, canı isteyen bizden uzak durup kaçınabilir. Sizeyse *moraliste*[2] deniyor. Bu ad altında bütün ayıplarınız gizli, örtülü kalıyor. Bu önemli noktayı bana açıklar mısınız?"

Baudelaire alaycı bir gülümseyiş göstererek:

"Mademki açık konuşmak istiyorsunuz, mademki kendimizi birbirimize riyasız, tabii olarak göstermek gerekiyor, ben yazarlık mesleğimce olan görüşlerimi size açıklayayım. Fakat siz de bana kendi sanat ve mesleğiniz-

1. (Fr.) Ahlak. (Y.N.)
2. (Fr.) Ahlakçı. (Y.N.)

ce olan incelikli görüşlerinizi anlatır mısınız? Eğer bunu başarırsanız siz anlatırken ben *note* tutarım. Bu yakalayacağım şeyler önemli bir kitabın temeli olur. Böylece çözümlemeleri güçlü bir eser meydana gelir. Bu mücadelemizle boşa vakit kaybetmemiş de oluruz."

"Bu teklifinizi bir şartla kabul ederim."

"Şartınız nedir?"

"Şartım, yazacağınız kitaptan elde edilecek kârın çatışma ve tartışma sebebimiz olan çocuğa bırakılmasıdır."

"Edebiyatçıların sandığınız kadar kötü adamlar olmadıklarını sizin gözünüzde kanıtlamak için babası meçhul bir çocuğa böyle bir bağışta bulunurum."

"Baudelaire!"

"İşin içinde yalan, hile, kandırmaca olmayacağı sizin ortaya koyduğunuz şarttan da önce anlaştığımız bir şart değil miydi ya?"

"İşte ben de anlaştığımız bu ilk şarta uyarak çocuk sizindir diyorum ya! Çünkü sizin değildir desem yalana başvurmuş olurum."

"Sizin mesleğinizdeki bir kadından doğacak çocuk kimsenin değildir. O ancak sizindir matmazel. Şimdi vaat ettiklerimi gerçekleştirmekten başka çocuğunuza bir bağışta bulunamam. Çocuğun doğumunun gerçekleşmesine benim kadar katkısı bulunan bütün tanıdıklarınız bu kadarcık bir lütuf göstermiş olsalar doğacak çocuk Rothschild ailesi[1] kadar zengin olur. İşte ben payıma düşen fedakârlıktan çekinmiyorum. Çocuğunuz hakkındaki şefkatiniz sizi daha ileri bir dereceye zorluyorsa diğer taraflara da başvurunuz."

Anjel, yazardan çocuk adına çekebileceği menfaatin şu vaat edilen miktarı daha öteye götürmek ihtimali ol-

1. Rothschild ailesi o dönemde dünyanın en zengin ailelerindendir. (Y.N.)

madığını kesin bir biçimde anlar. Bu nedenle söz verilen menfaatle yetinmeye mecbur olur. Yazarın mesleği hakkında yapacağı açıklamayı bekleyerek susar.

Mücadelenin sonucunda böyle bir uzlaşma noktasına ulaştıklarını görünce Baudelaire bir sigara yakar, bir tane de Anjel'e verir, sigaraların dumanları birtakım helezonlar oluşturarak tavana doğru yükselmeye başladığı sırada yazar, meseleyi şu şekilde açıklamaya girişir:

"Matmazel! Kendinize *fille publique* yani harcıâlem bir kız, bize yani edebiyatçılara da *moraliste*, ahlakçı adını veriyorsunuz. Bu iki sıfatın bir arada kullanılması zıtlıkların birliği olarak görülse de bu iki sanata şimdiki *morale* gözünden bakılınca aralarında görülecek şey bir uzaklık değil, aksine apaçık bir yakınlıktır. Ahlakçılardan olmak için ahlaksızlığı incelemek gerekir. Bir konuyla fazlaca meşgul olmak o şeyle laubalilikle sonuçlanacağından tıpkı tehlikeli bir fen deneyi gerçekleştirenlerin bazen deney sırasında bilim yoluna kurban gitmeleri gibi âleme ahlak dersi vereyim derken kötü ahlakın çirkefine düşüp de dibi boylayanlar görülmemiş değildir. Tarih bize pek çok büyük edebiyatçının küçüklüğünü ve ahlakçıların bir haylisinin ahlaksızlığını gösteriyor. Bundan da fazla, eski *moraliste*'lerle şimdikiler arasında epey fark vardır. Hatta *morale* sözcüğünün anlamı bile bütün bütün değişti. Eski Yunanların gözünde *moraliste* sayılan Theophraste'ları, Plutarque'ları, Maxime'leri, Romalıların Ciceron'ları, Seneca'ları, Marcus Aurelius'ları[1] ve

1. Theophrastus (MÖ 372-MÖ 287): Aristoteles'in de öğrencisi olan meşşai/peripatetik felsefeci. Plutarkhos (46-119): *Moralia* adlı bir eseri de olan Sokratçı felsefeci. Efesli Maksimus (331-363): Roma İmparatoru Julianus üzerinde büyük etkileri olan yeni-Platoncu felsefeci. Marcus Tullius Cicero (MÖ 106-MÖ 43): Retorik, felsefe ve siyaset üzerine metinleriyle bilinen Romalı devlet adamı, hukukçu ve düşünür. Lucius Annaeus Seneca (MÖ 4-MS 65): Tiyatro oyunlarıyla da tanınan stoacı düşünür. Marcus Aurelius (121-180): Roma İmparatorluğu da yapmış olan stoacı düşünür. (Y.N.)

daha doğrusunu söylemek gerekirse bizim 'Fransızların' dünkü Montaigne'lerimiz, Rochefoucauld'larımız, Pascale'larımız, La Bruyère'lerimiz[1] bugün hayata geri dönseler bunlardan her biri kendi zamanlarında öğrendikleri *morale*'in bugün sebep olduğu aksi sonuçları görerek hayrete düşerler. Ve şimdiki *morale*'i öğrenmek için de yeniden ders başı yapmak gerekliliğini görünce buna da belki canları sıkılır. Eski *morale* ile yenisini ve özellikle edebiyatla *morale*'i birbirlerinden ayırmak lazımdır. Kuralına uygun söylenip söylenmediğine göre her parlak söz edebiyattan sayılabilirse de edebiyattan olan her şey *morale* olamaz. Eski ahlakçılar pisliğe el değdirmeden bunun niteliği hakkında fikir edinebilmek gibi garip bir iddiada bulunurlarmış. Natüralizm ve eksperimantalizm akımları edebiyata uygulanmaya başlayalı beri inceleme ve kaleme alma yolları değişti. Claude Bernard'ın[2] deney metodunu fizyolojiye, tıbba uygulamasından sonra roman da inceleme metotları bakımından uygulamalı bilimler sırasına girmek eğilimini gösterdi. Bilimler iki kısma ayrılır. Birincisi sadece inceleme yoluyla niteliğin keşfine uğraşılanlardır ki inceleyenlerin buradaki fennî çabası tabiatı incelemekten ibarettir. İkincisindeyse inceleyen kişi yalnızca tabiatı incelemekle kalmayıp tabiattaki etkileri anlamak için deney metodunu kullanabilir. Buna göre astronomi, jeoloji, mineroloji, botanik, zooloji bilimleri birinci kısımdan; fizik, kimya, fizyoloji bilimleri de ikinci kısımdan sayılır. Bu kuralı göz önünde bu-

1. Michel de Montaigne (1533-1592): Deneme türünün kurucusu Fransız yazar. François de La Rochefoucauld (1613-1680): *Özdeyişler* eseriyle tanınan Fransız yazar. Blaise Pascal (1623-1662): *Düşünceler* eseriyle bilinen Fransız matematikçi ve düşünür. Jean de La Bruyere (1645-1696): *Karakterler* eseriyle tanınan Fransız düşünür ve ahlakçı. (Y.N.)

2. Claude Bernard (1813-1878): Deney ve yöntem üzerine çalışmalarıyla özellikle tıp alanında büyük etki uyandırmış Fransız hekim. (Y.N.)

lundurarak biz de romanlarımızda yaşatacağımız kişiler ve olayları doğadan birer 'tip' örneği olarak seçer, bunların ana babasından, atalarından kalıtım yoluyla alacakları bünye, huy ve yaradılışlarından gelen çeşitli halleriyle sonradan içinde yaşayacakları ahlak kuralları ve hayat tarzlarını dikkate alarak falanca yaratılış şartları içinde doğup filanca toplum halleri içinde yaşamış bir adamın hayat hikâyesini, başına gelecek olayları dikkate alarak tabiatı gereği nasıl atlatacağını ve ne gibi neticelerle karşılaşacağını son derece tabii bir uzlaşmayla anlatırız. Eğer biz bu yoldaki incelemelerimiz ve tabii anlatışımızla cidden başarılı olabilirsek toplum bundan pek önemli sonuçlar, pek yararlı kazanımlar elde eder. Falan yaratılış ve hayat şartlarıyla yaşamış bir adamın hayatındaki olayların neticeleri bizce maddi olarak görülse bile, o şartlardan bazılarını değiştirsek işin sonunu da etkilemesi gereken değişiklikleri bize keşfettirecek bilim, işte *roman experimental*'dir.[1] Sanatımızın böyle muğlak yanları bulunduğu için, matmazel, uygulanması mümkün bazı konuları bizzat kendimizde deneriz. Bu hastalıklı 19. yüzyılın zehirli ahlakını kendimize aşılarız. Bazı tehlikeli hastalıklara çare bulmak için o dehşetli hastalıkların tohumlarını vücutlarına şırınga ettiren bilim fedakârlarından bu yüzden hayat boyu, sağlıkları, kanları bozuk kalanlar olduğu gibi bizde de bu zehirlenme deneyinden sağ çıkamayanlar olabilir. Fakat halkın dikkate alacağı şey söyleyenin kendisi değil, sözüdür. Kansızlığa tutulmuş bir doktordan kanı artırmak için reçete alanlar ve o ilaçlardan bazen de fayda görenler yok mudur? Öylesi bir doktorun reçetesi kendine iyi gelmez de başka bir bünyeye faydalı olabilir. Doktorların hastalıklardan mu-

1. (Fr.) Deneysel roman. (Y.N.)

afiyeti ya da ömürlerinin uzunluğu konusunda diğer insanlardan ayrıcalıkları yoktur ya! Bunlardan genç, ihtiyar, çeşitli yaşlarda adamların her türlü hastalıktan her gün vefat ettikleri görülüyor. Yine de ne tıp biliminin mensuplarına bir yılgınlık geliyor ne de onlara başvuranlara ümitsizlik... İşte matmazel, biz, kendisinin de çektiği bir hastalığa tutulmuş bir başka hastalığı iyileştirmeye uğraşan o doktora benzeriz. Bu eksiklik yalnızca bizim mesleğimizde değildir. Başka mesleklerde de vardır. Bir avukatın vicdanının tersine bir cani ya da masum hakkında af ya da ceza talep etmesi de bu türden bir şeydir. Ahlakın en sefil çukurunda olan birinin âleme ahlak dersi verebilmesindeki hikmeti şimdi anlayabildiniz mi?"

Anjel derin derin düşünerek:

"Anladım mösyö! Anladım... Fakat bizim sanatımızla sizinki arasında iddia ettiğiniz kadar bir yakınlık ve benzerlik göremedim. Bizim sanatla uğraşanlar çoğunlukla cahil olurlar. İşledikleri fenalıkları geçim derdinden ya da hayati zorunluluklardan sayarak işlerler.

Bir fenalığın cahilce yapılmasıyla aklı başında bir şekilde yapılması arasında büyük bir fark vardır. Size alay malzemesi olan bu berbat hale bizi sürükleyenler de yine erkeklerdir. Bunun için işte biz de becerebildiğimiz kadar onlardan intikam almaya uğraşırız. İçimizde en mutsuz olanlar bir erkeğe cidden gönül vermek felaketine uğrayanlardır. Bir erkeğe gönül vermek bizim gibi kadınların harap olmasına sebep olur. Samimiyetle seven çoğunlukla aşağılanır, ihanetle karşılık görür. İşte bu sebebe dayanarak sevilip sevmemek, aldatıp aldanmamak ilkesine bağlı kalmak, hiç ayrılmamaya uğraştığımız bir ilkemizdir. Bizce sevmek aptallık, acımak suçtur. Bize göre ahlaka aykırı davranış işte bu ilkenin dışına çıkmaktır. Ahlak nedir mösyö? Maddi, manevi cezalandırılma korkusuyla yürürlükte olan kurallarına aykırı davranmaktan çekinilen şey

değil mi? Pekâlâ... Ceza korkusuyla namuslu yaşamayanlarca ahlak neyse bizim için de bu düsturumuz işte odur. Çünkü bu düsturumuza aykırı davrandığımız anda bizim için de ceza hazırdır. Fikirlerimizin bu kısımları biraz nazik olduğundan sözlerim muğlaklaştı. Ama siz yazar ve özellikle de mesleğinizin mesleğimize yakınlığını iddia eden bir kalem erbabı olduğunuz için benim bir sözümden sizin bin anlayacağınıza hiç şüphe etmem. Bizim oyunumuz tatlı dil, sermayemiz ise kurnazlıktır. Bu yüzyılın medeni ilerleyişinin etkisiyle her şeyde gözlenebilen değişim, aşk ve muhabbette de kendini gösterdi. Eski saf, masumane sevgiler şimdi yalnız *Paul ile Virginie*[1] gibi tertemiz duyguları tasvir etmelerinden ötürü modası geçmiş sayılan bazı hikâyelerde kaldı. Şimdi hayvan gibi sevişiyorlar. İşte o hayvanlardan birisi ben... Gücenmeyiniz mösyö, bir diğeri de sizsiniz. Hayatınız boyunca hiç insan gibi sevdiğinizi hatırlayabiliyor musunuz? Ben kendi adıma hatırlamıyorum. Böyle bir masumiyeti hatırlayabilsek bile bu budalalığımızı birbirimize itiraftan zamanın ahlakı yüzünden çekiniriz. Ne yapalım? Bu saflıklar şimdi ayıp sayılıyor. *La Dame aux Camélias* gibi roman kahramanlarına bile şüphe ve belki küçümseyişle bakılıyor. Bu yaradılışta bir iffetsizin olabileceğine kimse ihtimal veremiyor. Yazarı iyimserlik ve hayalperestlikle suçlanıyor. Zamanımızda herkes *Nana*[2] gibi hakikatlere bayılıyor. Kadın dedin mi Paul Bourget'nin *Mensonges*[3] romanındaki Suzanne veya Colette gibi olmalı. Koca deyince Su-

1. *Paul et Virginie*, Bernardin de Saint-Pierre'in 1788'de yayımladığı, masumiyet ve iffetle birlikte düşünülen bir aşkın anlatıldığı roman. (Y.N.)

2. Émile Zola'nın (1840-1942) Nana adlı bir fahişenin yükselişini anlattığı, 1880'de basılmış romanı. (Y.N.)

3. Psikolojik romanlarıyla tanınmış Fransız romancı Paul Bourget'nin (1852-1935) Claude Bernard'ın deneyselciliğinden esinlenen romanlarından *Mensonges* (Yalanlar), 1887'de basılmıştır. (Y.N.)

zanne'ın kocası Moraines'e benzemeli, âşıklar da Desforges'un yaradılışında olmalı. İşin içine samimiyet, muhabbet gibi budalalıklar girerse sonunda gözlenecek hal, René Vincy'de görülen o korkunç akıbetin aynısı olur. Romanlarda bile tasvir edilmesi yazarın şöhretine leke getirecek güzel ahlak sahiplerini Paris'in geçim dünyasında aramak abes sayılmaz mı? İffetimizin olmaması bizi toplumun iffetine karşı düşman etmiştir."

Anjel'in bu son sözünden sonra edebe aykırı olarak öne sürdüğü fikirler henüz anlatıştaki saflığı ve kendini ifade etmekteki el değmemişliği o nüktedanlık düzeyine ulaşmamış bulunan Türkçemizle söylenemeyecek kadar Frenklerin yeni edebiyatı tarzında olduğundan matmazelin görüşlerinin bu kısmını görgü gereği sessizce geçiyorum.

Baudelaire bu edebî tartışma üzerine Anjel'in görüşleriyle kendininkini birleştirerek başı açık bir eser meydana getirir. Yazar bu eserini yazmakla meşgulken Anjel'in karnındaki cenin de bütün gelişim evrelerini geçirir. Nihayet çocuğu kundağa, eseri tezgâha yatırırlar. Konusunu tabiattan aldığından mıdır nedir, masumun şansına kitap o kadar ilgi görür, o derece rağbet görür ki Baudelaire hazretleri kendisiyle ilgisi binde bir oranındaki bir çocuğa böyle önemli bir bağışta bulunduğuna pişman olur. Ama verdiği *parole d'honneur*'den[1] caymaya yol bulamaz.

Anjel az zamanda o paraların altından girer, üstünden çıkar. Ciyak ciyak bağırmaktan başka artık kendine bir faydası kalmayan o yavrucağı büyük annesinin şefkatli kucağına bırakarak matmazel hazretleri yeni yakalamış olduğu Mösyö Maxime adında bir herifle yaşamaya başlar.

1. (Fr.) Şeref sözü. (Y.N.)

Bu yeni *amant*'ıyla olan aşk ilişkisi beklentilerin aksine epey bir süre devam eder. Tüccar olduğu için dörtbeş ay kalmak üzere herifin İstanbul'a bir sefer yapması icap eder. Anjel, Batı malının Doğu'da para ettiğini bildiğinden ve kendini de o mallardan biri saydığından hem ziyaret hem ticaret amacıyla Mösyö Maxime'in peşine takılır, birlikte Dersaadet'e gelirler. Mösyö Maxime'in ticari işleriyle meşgul bulunduğu sırada Anjel de fırsat düşürebildikçe kendi hususi ticaretiyle ilgilenmekten geri durmaz. Dersaadet'e varışlarından bir ay sonra Maxime, metresini bir Rum delikanlısıyla yakalar. Mösyö Maxime, Fransız olmakla beraber her nasılsa natüralizm taraftarı bulunmadığından Anjel'in belinin ortası budur, diye bir tekme indirip karıyı bulundukları otelden kapı dışarıya defedivermek gibi Frenklere yaraşmayacak bir nezaketsizlik ve kabalıkta bulunur.

İki yol çantasıyla iki eli böğründe bir parasız sokak ortasında kalan Anjel, genelevlerden birine gireceği yerde çirkin sanatını genelden özele dökmek, fuhuş yorgunluğundan bir süre dinlenmek amacıyla Dersaadet'te yaşayan, saygıdeğer bir Fransız ailesine başvurur. Melekçe saflığını gösteren sahtekârca bir yüzle kendini iffetli bir kız olarak tanıtır. Söyleyecek çok sözleri varmış da derin utancı bunları dile getirmeye engel oluyormuş gibi yalancıktan kızarır. Her ne derdi varsa sıkılmayıp açık söylemesi hususunda o aile tarafından ısrar edilir. Birçok mahcup tereddüt ve yapmacık hallerden sonra yüzüne mendil kapatarak geçinmek için mürebbiyelik gibi saf temiz bir niyeti olduğu için Dersaadet'e gelmek istemiş olduğu ve şimdiye kadar da Fransa dışına çıkmadığı için kadınlığı ve seyahat konusundaki deneyimsizliği ve özellikle de yaradılışı gereği beceriksiz ve mahcup olduğu için, İstanbul'a gelmek üzere bulunan namuslu tanıdığı Mösyö Maxime adında biri tarafından kendisinde teklif

edilen yol arkadaşlığını kabul etmeye mecbur kalmış bulunduğunu ve yine burada yer yurt bilmemesinden dolayı o kişiyle bir otele inmiş ve namuslu zannettiği Mösyö Maxime tarafından vahşi bir şekilde ırzına saldırıya kalkışılmış olması üzerine ortaya çıkan o namus ve nefret kaynaklı cüretiyle kendini sokağa dar atabilmiş olduğunu ve yanına birkaç günlükten fazla harçlık ve eşya olarak bir-iki kat çamaşırla bir dua kitabından (!) başka bir şey almadığını ter dökerek öyle yana yakıla anlatır ki dinleyenlerin gözleri bunun etkisiyle yaşarır.

O saygın Fransız ailesinin fertleri Anjel'in haline ağlayacak kadar acımakla beraber yine kendisini bir gece olsun misafir olarak bile evlerine kabul etmezler.

Vatanları dışında yaşayan Avrupalılar bulundukları yabancı memleketlerde kendi milletlerinden birine rastladıkları zaman o gurbetçiye her konuda pek büyük bir hürmet duygusuyla kolaylıklar gösterirler. Bu hürmet ve şefkatin sebebiyse o vatandaşın diğer bir milletin servetinden geçinmeye uğraşmasıdır. Burada düşünülen fayda da kendi milletlerinin başka bir milletin yanında nüfus ve etkice çoğalması, oradaki servetin bir kısmını kendi memleketlerine taşımaya yol açmasıdır.

O Fransız ailesi de işte böyle bir şefkat hissiyle Anjel'e çabucak bir kolaylık gösterirler. Öncelikle kendilerine yakın, ucuzca bir oda kiralanır. Matmazel oraya yerleştirilir. Kısa bir süre sonra da mürebbiyelik etsin diye Dehri Efendi ailesinin yanına gönderilir.

Mürebbiye Anjel, geçmişinden biraz olsun bahsettiğimiz işte böyle bir Anjel'dir. Mürebbiyemiz fuhuş yorgunluğundan bir süreliğine vücudu ve zihnini dinlendirmeyi kafaya koyduğu halde, "Alışmış kudurmuştan beterdir," sözünce, arasına katıldığı ailenin üyeleri içinde genç ihtiyar birkaç erkek görür görmez amacından cayıverir.

Gerekli kayıtları yakından yürütmek üzere hoşuna giden aile üyesi beylerden bir ikisinin adlarını alfabetik sırayla her birine birer başlık açarak defterine yazar.

Nezahet Hanım'la Vahip Bey'in fiil çekimleri mürebbiyenin son derece hoşuna gider ama defterinde açtığı başlıkların çokluğuna bakarak Şemi ile Sadri'nin sevgileriyle yetinemeyeceğinden çatkınca bir tavırla çocuklara sorar:

"Yalnız, Şemi, Sadri beyler, ikisi bu lakırdı söylemiş? Amca Bey böyle bir şey demedi?"

Çocuklar ikisi birden, "Hayır, demedi," cevabını verirler.

Amca Bey'in böyle bir şey dememesine Anjel'in o kadar canı sıkılır ki o mahsusçuktan çatkınlığı bu defa ciddi bir somurtkanlığa döner. Onun adına defterde açtığı başlık böyle açık mı kalacak? Ümitsizce biraz düşünür. Bugün demediyse elbette bir gün der, diye aklından geçirerek gönlünü biraz avutur.

O aralık kameriyenin önünden yalının aşçıbaşısı Tosun Ağa kollar dirseklere kadar sıvalı, belinde al sopalı ipek futası[1], boyundan aşağı göğsüne doğru gümüşten bir akarsu gibi sarkan kordonuyla geçmekte olduğundan gür bıyıklı kırmızı yanaklı bu Bolu güzeline karşı Anjel evvela yürek gıcıklayıcı süzgün bir tebessüm gösterip ardından akide şekerini andıran gevrek, tatlı bir kahkaha salıvererek Fransızca der ki:

"Ajibaşi, defterime yazılmaya layık olanlardan biri de sensin. O güzel bıyıklarınla bu şerefi kazanmayı hak edebilirsin."

Aşçı Tosun o tebessümdeki güzelliği, o kahkahadaki tatlılığı şimdiye kadar ateş üzerinde terbiyesini kokuttu-

1. Önlük. (Y.N.)

ğu, kıvamını getirdiği helvaların hiçbirinde görüp tatmamış olduğundan kalbi yerinden kopup da boğazına tıkılmış gibi, zavallı herif çarpıntılar içinde oracıkta yılışıp kalır. Söylenen sözlerden hiçbirini anlayamaz. Fakat yüz ifadesinden o şerbetli kahkahalardan kendine iltifat edildiğini hisseder.

Aşçıbaşı sıtmaya tutulanlarınki gibi garip bir bakış, neşesinden kulaklarına kadar uzayan ağız ve sözden çok hıçkırığa benzeyen bir telaffuzla der ki:

"Efendim kokona hanım! Lafını hiç anlayamıyorum ama vallahi sesin küçükbeyin akşamları üfürdüğü düdükten (flavta), benim tamburanın telinden daha tatlı, daha oynak çıkıyor. Param olsa senin dilini ben de öğreneceğim. Diline de sana da dosdoğru hayran oluyorum."

Anjel bu defa Türkçe olarak:

"Bu akşam puf börek var?"

"Sen puf böreğini seviyon mu? Öyleyse bundan sonra her gün sana tepsi tepsi pişürürüm."

"Sen onu nasıl kabartır öyle?"

"Unu güzel olunca kabarır." Anjel'in kollarını göstererek: "Senin fistanının kollarından daha çok şişer. Hele ben her aşçıdan daha fazla kabartırım. Seninle lafa daldık ama şimdi mutfakta çıraklar tencereleri yakar. Bu akşam yemekler benim gönlüm gibi hep yanık olur."

Aşçıbaşı mutfağa doğru yürür. Giderken kendi kendine şöyle söylenir:

"Bu kokona benden ne istiyor canım? Gördüğü yerde sırıtıyo. Benim de elim ayağım donakalıyo. İşim bitiyo. Tüh! Allah cezanı vere. Bu karı bana alakalandı mı acep? Beni günaha sokuyo. Ocak başında kokona aklıma gelince bütün damarlarım paluze[1] gibi debreşiyo. Yemeklere attı-

1. Nişasta ve şekerle yapılan bir tatlı. (Y.N.)

ğım tuzun kararını şaşıyorum canım. Bunun için dört defadır efendiden azar yiyorum. Hep bu haller memleketteki Ayşe'ye malum oluyor galiba. Kokona bu konağa geleli gayrık Ayşe'nin hiç düşüme girdiği yok. Bu işin Allah sonunu hayrede."

Zavallı aşçıbaşı kokonanın aşkının ateşiyle oracıkta yazdığı, "Kolların puf böreği, gerdanın elmasiye / Ben pişürürüm güzelim sen hemen durma ye" beytini bir Bolu bestesiyle yanık yanık söyleyerek mutfağa girer.

2

Dehri Efendi, Mülkiye emeklilerinden altmış beş yetmiş yaşlarında kadar bir zattır. Babasından uçsuz bucaksız mallar miras edindiği gibi çok sayıda saygın memuriyette iyi yöneticiliği ve tutumluluğu sayesinde o malları hemen hemen iki katına çıkarmayı başarmış olduğundan şimdilerde vezir konağı denecek kadar görkemli bir evi refah içerisinde idare etmeye elindeki serveti bol bol yetmektedir.

Kendisinin bilim ve sanata sevgisi, bunlardan bazılarına da yakın ilgisi, Avrupa dillerinden Fransızcaya ciddi bir biçimde, diğerlerine de üstünkörü seviyede hâkimiyeti vardır. Ahlak anlayışındaki bazı gariplikler, gereğinden fazla sinirli ve tok, doğru sözlü olması pek çok kimseleri gücendirirse de düzgün yaradılışlı, düzenli, haklara saygılı, milli ahlak ve geleneklerden bazılarına bağlılıkta son derece tutucu olmak gibi diğer bazı seçme vasıfları, ahlaka kadir kıymet verenlere kendini sevdirir.

Bazı eski filozof resimlerinde görülenlere benzeyen koskoca bir kafa, o geniş alnın altında uzun kılları birbi-

rine karışmış akı siyahından fazla bir çift gür kaş, hemen hemen bir bıyık kadar kaba duran bu kaşlarla alnın çıkıntısının oluşturduğu karaltı içinde çukura gömülmüş sert bakışlı, yuvarlak, ayrık iki siyah göz... Ta kulakların içinden fışkırarak iki yanağı hemen hemen tamamen ele geçirmiş olan gür, beyaz bir sakal Dehri Efendi'nin yüzüne büyükler için Sokrat'ın "karikatür"ü olacak biçimde tuhaf bir heybet, çocuklar içinse korkunç bir umacı hali vermişti.

Zaten ev halkından büyük küçük yanına her kim girse bedeninde hafif bir titreme hissetmeksizin o yüze bakamazdı. Efendinin yanında söylenecek sözler çoğunlukla pek kısa, onlara alınacak yanıtlar da çok kesin olurdu. Efendi bir defa siyaha beyazdır dedi mi! O iş geçmiş ola! Artık o siyahı beyazdır diye kabul etmekten başka çare yoktu. O şeye, "Efendim, beyaz ama pek de o kadar bembeyaz değil, biraz siyahımtırak görünüyor," demek bile kimsenin haddi değildi.

Efendi, kütüphanesine kapanıp da bilim ve araştırmayla meşgul olmaya başladı mı, gerekli gereksiz bir iş için yanına girilemezdi ama kendi canı istediği zaman odasından dışarıya çıkar, bazen yalının büyük sofasında yakaladığı "kethüda" kâhya kadına "ekonomi-politik"ten önemli konu başlıkları açar. Bahçede ara sıra bahçıvanı ele geçirdikçe zavallıya "ebelik ilmi"nden söz ederdi. O korkunç Dehri Efendi'nin, o ciddi adamın hali bazen öyle hafiflik kazanırdı ki sofada veya bahçede oynayan çocuklara karışır, onlarla beraber saklambaç, köşe kapmaca oynardı.

Bu acayip hallerinin fazla zekânın taşmasından mı yoksa o koca kafadaki saklı cevherin kendisini kaplayan o dış kabuğun büyüklüğüyle uyumlu olmamasından mı ileri geldiği kolay kolay kestirilemeyecek bir meseleydi. Dehri Efendi'nin ilk eşinden bir kızıyla bir oğlu olmuş-

tu. Melahat Hanım'la Şemi Bey. Birinci eşinin ölümünden sonra tuttuğu genç bir odalık da Nezahet Hanım'la Vahip Bey'i dünyaya getirmişti. Yirmi beş yaşlarında olan ilk kızı Melahat Hanım kocada, on sekiz yaşındaki büyük oğlu da yatılı okullardan birinde bulunduğundan mürebbiye Anjel, küçüklerin yani Nezahet Hanım'la Vahip Bey'in eğitim ve öğretimleri için tutulmuştu.

Dehri Efendi'nin dört çocuğunda da babalarının o koca kafası, çukur gözleri, bazı tuhaf huyları, çeşitli derecelerde gözlemlenebilirdi. Çocuklar babalarının saklambaç oynamak gibi bazı laubalilikleriyle, incelikleriyle karşılaşmakla birlikte büyüğü, küçüğü kendisinden korkarlardı. Çünkü babalarının hiçbir konuda şakası yoktu. Çocuklardan birinin bıçak, çakı, kalemtıraş gibi kesici aletlerle oynadığını görse derhal o şeyi çocuktan alır, masumun elini birkaç yerinden kanatıncaya kadar çizer, çocuğun kendi kendine kazayla yapacağı şeyi ders olsun diye o özellikle yapardı. Ateşle oynayanın elini ateşe sokar, ateşin ne kadar acısına dayanılmaz ve can yakıcı bir madde olduğu çocuk gözünden deneyimle öğrenilinceye kadar o eli ateşte cızırdatırdı.

Efendi çocuklara verdiği bu cezaları düzeylerinde ufak değişiklikler yaparak tüm aile üyelerinden yetişkinlere de uygulamaktan çekinmediği için bu hallerden birkaçına tanık olan Anjel ev içindeki erkeklerden yalnız Dehri Efendi'nin adını defterine yazmakta kararsız kalmıştı.

Dehri Efendi'nin kendinden on sekiz-yirmi yaş kadar küçük bir erkek kardeşi vardı. Bu kişi aile içinde genellikle "Amca Bey" adıyla anıldığından ev halkından Amca Bey'in asıl isminin ne olduğunu bilmeyenler çoktu.

Amca Bey, bedence Dehri Efendi'nin küçürek bir ölçekte bir çeşit, acayip bir kopyasıydı. Birinin düz diğerininse yamuk duruşu Amca Bey'in Dehri Efendi'ye ben-

zerliğini oluşum evrelerinin sonunda olan bir kurbağa yavrusunun anababasına şekil olarak son benzeyişi düzeyinde bırakmıştı. Çocukların bacak aralarını hamam bohçasına çevirircesine eski annelerin köhne bir geleneğe uyarak oralara pamuklu bezler tıkıştırmaktaki cahilce inatları yüzünden Amca Bey'in bacaklar yılankavileşmiş, bu duruş bozukluğuna belkemiğindeki doğal eğrilik de eklenince iki nokta arasındaki en kısa uzaklığa doğru denmesi şeklindeki mühendislik bilgisine ters bir örnek meydana getirir biçimde bu eğrilik çaresiz adamın boyunu bilinen örneklerden "âşık yolunu şaşırdı"ya[1] çevirerek hemen hemen dörtte birini içine oynatmıştı. Amca Bey'in bu beden yamukluğu Hüda'nın kudretinin bir sırrı olarak ahlakına da yansımıştı. Dehri Efendi'den boyca otuz santimlik bir kısalık aralarındaki benzerliğin oranını pek o kadar açmamıştı. Çünkü kafataslarının büyüklüğü ve yüz hatları birbirinin aynı gibidir. Fakat ikisinin de fiil ve hareketlerine dikkat eden en üstünkörü göz bile aklının kütlesi bakımından Amca Bey'in ötekinden –aklı tartıya koymaya izin verilirse– okkalarla eksiği bulunduğunu fark etmekte güçlük çekmezdi. Sanki yaradanın kudreti ana rahminde yaradılışça işe yarayan ve yaramayan ne kadar özellik varsa birinci çocuğa vermiş, ikincisine her şeyin adisini, bozuğunu, zayıfını bırakmıştı.

Amca Bey her hareketinde ağabeyinin halini taklit etmeyi kendine bir bilim ve kültür sermayesi edindiğinden, taklit edilen Dehri zaten bir ucube olduğu için taklit edenin de acayipler acayibi olacağından kuşku yoktu.

Ağabeyi taşra memurluklarında gezerken kardeş, İstanbul'daki miras kalmış servetini en küçük zerresine kadar yemiş, Dehri Efendi'nin iyilikler güzelliklerle dolu

1. Oyalarda, kazaklarda, başörtülerinde rastlanan girintili çıkıntılı bir motif. (Y.N.)

kanadına sığınmaktan başka çaresi kalmamış olduğundan her buyruğa "eyvallah" demek Amca Bey için artık hayati bir mecburiyet sırasına geçmişti. Bu yüzden Dehri Efendi'nin Amca Bey üzerindeki tesiri ağabeylikten babalık düzeyine yükselmiş, diğerinin ev içindeki haysiyetiyse çocuklarla uşaklar arasındaki daha adi bir seviyeye inmişti.

Amca Bey'in birkaç karı alarak geçinemeyip boşaması Dehri Efendi'nin olağanüstü öfkelenmesine neden olmuş ve bu öfkenin sonucu olarak zavallı Amca Bey ebedî bir bekârlığa mahkûm edilmişti. İşte bu yüzden Mürebbiye Anjel'in yalıya gelişi herkesten çok Amca Bey'in gözlerini kamaştırdı. Yamuk duruşunu bir güzel kadının sevgi dolu bakışlarına erişebilmesinin önünde güçlü bir engel sanırken matmazelin o gönül çelen, sevdalı bakışları ara sıra, anlamlı anlamlı kendisine çevrilmişti. Önüne atılan yeme ağız açan akılsız bir balık gibi eğrile büğrüle kızın çevresinde dolaşarak, kalbinde türlü gülünç ümitler halinde acınacak gariplikler yeşermeye başlamıştı.

Mürebbiye, Paris'in romancılarına taş çıkartan o "piskolog"[1], sakat bir bedende sağlıklı bir kalbe nadiren rastlanacağını bildiğinden amcaya kancayı takınca zavallıyı istediği sevda tehlikesine doğru sürükleyebileceğini anlamıştı.

Matmazel, Amca Bey'e kamburuyla uyumlu bir "zoka" hazırladıktan sonra evdeki ufak tefek beylere de bir "çapari" hazırladı. Bazen çinekop iğnesine çurçur düştüğü gibi Şemi ve Sadri beyler için attığı bu çapariye vekilharç ve aşçıbaşı veya hizmetlilerden biri yakalanırsa vay haline! Amaç balık tutmak değil mi? İğneye birkaçı çengellensin de ne cinsten olursa olsun. İçinde hoşuna gitme-

1. Metindeki yazıma sadık kalınmıştır. (Y.N.)

yenler olursa onları tekrar suya atmak, eti güzel, yemesi hafif olanları da salamuraya yatırmak kendi keyfine kalmış bir durum değil midir?

İnsani tuhaflıklar müzesi denmeyi hak eden o yalıda Dehri Efendi ve Amca Bey'den sonra gelen üçüncü ucube, Melahat Hanım'dı.

Her adı onu taşıyana uygun sananlar bu yanılgıyı düzeltmek için Melahat Hanım'ı görmelidirler. Adı Melahat ama kocası için canlı bir felakettir. İnsan bu kadını kocasıyla bir arada görse Melahat kelimesinin böyle kötüye kullanılışına mı yoksa o talihsiz damadın haline mi, hangisine acıyacağına karar vermekte güçlük çeker. Melahat'i görenin, "Uzun servilerden uzundur boyu / İnce fidanlardan incedir beli" şarkısındaki[1] hem boy hem de incelikçe hiç de şairane olmayan bu abartıyı hoş göresi gelir.

Erkeklerde bile pek az rastlanan telgraf direği gibi ince uzun bir vücudun üzerine kadınlarda hiç rastlanmayan irilikte, uzun tarafı dik gelmek üzere yumurta biçimli bir kafa geçiriniz. Bu yumurtamsı yüz üzerine de Çinlilerinkine benzeyen, o kadar çekik kaş, göz, ağız, burun çiziniz ki sanki Melahat Hanım lastikten yapma bir insanmış da iki kişi, biri ayaktan diğeri tepesinden tutarak o lastiği son noktasına kadar çekip uzatmışlar, bütün uzuvlarıyla beraber yüz hatları da bu çekişin sonucunda eğri büğrü bir resim gibi ortaya çıkınca hiç kıpırdatmadan öyle bırakılmış sanılsın. İşte o zaman Melahat Hanım'ın fotoğrafını diyemezsem de aslına pek benzer bir "kroki"sini gözünüzde canlandırmış olursunuz.

Diğer bir deyişle sanki Melahat, doğumu sırasında

1. "Ateşim Yanmadan Tütünüm Tüter" adlı türküden alınmış bu sözler, Ignácz Kúnos'un 1889'da yayımladığı *Türk Halk Türküleri* eserinde yer almaktadır. (Y.N.)

ebesi bulunan kadın onlarda eskiden beri âdet olduğu üzere yeni doğanın kafasına güzel bir şekil vermek için iki şakağından şiddetle bastırmış fakat yazıktır ki ilk basışta Uzunköprü kavununa çevirdiği zavallının kafasını her nasılsa çene altından ve tepeden sıkıştırmayı unutmuş. Sonra da çocuğu babasının kucağına vererek, "Al, işte bunun adını Melahat koy," demiş.

Tavan süpürgesine kadın kıyafeti giydirmişler gibi Melahat Hanım pelerinli, kat kat dantelalı yeldirmesini giyip pullu beyaz başörtüsünü de örterek bahçeye, koruya, bostana çıktığı zaman rüzgârın o uzun boya, o nahoş endama verdiği dalgalanmadan ürkerek bütün yabani kuşların kaçıştıklarını gören bahçıvan, efendiden ebelik ilmi, jeoloji dersleri dinleye dinleye zekâsı epey genişlemiş olan o herif, bu halden işe uyanıp bostana diktiği korkulukları Melahat Hanım'ın şeklinde yapmaya başlamış ve görülen büyük yarar üzerine bu örnek, bütün civar bostanlarının bahçıvanlarınca da benimsenmişti.

Bazı günler sabah vakti veya akşamüstü Melahat, kocası Sadri Bey'le kol kola koru gezintisine çıkarlardı.

Rüzgârın şiddetli estiği tepelerde karısının o uzun boynunu süsleyen kırmalar, sayvanlar, kurdeleler yelpir yelpir uçuştukça Sadri Bey, "Melahat, kolundan sıkı tutmasam şimdi havalanacaksın!" derdi.

Sadri'nin bu sözdeki amacı karısının o yumurta kafası, her ucu bir tarafa uçan elbise süsleri içinde yaylanan o ipince vücuduyla bir uçurtmaya benzediğini ima etmek olduğu halde Melahat'te şu nükteyi anlayacak kadar zariflik olmadığından bu "havalanmak" sözünü kendisine şuhluğundan kaynaklanan bir hafiflik, cilvesini işaret eden bir hava kastediliyor diye anlayıp o uzunca endamına hiç yaraşmayan gönülsüzce bir cilveyle, "Elinden uçuveririm diye korkuyorsan sıkı tut. Melahat'i kaçırma. 'Kadıya yalan kadına inan olmaz.' Canım isterse

bir gün uçuveririm, öyle ya, sonra Melahatsiz ne yaparsın? Elindeyken kıymetini bil!" cevabıyla karşılık verir, bu soğuk cilve Sadri'nin damarlarındaki kanı buz gibi dondururdu.

Melahat görünüşte bir kadından ziyade uçurtmaya benziyordu. Fakat ipi bir bela boyunduruğu gibi Sadri'nin boynuna geçirilmiş öyle bir uçurtma ki değme fırtınalarla ipinin kopması düşünülemez. O yalıya damat olmazdan önce Sadri'ye efendi deniyordu. Beylik kendisine Melahat'in boyuyla birlikte verildi. Yoksul çocuğu, yumuşak yaradılışlı, terbiyeli, alçakgönüllü olması, evlenmeden önceki tüm hal ve şanının Dehri Efendice bilinmesi Sadri'nin o aileye damat olmasıyla sonuçlanan sebeplerin başlıcalarındandır.

Damat seçme konusunda fakirliğin yeğlenmesi garipsenmesin. Her aklın yargısı başka olur. Eğer her bir aklın düşünüşü, sezgisi bir olsaydı; dünyada hemen her bilimde, her konuda bilginlerin yorumu aynı olurdu. Her şeyde bu kadar farklılık, bu derece görüş ayrılığı görülmezdi. İşte bu genel kabul ışığında kimi zengin damat arar kimi fakir. Başkalarının davranışlarında gördüğümüz kendi fikir ve görüşümüze uymayan her şeye gülmemiz, şaşmamız gerekse ömrümüzün büyük bölümünü gülmek, şaşmakla geçirmek gerekir. Herkes davranış biçimini kendi aklıyla belirler. "Akılları mezada vermişler de herkes yine kendi aklını beğenip almış." Bu ünlü bir atasözüdür.

Laf lafı açar ama her açılan söz deliğine kalem sokmak, konuyu büsbütün çığırından çıkarır. Serde zevzeklik, kalemde dik kafalılık olursa ne yapmalı?

Evet efendim. Dehri Efendi damadını yoksuldan seçmişti. Buna sebep de gözü açılmadan yanıma gelsin, her şeyi burada görsün düşüncesiydi. Sakat bir fikir ama aile bireylerinden hangi babayiğit Dehri Efendi'nin kar-

şısına çıkıp da, "Siz okuduğunuz kitaplarda yanlış görmüşsünüz, insanlar analarından genellikle gözü açık doğarlar. Gözü kapalı doğmak kedi falan gibi bazı hayvanlara mahsustur. Allah korusun, ara sıra insanlarda da gözü kapalı doğan olur ama onların gözleri yedi gün sonra açılmaz," diyebilecek?

Evlenmeden önce Sadri'nin o yalıya gidip geldiğini söylemiştik ya, Sadri bayram, kandil gibi dinî ve milli günlerde Dehri Efendi'nin eteğini öpmek fırsatını hiç kaçırmazdı. Böyle her tebrik ve etek öpme ziyaretinde Sadri oda kapısından içeri girerken belini mümkün olduğu kadar kamburlaştırıp bacaklarını dizkapaklarından birer dar açı oluşturacak kadar kırdıktan sonra Amca Bey'in yürüyüşünü taklit eder gibi –çağanozvari– yampiri bir yürümeyle koşa koşa gider, o bereketli eteği yüzüne gözüne sürüp öperek, efendinin ettiği hafif tek temennaya karşılık olarak, vücuduna vermiş olduğu o kargacık burgacık şeklini asla bozmaksızın ayakları geriye geriye gider ve sağ elinde de bir temenna atış talimidir gider. O tuhaf "tornistan" hareketiyle arka arka gide gide nihayet gidecek yer kalmaz. Arkası duvara dayanır. Yine o vaziyette bir süre de ayakta durur. Nihayet Dehri Efendi olağanüstü bir iltifat olarak "otur" emrini verir. Bu iltifata karşılık bir ikinci temenna nöbeti daha olur. En sonunda Sadri şamandıra üzerinde tek ayak üstünde duran martı gibi boynunu bir tarafa büküp vücudunun hemen hemen onda birlik bölümünü değdirecek şekilde, çekingen bir tavırla sandalyelerden birinin ucuna ilişir.

Dehri Efendi, Sadri'nin işte şu hallerinden fevkalade terbiyesine inanmıştı. Ev sahibiyle damat adayı arasında dereden tepeden söz açılır. Fakat Dehri Efendi'nin sohbetinin deresi tepesi de, bütün söz vadileri de ekonomi-politik, kimya, zooloji, botanik hele bunların hepsine yeğlediği ebelik bilimidir... Bunlardan oldukça derin de-

rin sohbetler açar. Ortaokul eğitiminden başka hayat bilgisi adına bir şey görmemiş olan zavallı Sadri ağzını açar, bir sürü bilim terimi karmaşası içinde her bir kelimesi güm güm kafasına vurulur gibi edilen o sözlerin bir tekini anlamaksızın kendinden geçmiş bir şaşkınlıkla dinler... Arada sırada, "Keramet buyurdunuz efendim... Hiç işitmemiştim, aman ne tuhaf şey efendim," gibi cevaplardan başka bir karşılıkta bulunamaz... Sadri'nin bu cahilliği de yoksulluğu gibi Dehri Efendi'nin hoşuna gider... Varsın biraz cahil olsun, okullarda birtakım yalan yanlış bilgiler edineceğine gelsin her şeyin doğrusunu benden öğrensin der. Dehri Efendi'nin huzuruna çıkmaya, onunla sohbet etme onuruna erişmeye başladığı ilk zamanlarda Sadri'yle aralarındaki sohbet şöyle başlamıştı:

Dehri Efendi: "Efendi oğlum, ne okudunuz bakalım?"

Sadri Efendi: "İşte kaderde ne varsa şundan bundan okuduk."

"Şundan bundan ne demek?"

Sadri sıkılarak:

"Sarf gibi, nahiv[1] bilgisi gibi, tarih, coğrafya, hesap... Mesela *Risale-i Ahlak*[2] gibi!"

"Sarf ve nahiv dediğin şeyler Arapça mı Türkçe mi Farsça mı Fransızca mı?"

"Üçü dördü karışık efem... Bunlardan yalnız Türkçenin dilbilgisini iyi göremedim, bir görene de rastlamadım."

"Bunlar çocuk dersleri canım! Başka bilim ve sanatlardan neler gördün? Ve özellikle de bunlardan hangisine merak sardın? Hiçbirinde uzmanlığın yok mu?"

1. Sarf, dilbilgisi; nahiv de cümle bilgisi anlamına gelir. (Y.N.)

2. Sultan Abdülmecid'in isteğiyle Sadık Rıfat Paşa'ya hazırlatılarak okullarda okutulan ahlak kitabı. (Y.N.)

Sadri derin derin düşüncelere dalarak:

"Yalnız birinde uzmanlaştım. Fakat o da önemsiz..."

"Hangisinde?"

"Botanikte efendim."

"Önemsiz mi ya! Botanik önemli bir bilimdir. Nesc-i kureybi, nesc-i kureybi-i lifî, nesc-i kureybi-i viaiye[1] ile ilgili yeni teoriler hakkındaki değerlendirmelerin derin mi?"

Şaşırarak:

"Kurabiye mi buyurdunuz efendim?"

Öfkeyle:

"Kurabiye değil, *tissu utriculaire*'in Türkçesini... Türkçesini mi ya, Arapçasını söylemek istedim."

"Şu saydığınız adlarda şimdiye kadar hiç bitki işitmedim efendim."

"Bu söylediklerim bitki adı değildir. Ben bitkilerin ilk hallerinden, şimdiye kadar incelenebilen mantar türlerinden ve oluşumlarından söz etmek istiyorum. Bunları bilemedin, pekâlâ! Fasile-yi futuriye yani mantar kısmında nasılsın?"

Ooo, Sadri mantar kısmında birinciydi. Hele lakırdı mantarında. Efendinin bu şakasının farkına vardığı için zavallı çocuk utancından kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilmekle beraber uzunca bir gülümsemeden de kendini alamadı. Efendi de hafifçe gülümseyerek dedi ki:

"Gülme oğlum, böyle her şeye gülüvermekle yetinmemeli. Biraz da onların hallerini incelemeye uğraşmalı. Mantarlar botaniğin zat-ı ilkâh-ı hafiyetü'l-müvellid-i tarafeyn[2] (!!!) sınıfındandır. Dokuları yalnızca hücreden oluşur. Bazıları tekhücrelidir. Birtakımları da çok sayıda

1. Doku türleri: kese dokusu, lifli kese dokusu, damarlı kese dokusu. (Y.N.)
2. Eşeyli üreyen bitkiler. (Y.N.)

hücrenin bir araya gelmesiyle karışık dokular meydana getirir. Tabiat ekonomisinde mantarların gösterdikleri etki pek büyüktür. Mantarlar sona ermiş her şeyin kimyevi kalıntılarını yok ederler. Organlaşmış olan şeyleri madenleştirirler ve organik maddeleri de azota, amonyağa, karbonik aside dönüştürerek parçalarlar. Küçük mantarlar da büyük mantarları adeta yerler."

Tam bir şaşkınlıkla:

"Mantarlarda bu gibi tuhaf haller olduğunu hiç bilmiyordum efendim. Hele bir mantar diğer bir mantarı yerken hiç rastlamadım."

"Ben sana fen kapsamında konuşuyorum, mantar mantarı ağzıyla ısırıp dişleriyle çiğneyerek yemez."

Çok utanarak:

"Doğru efendim... Elbette doğru, onlar da birbirini fen kapsamında yerler."

"Ona ne şüphe! Her arazi ve mıntıkada mantar bulunur. Ortaya çıkışları o yerlerin coğrafi çeşitliliğiyle değişiklik göstermezse de aynı türden mantar yüzyıllar ve çağlar boyunca hallerinin ve konumlarının etkisiyle şekil bakımından çok çeşitlilik göstererek yetişebilir. Mantarların renkleri beyaz, esmer, kırmızı, mavi, morumsu olur. Yeşili bulunur derlerse sakın inanma ha! Bunların kimyasal bileşimleri ortaya çıktıkları yer ve bölgeyle ilişki içinde bulunur. Bileşiminde yüzde doksan su, mant, mayalanmamış şeker, azotlaşmış maddeler ve bazen de yiyenlerin zehirlenmesine neden olan pek kuvvetli bir zehirli madde bulunur. Bu mantarlar yüzünden hayvanlara ve ekinlere bulaşan hastalıklar sayısızdır. Birçok şeyler üzerinde nem ya da başka sebeplerle ortaya çıkıp halk dilinde adına küf denilen şeyler bütün mantardır. Bunların 'klostrama' denilen türü bulaştığı koca bir gemiyi birkaç senede çürütüp dağıtır."

"Aman efendim, şaştım kaldım. Ne fena şeymiş bu

mantarlar. Lütfederek kulunuza şu bilgileri bağışlamamış olsanız bendeniz hâlâ fakirhanemin alt katındaki bütün eşyayı ele geçiren o mavi şeye küftür deyip gidecektim. Süphanallah, bunlar hep mantar ha!" Bir zekâ pırıltısı göstermeye çalışarak: "Efendimiz, o halde hani ya bazı tembel kimselere, 'Be adam nedir bu halin? Artık küfleneceksin!' derler. Bu söz yanlış, bundan sonra onlara, 'Mantarlanacaksın,' demeli. Doğrusu bu değil mi efendim?"

Büyük bir telaş ve öfkeyle:

"O başka şey, o başka şey! O büsbütün başka bir durum. Mantarın da kullanıldığı yer var, küfün de. Bitkilerin her bir türüne musallat olan bir parazit türü vardır. Buğday sapları tarlada daha tazeyken hastalandıklarında 'cemre', 'yanıkara' veya 'kölçer'[1] denen o hastalıkları oluşturan şey *ustilago* isminde bir tür mantardır. Yine buğdaylardaki 'humz-i yeknim-i hadid'in[2] (!) görülmesi *Puccinia graminis* isminde bir zararlı parazit türü yüzündendir. *Proteus porade vastant*'ın, yerelmasında, *erysiphe necatori*'nin asmada görünmesinin sebep olduğu zararı bilmeyecek kadar bilim ve kültürden yoksun musun? Mantarlar sınıfından birçok parazit insanlara ve hayvanlara da zarar verir. Bunların *Odium albicans* denilen türü çocuklarda 'da-i caversiye', 'süllak' daha doğrusu senin anlayacağın 'külleme' hastalığına neden olur."

"Aman Yarabbi! Neler öğreniyorum! Çocuklar 'külleme' olur mu efendim? Bendeniz külleme yalnız asmalarda olur zannediyorum."

"Asmalarda olan insanlarda olmaz mı cahil! Yalnız çocuklarda değil, büyüklerde bile olur. Ağzı burnu yara bir çocuk gördün mü kendini sakın! Bulaşıcıdır. Bir ço-

1. Tanelere zarar veren bir buğday hastalığı. (Y.N.)
2. Demir (III) oksit ya da ferrik oksit adıyla bilinen Fe_2O_3 maddesi. (Y.N.)

cuğun ki ağzı burnu yaradır, kuşku yok ki o küllemedir. Çoğunlukla emzikle büyütülen çocuklarda olur. Anaları tembel, dikkatsiz olduğundan 'da-i caversiye' ortaya çıkar. İpekböceklerindeki 'muskardin' hastalığına kim neden olur?"

Olağanüstü bir çabuklukla:

"Hiç kuşku yok efendim, mantarlar."

"Hangi tür mantarlar?"

Düşünerek: "Demin buyurduğunuz 'porostos ostoronokos' türü..."

Gülerek:

"*Proteus porade vastant* demek istiyorsun..."

"Evet efendim, evet, mantarların işte o 'protestan' cinsi efendim."

Öfkeyle:

"Ağzına yaraşmıyor. Mantarlarda din ve mezhep olmaz. O söylemek istediğin *Proteus porade vastant* türü yerelmasına zarar verir. Sen sözü nerenden dinliyorsun? Her sakallıyı baban mı sanırsın? İpekböceklerindeki muskardin hastalığına neden olan mantarın türünü bil, sana koca bir aferin var!"

Utanarak:

"Mantarcılıkta o kadar engin bilgim yok, nasıl bileyim efendim?"

"Öyleyse iyi dinle, *Botiris basiana*."

"Butiris bastiyani!"

Sinirle:

"Hangi Bastiyani?"

Şaşırarak:

"Fener'deki...[1] Şey, şaşırdım, affedersiniz efendim."

1. Muhtemelen İtalyan uyruklu Sebastiano Ciozepo'nun 1880'lerde Kalamış-Fener Caddesi'nde açtığı Sebastiyano Oteli'nin lokantasına atıfta bulunuluyor. (Y.N.)

"Yoook! İşte bu dikkatsizliğe kızarım. Gerçi mantarlardan, mikroplardan bazılarına insan ismi verilir. Verilir ama herkes bu onura layık olamaz. Bunu hak etmek için bilinmeyen türden yeni bir mikrop veya mantar keşfetmeli. O zaman keşfedilen şeye onu keşfedenin adı veriliyor. Örneğin, haddim olmayarak şimdi bir mikrop keşfetmek gibi bir başarı yakalasam, ona 'Dehri Mikrobu' deniyor. Ben de haklı olarak bununla övünürüm. Benim artık ihtiyarlık yorgunluğu yakama çöktü. Eskisi gibi çalışamıyorum. Sen gençsin, çalış, durma çalış da bari adın böyle bir şeye verilsin. Ben bir zamanlar 'mikrokozmos'a çok çalıştım. Rumca bilir misin?"

"Pek az. Rumcadan bildiklerim, *Ti kaneis, kala eisai, poli kala, pou pas, aftos poios*[1] türünden şeyler efendim."

"Öylesi yaramaz. 'Elenika'sını bilmez misin?"

Utançla:

"Hayır efendim."

"A yavrum, sen de hiçbir şey öğrenmemişsin ki bütün vaktini boş geçirmişsin! Rumca bilmiyorsan 'mikrokozmos' sözünden bir şey anlayamazsın. Dur ben sana anlatayım. 'Mikro' küçük, 'kozmos' da dünya, demek. Şimdi bu tamlayanla tamlananı birleştir bakalım, Türkçede ne anlamı çıkacak?"

Biraz düşündükten sonra:

"Küçük dünya!"

"Hay babanın canına rahmet!"

Biraz alınmış olarak:

"Babam kulunuz hâlâ hayattadır efendim."

Gözlerini açarak:

"Hayatta olsun. Allah'ın rahmetine kim doyabilir? Söz neredeydi?"

1. Rumca, "Ne yapıyorsun, iyi misin, çok iyi, nereye gidiyorsun, o kim" anlamlarına gelen ifadeler. (Y.N.)

"Küçük dünyada."

"Küçük dünya neresidir sen bilir misin?"

"Avustralya kıtası?"

"Değil! Böyle cahil cahil cevaplar verme. Fesini önüne eğ de şöyle filozofça bir düşün bakalım! Küçük dünya neresidir?"

Derin derin düşünüp içinden söylenerek:

"Küçük dünya Avustralya kıtası değil, evet aklıma gelir gibi oluyor. Bu isimde İstanbul'da bir meyhane olacak. Fakat neredeydi o meyhane? Samatya, Yenikapı, Langa, Uzunodalar, Balat, Balıkpazarı, Galata, Perşembepazarı, Kömürcü Sokağı, Yüksekkaldırım, Voyvoda... Hay kâfir mahalle hay! Neresiydi o?" Dışından: "Efendimiz, hâşâ huzurdan, buyurduğunuz isimde İstanbul'da bir meyhane olacak galiba fakat yeri bir türlü aklıma gelmiyor."

"Bilemedin ey dünyadan habersiz!"

"Efendim, kulunuzun dünyayla ilgili dilimizde bildiği tamlamalar şunlardan ibarettir: eski dünya, yeni dünya, kahpe dünya, fani dünya, yalan dünya."

Dehri Efendi yastığın üzerindeki gümüş enfiye kutusunu eline alır. Ortaparmağıyla altına üç ölçülü fiske vurduktan sonra kapağını açar. İçinden aldığı bir tutam enfiyenin bir kısmını burnunun bir deliğine, kalan kısmını da öbür deliğine, enfiye çekenlere has bir beceriklilikle yerleştirdikten sonra tekrar baş ve işaret parmaklarını burun deliklerine tıkayıp enfiyeyi kafasından istediği yere kadar ite dürtüştüre sürerek der ki:

"İşte bildin. Fani yahut yalan dünya."

"Yalan dünyanın bir adı da küçük dünya mıdır efendim?"

"Dur, acele etme, anlatacağım. Eskiçağ filozoflarından Eflatun ve onun mesleğine bir parça bulaşmış sofistlerde oluşan bir grup ve Zenoncular bu dünyayı adeta bir

portakal, üzerinde yaşayanları da mikroskobik mantarlar sayarlardı. İşte küçük dünya oradan geliyor."

"Efendim hazretleri yine mi mantar?"

"Ya ne sandın şaşkın kafadar!"

Dehri Efendi'nin hep bu mantar daha doğrusu mantavallarını Sadri bilgi edinmek amacıyla gönülden dinleyerek, arada bir safça şaşkınlığını gösterdiğinden efendi, gitgide bu çocuğun sohbetinden pek keyif almaya başlamıştı.

Dehri Efendi'deki bilgeliğe Sadri'nin hayreti arttıkça efendinin de zevki çoğala çoğala birinin şaşkınlığı ötekinin coşkunluğu sonunda aralarında akrabaca bir yakınlıkla sonuçlandı. Mesela Sadri hıyar fidesi yetiştirmek, ağaç aşılamak gibi pratik bahçıvanlık türünden bildiği birkaç şeyle kendini botaniğe hâkim sanarak Dehri Efendi'ye karşı çokbilmişliğe kalkışır, efendi de bir mantar bahsi açar, zavallıyı sersem ederdi.

Efendinin büyük oğlu Şemi yaşça on sekiz-on dokuz vardır. Boyu bosu yerindedir. Kafa, kaş, göz, bütün yüz hatları babasının aynısı fakat zekâ o zekâ değil. Peder efendinin zekâsı, Frenklerin sözüyle "eksantrik" (merkez dışı) bir zekâ. Lakin oğul beyinki büsbütün "merkezsiz" sıfatına layık. Şemi yüksek okullardan birine devam eder. Evine haftada bir gece gelir. Fakat neye yarar! Okula devamlılığı gecelerini orada geçirmekten ibaret kalır. Kalın kafasına bir şey dank demez ki! Ama çalışmaz mı? Çalışır. Sıkıyorsa çalışmasın! Gittiği yüksek okulda falaka, değnek yok ama yalıda var. Efendi babasının başucunda asılı. Şemi'nin gelmesine bir gün kala çelik gibi uzunca birkaç da kızılcık değneği hazırlanır. Geldiği akşam dersini bilirse kendisine baklava börek, bilmezse kızılcık sopası ikram edilir. Şemi, babasının yemekten ziyade sopa ikramına hevesli olduğunu bildiği için okuldan yalıya gelirken vapurda bile dört tarafa bakmaz çalışır. Zavallı çocuk ne

yapsın? Yüce Allah, mantık denilen şeyden kendisine bir damla olsun vermemiş. Ezberlediğini papağan gibi ezberler. Papağan en azından anlamını bilmeyerek öğrendiği sözleri bazen yanlışlıkla uygun sırayla söyleyerek insanı güldürür.

Şemi ise bu konuda papağandan daha talihsizdir. Okulunda öğrendiklerinin hiçbirini ne için olursa olsun yararına kullanamaz. Okulda basmakalıp ezberlediği mühendislik problemlerinden bir harfin yeri değiştirilse zavallı çocuk hiç o problemi görmemişe, okumamışa döner. Şeklin ölçeği ilk öğrendiği boyutta, karatahta yine o eski tahta, hatta tahtanın duruşu bile öğrendiği andaki gibi olmalı ki çocuk şaşırmasın. Ne yapalım? Yalıdaki yazı tahtası okuldakine benzemez. Bu benzemeyiş çocuğun aklını altüst eder. Çoğunlukla sonuç falaka muhabbetine çıkar. Fakat Şemi eğitimdeki beceriksizliği kadar adi hilelerden nasibini almamış değildir. O kızılcık değnekleri aklına epey tazelik vermiştir. Mektepten yalıya gelirken kırlarda ya nadide bir yaprak veya tuhaf bir mantar arar, aradığını bulmayı başarırsa bunu doğru peder efendiye sunarak hangi aileden olduğunu sorar. Dehri Efendi oğlunun bu öğrenme merakını beğenerek bitkiyi elinde evirip çevirir fakat çoğunlukla bir kulp bulup takamaz, kütüphanesine başvurarak bütün botanik kitap ve atlaslarını yerlere döker. Bu etüdü günlerce sürer. Bazen Şemi mektebe gider, öbür hafta dönüşünde hâlâ babasını meşgul bulur. Bu yolla Şemi'nin bir-iki hafta imtihan felaketinden ve onun sonucu olan dayak muhabbetinden kurtulmasından başka bütün yalı halkı da rahat eder.

Bu uzun ve derin araştırmaların sonucu olarak o bitkiye "*herborium multicatum*" türünden bir ad takılır, bu yolla sorun çözülmüş olur. Ama kırlardan, nadir bir başka mantar buluncaya kadar yine Şemi'nin dayaktan yana şansı açılır.

Yalı halkından hali ve şöhreti anılmaya değer biri daha varsa o da kâhya kadın Eda Hanım'dır. İsmi Eda, unvanı hanım. Fakat kendisi erkeklik ile kadınlık arasında yani cinsler arası bir acayip yaratıktır. O evdeki erkeklerden farkı yalnızca selamlıkta başörtüsüyle gezmesinden ibarettir. Şaban Ağa isminde bir de kocası vardır. Lakin hangisi karı, hangisi koca belli olmaz ki. Bazı zaman karı horoz gibi kocasının tepesine biner. Herifin karıdan ödü kopar. İkisi de yaşça ellilik vardır. Fakat Eda sert kıyımdır. Yanından geçenin boğazına kaçar. Güzelliğini anlatmaya hiç girişmeyeyim... Kakanoz mu kakanoz! Yaradana kurban olayım!

O beygir kuskunu[1] kaşlar, o kedi kuyruğu saçları ne ben yazayım ne de siz okuyunuz!

Fakat Eda kendini peri kızı sanır. Bazen aynada bir kendine bir de kocasına bakarak, "Ah ben sana düşecek karı mıydım?" diye hayıflanır da kocası Şaban'dan, "Hakikat sen dipsiz bostan kuyularına düşecek bir karısın ama nasılsa bana düşmüşsün," yanıtını alınca, "Hadi oradan, tahtakurusu kokulu herif!" girişiyle tutuşulan kavga çoğunlukla yirmi dört saat devam eder.

Eda kocasını böyle hor görür ama sırası gelince herifi dişi hayvanlardan bile kıskanır.

Yalı halkından büyük küçük herkes Eda'dan korkar. Zavallı Amca Bey'le Şemi'nin kızılcık değneğiyle terbiye edilmeleri gerektiği zaman falakanın bir ucunu Şaban Ağa, diğer ucunu da muhterem hanımı tutar.

1. Atların kuyruklarının altından geçirilerek eyere bağlanan kayış. (Y.N.)

3

Mürebbiye Anjel görünüşte güzel fakat koklayanın başını döndüren bir çiçeğe benzer. Gençliğinin, kadınca güzelliğinin tam olgunluk çağında yani yirmi yaşındadır. Boyu orta, endamı narin lakin gerdanı, yanakları dolgunca, elleri tombulca olması bedeninin o inceliğiyle hoş bir zıtlık oluşturur. Beline bakan kendisini zayıf, yüzünü gören semiz sanır. O vücut, şişman ya da zayıflardan hoşlanan her iki zevk sahibinin de beğenilerini kazanabilir. İşte kızın bu güzel vücudu yüzünden Amca Bey rüyalarında nazik bir hayale hücuma uğraşır. Aşçıbaşı, şişman bir kadınla dalaşır.

Anjel'de renk pembe beyaz, ince kumral kaşların alt uçları biraz düşük, ağızda azıcık büyük ama sarma ipekle yapışmış sanılacak kıpkırmızı ince dudakların arasında konuşurken daha tatlısı gülümserken gözüken iki sıra inci diş bu koca ağır kusurunu her görene affettirir. Ham şeftali kadifesini andıran biraz çıkıntılı yanakların en arızalı noktalarıyla o top çenenin merkezindeki çukurun arası hayalî birer çizgiyle kavuşsa ortaya çıkacak bu eşkenar üçgenin içinde gözler çıldırmış gibi dolaşarak adeta bir arzu dünyası seyreder. İlle o gözler! İlle o gözler! Uzun kirpiklerle çevrili açık kestane rengindeki gözlerini istediği vakit o kadar süzer, o kadar bayıltır ki bu gönül çelen bakışlara hedef olup da baygınlık geçirecek düzeyde bir şeyler hissetmemek mümkün olmaz. Giyimi pek yalındır. Kumral saçlarını yalnız Paris karılarına has olan bir beceriyle tepesine toplar, yaz mevsimlerinde üstünde hep düz beyaz veya çizgili ketenden bir korsaj, onun altında bir siyah fistan, belinde bir kayış kemer bulunur. Mürebbiyenin ev içindeki süsü, giyim kuşamı bundan ibarettir.

Şemi bir hafta okuldan yalıya dönüşte mürebbiyeyi görünce şaşırmıştı. İlk bakışta kıza o kadar kanı kaynadı ki hemen gidip efendi babasının eteklerini öperek; okula gitmek ne lazım, Parisli matmazel okuldaki hocalardan elbette daha bilgilidir, onun eğitiminden göreceği yararı en büyük âlimlerden göremeyeceğini söyleyerek kardeşleri Nezahet ve Vahip'le beraber mürebbiyenin önüne diz çökmek arzusunda bulunduğunu anlatmak istedi. Birkaç saat bu hayalini genişletti durdu. Efendi babamın karşısına şöyle çıkarım, fakat çıkarım da ne der diye düşündü. "Efendim, kulunuz okulda, hiç de hak etmeyerek ..." açılışıyla başlayan bir-iki nutuk hazırladı. Yazık ki nutukların devamını kendince pek güzel bulduğu bu, "Efendim, kulunuz okulda, hiç de hak etmeyerek..." şeklindeki yarım açılış cümlesi kadar parlak düşüremedi, birdenbire babasının o heybetli yüzü, korkunç gözleri, dehşete uğramış gözlerinin önüne geldi. Titremeye başladı. Babasının öfkeyle parlayarak, "Şaban Ağa, Eda Hanım buraya geliniz. Baksanıza çapkın okula gitmem diyor. İndirin falakayı. Yatırın şu katırı!" gibisinden vereceği kesin emri, o titreyişler içinde işitir gibi oldu. Babasının bu birkaç sözünü kendisinin hazırlayacağı yüz nutuktan daha etkili, daha güçlü buldu.

Ya beri yanda Anjel'in baygın gözleri zavallı delikanlının bütün sabır ve kararlılığını yakıyor, kendisine en büyük tehlikeye meydan okuyacak yürekliliği veriyordu. Mürebbiyeyle kavuşabilmek mutluluğunu kendi şairce düşüncesi ölçeğinde görkemli hayaller içinde düşündü. Duyduğu âşıkça hazzı en kalın kızılcık sopalarının acısını hissettirmeyecek kadar rahatlatıcı buldu. Çocuklarla beraber mürebbiyenin eğitim halkasına katılabilmek ihtimalini –bu konuda babasını ikna etmenin mümkün olamayacağını düşünerek– aklından çıkardı. Yine okuluna devam etmek üzere sonunda emeline ulaşmak, hafta-

da bir gececik olsun Anjel'le kalmaya bir yol bulmak çözümünü aramaya girişti.

Kendisi kızı çıldırasıya seviyordu ama bakalım âşığı da onu seviyor muydu?

"Aşk odu evvel düşer maşuka andan âşıka / Şemi gör kim yanmadan yandırmadı pervaneyi."[1] dizeleri kabaca yazılmış bayat sözlerdendir.

Ancak böyle acemi âşıkların yardımına yetişecek teselli edici bir yanı da vardır. Ben aşkına tutulduğumu kendisine anlatırsam belki acıyarak o da beni sever umuduyla Şemi kalbinde yanıp tutuşan aşk ateşini yelpazeleyecek gençlik hayallerine yol verdikçe vermeye başladı. Zavallı çocuk mürebbiyenin öyle kendisine baygın baygın bakışlar atışının gönlünü avlamak için olduğunu bilmiyor, birdenbire böyle yıldırım hızıyla ateşe düşüşünün mürebbiyenin becerisi sonucu olduğunu hiç anlamıyordu.

Şemi her şeyi göze aldı, başarılı sonuçlar alabilecek biçimde aşk ilan etmenin bir yolunu düşünmeye günlerce kafa yordu. "Sofradan kalkarken elini mi sıksam? Bahçede gezerken eteğini mi öpsem?" yolunda bin türlü çocukça şey düşündü. Derslerine hiç aklı ermeyen o beyinsiz Şemi bu önemli konuda deneyimli bir âşık kesilerek hikâyenin girişinde görüldüğü üzere, kız kardeşi Nezahet'e öğrettiği *aimer* fiilinin üçüncü tekil kişisiyle sonunda sevdiğine kalbindekini anlatmanın yolunu buldu.

Kurnaz karı o gece sofrada Şemi'ye suratını astı. Arada bir, yine de bir bakış atıyordu. Ama önceki gibi gönül alan süzük bakışlarla değil. Bu defa azarlarcasına bakıyordu. Şemi sevgilisinin böyle öfkeli bakışları altında kâh kızarıp kâh sararak gözlerini kızın gözbebeklerine dikiyor, "Giriştiğim hareket büyük bir suçsa affedi-

1. "Aşk ateşi önce sevilene, ondan da sevene düşer. Muma bak, o da kendi yanmadan pervaneyi yandıramaz." (Y.N.)

niz! Ne yapayım, gönlüme söz anlatamadım," ifadesini bin bir türlü umutlu hallerle ona göstermeye uğraşıyordu. Ama o gece aralarında başlayan bu gözden göze duyguları anlatma durumu, bir aşkın başlangıcı demekti. Fakat Şemi oraları fark edemiyor, mürebbiyeyi darıltmış olduğundan başka bir şey düşünmüyordu. Çocuğun o akşam ümitsizliğinin şiddetinden gözlerine uyku girmedi. Ertesi günü okula gitti. Zaten anlamadan ezberlediği derslerini bu hafta hiç ezberleyemedi. Gündüzleri aklı hep kızın hayaliyle meşgul oluyor, geceleri ancak birkaç saat daldığı acı dolu uykuların içinde de ondan başka bir şey göremiyordu. Ertesi hafta yalıya döndüğünde yüzüne bir dikkat eden olsaydı epey zayıflamış olduğunu anlamakta güçlük çekmezdi. Buna Anjel'den başka kimse dikkat etmedi. Mürebbiye, başarısından dolayı kendi kendini kutladı.

Çocuk, efendi babasının huzuruna çıktı. Hemen tahta başı sınavına çekildi. Birinci soruda sustu. İkincisinde büsbütün dilsiz kesildi. Üçüncüsünde falaka emri verildi. Çıplak ayağa yediği on iki değnek o hafta çektiği acıların tuzu biberi yerine geçti. Fakat o akşam Anjel'den gördüğü yakınlık gösteren bakışlar bu acıların hepsini unutturdu.

Yemekten sonra mürebbiyeyle bahçede buluştular. Aralarında dereden tepeden söz oldu. Şemi tutuk tutuk cevaplarıyla kızı epey eğlendirdi. Sonunda söz *aimer* fiilinin çekimine geldi... Anjel gülümseyerek, tatlı bir azarla dedi ki:

"Ayıp değil Şemi Bey, sen çocuk böyle lakırdı öğretti?"

"..."

"Niçin cevap vermez?"

"Korkuyorum matmazel..."

"A ba! Ben *anthropophage*[1] adam yiyecek? Ben değilim canavar... Niçin korkar?"

"Size canavarsınız demiyorum, sizi gücendiririm diye çekiniyorum."

"Ne vakit korkuyor çocuk, böyle lakırdı öğretmiyor."

"Ne yapayım matmazel? Elimde mi? Benim kaç haftadır ne çektiğimi siz bilir misiniz?"

"Ne çekiyor, bana söyleyecek?"

Şemi'ye bu izin pek cömertçe göründü. Sevinçinden gelen aşırı çarpıntı kalbinde fıkır fıkır bir şeyler kaynatıyordu. Zavallı nefes alamayıp tıkanacak gibi bir hale geldi. Bütün dertlerini anlatmak istediği halde iki kelime söylemeyi beceremedi. Bir-iki kekeledi. Sonunda bütün aşk itirafı hıçkıra hıçkıra ağlayarak Anjel'in ayaklarına kapanmaktan öteye gidemedi.

Mürebbiye çocuğu omzundan tutup kaldırarak, "Yetişir... Yetişir..." dedikten sonra ip gibi sevda gözyaşları akan yanaklarından birine okşarcasına hafif bir fiske vurarak hemen oradan çabucak savuşup gitti. Bu fiske bütün o gözyaşlarına karşılık olacak bir ödül... Umut kapısını iki kanadıyla birden açan bir iltifattı. Şemi o saflığıyla beraber bunu anlamaktan geri kalmadı.

Kendi kendine bahçede bir süre denize karşı oturdu. Sevdalı gözleri önünde açılan bu mutluluk ufkunun sınırını görmeye uğraşıyor, bütün gençliğini sarsan bu umudun etkisiyle genç kalbi kâh gökyüzünde kâh suyun yüzündeki dalgalar içinde titreyen sonsuz yıldızla keyifleniyordu.

Demek kaç haftadır çektiği aşk acısına sevdiği de tamamen kayıtsız değilmiş... O da seviyormuş... Hiç sevmese o fiskeyi yanağına vurur muydu? Ne kadar olsa kadın-

1. (Fr.) Yamyam, insan yiyen. (Y.N.)

dır, kendine karşı gözyaşlarıyla edilen bu sessizce ilanıaşkı güzellikle kabul ettiğini bundan daha hoş bir işaretle anlatamaz. Şemi erkektir... İşi bundan ileri götürmek gibi önemli bir görev artık kendisine aittir. Önüne açılan bu aşk kapısından içeri ilk adımı nasıl atmalı? Şemi iki saat kadar işte bunu düşündü. Doluya koydu olmadı. Boşa koydu olmadı. Çünkü her neye karar vermiş olsa kararını eyleme geçirecek zaman yoktu. Önünde bir yarınki cuma günü vardı. Akşamüzeri okula gidecekti. İşi böyle karmaşa halinde bıraksa yine bu hafta okulda gözlerine uyku girmeyeceğini pek iyi biliyordu. Uykusuzluk neyse ne... Ya derse çalışamamak! Ya onun acı dolu sonucu olan falaka...

Neye karar verecekse bunu yarına bile bırakmaksızın hemen o gece yapmanın her koşulda daha iyi olacağını düşündü... Bu gece herkes yatıp da el ayak çekildikten sonra mürebbiyenin odasına gitse, nazik elleriyle yanağına onun vurduğu fiske gibi oda kapısına hafif bir-iki fiske vursa acaba nasıl olur? Kapıyı açıp kendisini kabul eder mi etmez mi? Bu düşüncenin etkisiyle tüm bedenini önce soğuk bir ter, sonra bir şiddetli ateş ele geçirdi. Kendini amacına ulaşmaya bu denli yakın görmek onu hem sevindiriyor hem de dehşete sürüklüyordu.

Bu düşünceler sırasında vakit epey gecikmişti. Titreyişler içinde yalıya girdi. Odasına çekildi.

Yalıda mürebbiye Anjel'e verilen oda koruya nazırdı. Dehri Efendi bütün ev halkına gösterdiği sert muamelenin tersine olarak mürebbiyenin pek saygıdeğer sayıldığının bir kanıtı olmak üzere ona verilen odayı süsüne düşkün bir kadına hoş görünecek biçimde düzdürüp hazırlatmıştı.

Duvardaki açık mavi zemin üzerine yaldız çiçekli, en iyisinden bir Fransız kâğıdı, değerli iki-üç tablo, oymalı maun kornişlerden inen halı perdeler, göbeği beyaz, kitabesi al nefis bir Uşak halısı, bir kanepe, iki koltuk, bir

şezlong, bir ceviz yazı masası, kameriyeli, tül cibinlikli bir yaldızlı karyola, bir aynalı dolap, bir lavabo, mürebbiyenin odasını oldukça albenili göstermekteydi. Yalnız karyolanın başucuna alafrangalık alışkanlığı olarak gerekli sayılan bazı çanak çömlek koymak için yerleştirilen küçük dolap yerine koskoca bir dolaplı büro seçilmiş olmasından başka odanın döşenmesinde bir kusur yoktu.

Dehri Efendi tarafından odanın döşenişine gösterilen bu özen, evde epey dedikoduya yol açmış, bu gibi söylentilere daima önayak olan kâhya kadın Eda Hanım kaşlarını kaldırıp ağzını yayarak, "efendinin niyetinin mürebbiyeyi kendine almak" olduğunu gizlice her bir kulağa ulaştırmaktan geri durmamıştı.

Bu odada mürebbiyenin malı olarak yalnızca lavabo üzerinde bazı güzellik eşyalarıyla karyolanın başucundaki sehpanın üzerine konmuş fildişinden yapılma bir *crucifix*[1] yani Hazreti Mesih'in çarmıha gerilmiş olduğunu gösteren bir heykel, beş-on kitap ve birkaç kat elbise vardı.

O akşam mürebbiye dalgın bir halde odasına girdi. Çünkü oynamayı hayal ettiği komedyanın ilk perdesinin açılma zamanı gelmişti.

Uzun ayaklı, pembe karpuzlu, kırmızı saten abajurlu lambasını yaktı. Karyolanın başucundaki sehpanın üzerine koydu. Aynalı dolabın karşısına geçip fistanından başlayarak birer birer bütün kıyafetlerini çıkardı. İnce beyaz ketenden, kolsuz, yakası açık gecelik gömleğini giydi. Göğüslerine kadar inen o geniş yakanın aşağı tarafı çepeçevre tül dantel olduğu için o gömlek bedeni örtmekten çok o gümüş bedene hayalî, göz alıcı bir yarı mahremiyet verdiğinden berrak dalgalar içinde yolculuk eden su melikeleri, şafak bulutlarına bürünmüş masal

1. İsa'nın çarmıha gerilmiş olarak temsil edildiği haç. (Y.N.)

perileri gibi o belli belirsiz örtü, çıplak bir vücutta gözlerin bulamayacağı o şiirsel zevki, söylememe izin varsa, o gizli noktaları tamamlıyordu.

Mürebbiye aynada çıplak pazılarını, endamını suyun yüzeyinde kendini görüp de kendisine âşık olan peri kızı gibi uzunca bir büyülenişle izledi. Omuzlarından aşağı beline doğru çözüp salıvermiş olduğu kumral saçları içinden başını sıkkınca birkaç defa salladı. Galiba o güzel yüzü, bu hoş endama kaderinin göstermiş olduğu insafsızlığa karşı şikâyet ediyordu. Paris'te kendi meslektaşı olan kadınlardan birçokları mücevher, şaşaa ve servet içinde yüzüyorlardı.

Kendisiyse yabancı bir diyarda ömründe aklına hayaline getirmemiş olduğu mürebbiyelikle Dehri Efendi'nin emri altında yarı tutsak bir halde yaşıyordu. Efendi öfkeli yaradılışı, evdeki düzene olan aşırı hassasiyeti yüzünden, mürebbiyeyi her yanına çağırışında sık sık sokağa çıkmamasını şart koşmuştu. Türlü eğlence yerlerinde her gece bir erkekle vakit geçirmeye alışmış bir kadına bu tutsaklık belalı bir zindandan daha şiddetli görünmez mi? Kaç zamandır yalıdakilerden başka erkek yüzü görmediğinden Şemi ve Sadri beyler kendine pek şirin görünmeye başlamış hatta Amca Bey, aşçıbaşı bile aklında beğenen bakışlardan uzak tutulmayacak bir önem kazanmışlardı... Bu akşam bahçede Şemi'yle aralarında geçen maceraya bakılırsa delikanlının bu gece odaya hatır sormaya geleceğini kuvvetle umuyordu. Aynaya bir süre daha baktı. Baktı... Kadınlık duyguları coşkuyla kabardı. Gözlerinden dökülen hüzün dolu birkaç damla yaşı parmaklarıyla sildi.

Aynadan çekildi. Sehpanın önüne geldi. Oradaki haça baktı. Ağlarken gülmeye başladı. O haçı oraya kendinin dinine düşkün bir kadın olduğuna Dehri Efendi'yi inandırmak için sahtekârca bir düşünceyle koymuştu. İşte ona gülüyordu. Konsolun üzerinde Fransızca bir İn-

cil, Bossuet'nin[1] *"Tanrı ve Nefs Bilgisi"* adlı eseri ve onlara benzer birkaç dinî kitap vardı... Bunları hiç okumazdı. Ama gösteriş yapmak için hep orada bulundururdu.

Kendinin en çok sevdiği ve uykusu kaçtığı gecelerde okuduğu *Dix Aventures de Garnison,*[2] *Un Mari Trompé,*[3] *Les Amours de Lit,*[4] *Le Chevalier de Faublas*[5] türünden değerli kitaplarını kimsenin göremeyeceği yerlere saklardı.

Bu gizli kitaplardan *Les Tableaux vivants*[6] yani "Canlı Tablolar" adındakini çıkardı. Oda kapısını aralık bırakıp kitapla beraber döşeğine girdi.

Gelişini beklediği Şemi çocukça utangaçlığına yenilip de yoksa gelmeyecek mi? Çocuğun gelmeme ihtimalini düşündükçe soğuk sudan kızgın tavaya atılmış balık gibi her tarafını ele geçiren yoksunluk ve acı yangının kalbini cızlattığını duyarak çarpıntılarıyla karyolayı yerinden sarsıyordu.

Sonunda bu bekleme çilesi öyle şiddetlendi ki elinde tuttuğu kitabın bir sözünü anlamayacak bir hale geldi. O aralık, evet, işte o aralık hafif bir kapı gıcırtısı işitildi. Mürebbiye göz kuyruğuyla baktı. Şemi'nin beyaz gecelik entarisiyle odaya ilk adımını atmış olduğunu gör-

1. Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704): Bahsi geçen *Traité de la connaissance de Dieu et de soi-même* (1677) kitabının da yazarı olan Fransız din adamı. (Y.N.)

2. "On Garnizon Macerası", Louis Montigny'nin (1784-1846) savaştan dönen subayların Viyana'da bir şatoda birbirlerine kadınlarla ilgili aşk ve cinsellik hikâyelerini anlatması etrafında kurulan, 1824'te yayımlanan metinler derlemesi. (Y.N.)

3. (Fr.) Aldatılmış bir koca. (Y.N.)

4. (Fr.) Yatak Aşkları. (Y.N.)

5. *Les aventures du chevalier de Faublas* (Şövalye Faublas'nın Maceraları): Jean-Baptiste Louvet de Couvray'nin (1760-1797) basımı 1786-1791 arasında tamamlanmış olan, Şövalye Faublas'nın cinsel tecrübeleri ve sefahatini anlatan erotik bir romanı. (Y.N.)

6. *Les Tableaux vivants, ou mes confessions aux pieds de la duchesse* (Canlı Tablolar ya da Düşesin Ayaklarının Dibindeki İtiraflarım) 1870'te Amsterdam'da basılmış, yazarı belli olmayan müstehcen bir eser. (Y.N.)

dü. Fakat gıcırtıyı işitmezlikten, içeri gireni görmezlikten gelerek ve titreyen vücudunu zapt etmeye, yüzüne sahte bir sakinlik vermeye uğraşarak dalgın bir halde yarı kapalı bulundurduğu gözlerini elindeki kitaba dikti.

Karyolanın başucundaki pembe karpuzlu lambadan bahar günbatımlarında güneş ışınlarının büyülü bir kızıllıkla pek yüce âlemlerden her tarafa aşkın rengini yağdırmasına benzer biçimde yayılmakta olan rengârenk, saf, sevdalı bir ışık abajurun al ipek dantelalı saçaklarından süzülüp tül cibinliğin ince deliklerinde bir kere daha saflık kazandıktan sonra beyaz çarşaf, dantelalı yastıklar içinde –sevda parlaklığında bir ayın suyun yüzüne düşürdüğü pembe, aydınlık kucağında yolculuktan yorulup da bitap düşmüş gibi– yatan Anjel'in dört köşe bir yastığa dayadığı nazlı başından ışığa karanlık atıldığını gösterir bir hoşlukla omuzlarından aşağı dağılan saçlarını, gömleğin dantelaları içinde kabarmış göğsünü gözlerin önünde peri masallarından bir sahne gösterir gibi aydınlatmıştı.

Zavallı Şemi, odaya attığı ilk adımda bu akıl kaçırtan manzaraya rastlayınca sihirli bir rüzgârla bütün akıl ve beden kuvveti felce uğramış gibi ikinci adımını atamayıp orada kaldı.

Anjel okumakla meşgul, pek dalgın görünmekle beraber gözucuyla çocuğun her hareketini süzmekten geri kalmıyordu. O manzarayı izlemekten âşığında oluşacak sevda çılgınlığının son dereceyi bulması için mürebbiye gözlerini kitaptan ayırmıyor, Şemi de izlemeye dalmış, öylece duruyordu.

Sekiz-on dakika kadar bu durum devam etti... Şemi birdenbire elektrik temasına uğramış gibi durduğu yerde titredi. Onun etkisiyle bir-iki adım daha atıp odanın ortasına geldi. Bu defa artık mürebbiyenin görmezlikten gelmesi imkânı yoktu. Yastıktan hafifçe başını kaldırıp sanki gelenden hiç haberi yokmuş gibi önce dalgınca çevresine

bir göz gezdirdi. Sonra gözü Şemi'nin parıl parıl parlayan gözlerine denk gelince yapmacık bir telaşla elinden kitabı atıp iki avucuyla yüzünü kapayarak, "*Mon Dieu! Qu'est-ce que je vois?* (Aman Yarabbi! Ne görüyorum?)" diye bir şaşırma çığlığı attıktan sonra, "*Quelle folie! Va-t-en va-t-en!* (Ne delilik! Haydi git! Haydi!)" diye hafif hafif haykırmaya başladı.

Şemi bu kovma sözcüklerini anlayacak kadar Fransızca biliyordu. Fakat o zavallı o aralık değil Fransızcayı, anasından öğrendiği dili bile unutmuştu. Sözlerin anlamları aklına girmiyor, o yalnız pembe ışıklara boğulmuş, tüllere, dantelalara gömülmüş bir sevda kaynağından fışkıran göksel bir melodi, bir müzik işitiyordu. Şemi birkaç adım daha ilerledi. Vücudunun titreyişiyle kendinde ayakta duracak güç bırakmadı. Karyolanın ayakucuna yığılıverdi.

Mürebbiye, âşığını odadan kovamadığı için yapmacık bir gücenmeyle döşeği içinde yüzüstü döndü. Başını iki eli arasına aldı. Mırıl mırıl bir şeyler söyleyerek fıkır fıkır kaynamaya başladı. Ağlıyor muydu? Gülüyor muydu? Bunu anlayabilmek o heyecan içindeki Şemi'nin değil, aklı başında bir adamın bile harcı değildi.

O döşeğinde türlü vücut dalgalanmalarıyla mırıldanırken Şemi bir gözyaşı seliyle yere kapandı... Bir şeyler söylemeye, anlaşılmaz ricalarda bulunmaya, affolunmayacak aflar dilemeye başladı.

Şu sıkıntılı anların uzaması dakikadan dakikaya ikisinin de gücünü tüketiyor, baygınlığını artırıyordu. Sonunda mürebbiye, âşığını kovalamak için neye başvuracağını bilemediğini anlatır, derman bırakmayan bakışlarla delikanlının yüzüne baktı. Bu bakışlardan kıvılcımlanan sevda yıldırımı Şemi'yi dünyayı görmez bir hale getirdi... Hemen yerinden fırladı. Göz açıp kapayacak kadar bir anda oda kapısının anahtarını çevirdi.

4

Mürebbiyenin o yalıya geldiği günden beri zavallı Amca Bey her gece rüyasında kamburunu düzelmiş görüp seviniyor fakat sabahleyin gözlerini açıp da yine kümbet o kümbet, yine boy o boy olduğunu elleriyle bütün vücudunu yoklayarak anlayınca umutsuzluğundan ağlayacak gibi oluyordu. Fakat bu umutsuzluğunu süzgün bakışlarından tamamen yoksun kalmak gibi bir umut kesme derecesine hiçbir zaman vardırmıyor, kendi kendine derin derin düşünüp türlü ümit ve başarı yolları buluyordu.

Aynanın karşısına geçip kamburunu saklayarak yalnız yüzünü derinlemesine inceleyerek kaşlarını adeta beğeniyor, gözlerini yalansız, sevimli buluyor fakat zayıf yanakları, koca dudakları, bir karış kulakları için pek öyle güvene güvene güzeldir diyemiyorsa da bunlara büsbütün çirkinlik yakıştırmaya bir türlü dili varmıyordu.

Yüzünün güzelliğine kendini adamakıllı kandırdıktan sonra aynada biraz yükselip kamburunu da gözden geçirmeye cesaret bularak kendi kendine yüz güzel olduktan sonra arkada biraz tümsek bulunmasının boy posu pek o kadar bozamayacağı hakkında kanıtlar yaratmaya girişiyor, hayalinde o çıkıntıyı biraz küçültüyor, "Hah, şöyle biraz ufalsa bak vücuduma ne kadar yakışıklı bir şekil gelecek," türünden tutturduğu saf ümidini gide gide pek ileri sürerek kamburunu bir varmış bir yokmuş sayacak hale kadar varıyordu.

Bazen de suçu hiç kendi vücuduna mal etmeyerek terzilere atıyor, "Sanatında mahir, eli düzgün bir terzi olsa elbisemin pamukla beslenecek noktalarını güzelce belirlese bu vücut mum gibi olur," diye terzilere sövüp sayıyordu.

Amca Bey, Beyoğlu'nda kavga etmedik terzi bırakmayarak birkaç kat elbise yaptırdı. O arkadaki çıkıntıyı gözlerden gizlemek için terzilerin elbiselere diktikleri pamuklardan başka, Amca Bey kendi hazırladığı ufak yastıkları da sırtına özel bir düzenle yerleştirerek her gün o elbiselerden birini giyip tümseğini yalnız dosttan düşmandan değil kendi gözlerinden bile saklamayı başararak kendisinin artık yakışıklı bir delikanlı olduğuna şüphesi kalmamıştı.

İnsan ne kadar uzun boylu, ne denli güzel yüzlü olsa da o güzelliği parlatacak süslere başvurmaktan geri durabilir mi? Amca Bey bu önemli konuyu da göz önünde bulundurarak kişisel bakımına da gereğinden fazla özen göstermeye karar verdi. Her sabah kalkınca yüzüne bir ustura gezdirmek, yarı göğsüne kadar kokulu sabunlarla yıkandıktan sonra pembe lös[1] pudrasıyla yanaklarına renk ve hoşluk vermek, bıyıklarını kozmetiklemek, saçlarını türlü briyantinlerle taramak kendisi için en önemli günlük uğraşlar sırasına geçti. Kendine hep bu çekidüzenleri verdikten ve efendi kalıbına çektirdiği ensiz fesini ayna karşısında yirmi dakika zaman harcayarak süsünü ikiye katlayacak bir biçimde başına giydikten sonra mürebbiyeye güzelliğini göstermek üzere onun gözüne ilişecek yerlerde gezinmeye çıkardı. Bazen Anjel'le karşı karşıya gelirler. Kızın, "*Bonjour excellence*,"[2] şeklindeki iltifat edercesine hitap ederek verdiği hafif bir baş selamına karşılık Amca Bey yerlere kadar eğilip derin bir "reverans" yapar, aldığı o tuhaf biçimde başı büsbütün kaybolup ortada yalnız kamburunun kaldığından hiç haberi olmazdı.

Bazen bahçeden zarif bir çiçek bularak onu matma-

1. Pudra yapımında da kullanılan, daha çok vadi ve yamaçlarda bulunan, sarı renkli, verimli, kil ve kum karışımı ince balçık. (Y.N.)

2. (Fr.) Günaydın, efendim. (Y.N.)

zele alçakgönüllü bir tavırla sunar. Kızın çiçeği gülümser bir yüzle, "*Merci, monsieur*,"[1] sözüyle kabul edip göğsüne iğnelediğini görünce: "Bu kızın mutlak bende gönlü var. Benim yanımda çiçeği oraya takmak elbette bir şey demektir." Fakat ne demektir? İşte Amca Bey gündüzleri yemez içmez, geceleri uyumaz, bunu düşünür.

Kızla görüşmek için uygun bir bahane uyduramadığı günler eline Fransızca bir kitap alıp çetin fakat hep aşk ve ilişkilerle ilgili bir cümle seçerek anlamını çözmeyi beceremediğini söyleyip mürebbiyeye sözcük sözcük çevirtir. Kız sevda, muhabbet sözlerini tatlı tatlı, hüzünlü hüzünlü söyledikçe Amca Bey'de el ayak titrer, boğazına bir şey tıkanır... Hemen diz çöküp yalvararak aşkını ilan etmeye bir yol arar. Ama o sırada kamburundan başka tüm fiziki varlığını kaybettiği için, değil söyleyecek bir söz bulmak, bildiği sözlerin anlamlarını bile unutur.

Amca Bey birkaç gece, "Ah, bu çocukça utangaçlığım başarımı engelliyor. Sevdiğime zarifçe aşk ilan etmek için uygun bir fırsat yaratamayacak mıyım? Bu cesaretsizlik beni bitiriyor. Ona attığım taparcasına âşık bakışlardan kızın da etkilendiğini anlıyorum. O da fenalaşıyor ben de. Ama ne çare, gerçeği söylemeye ikimizde de cesaret yok ki! Ciddi aşklar böyledir. Âşıklar her hal ve davranışlarıyla birbirlerine sessizce aşklarını anlatırlar da, 'Seni seviyorum,' sözünü dile getirmeye imkânı yok cesaret gösteremezler. İşte bizim halimiz de öyle... Aman Yarabbi, nasıl edeyim?" diye sabahlara kadar dayanılmaz, usandırıcı düşüncelerle döşeğinin içinde dört döner, nihayet Arşimet'in hidrostatik kanununu keşfedişi gibi bir telaşla yerinden fırlar. "Buldum! Buldum!" diye bağırarak odayı enine boyuna dolaşmaya başlar.

1. (Fr.) Teşekkür ederim, beyefendi. (Y.N.)

Bulduğu aşk ilanı yolu Amca Bey'in aklına gülünecek kadar sade fakat kendine pek incelikli, şairce ve özellikle de son derece alafranga görünür...

Zavallı aşk hastasının aşkın içte kaynayan ateşini bulduğu bu keşfedilmemiş yol nedir bilir misiniz?

Sabahleyin erkenden kalkacak, her zamandan fazlaca bakımına özenerek giyinecek kuşanacak... Aşkını anlatmak için Fransızca bir-iki cümle hazırlayacak, yine bahçeden güzel bir çiçek bulup onu âşıkça bir tavırla sevdiğine sunarken hazırladığı sözleri ahenkli bir ifadeyle söyleyecek. Fakat o cümleleri nasıl hazırlamalı? Özellikle de şaşırmadan nasıl söylemeli? Amca Bey'in anadiliyle derdini anlattığında bile sepet derken set demeye ağzı alışmış.

Amca Bey önce cümleleri hazırlamaya, sonra da onları güzelce söyleme işini halletmeye karar verir. Öyle sihirli ve güçlü cümleler arar ki söylenişte söz fakat etkisine karşı konmaz ateşten bir ifade olsun. Zavallı adam saatlerce düşünür, düşünür, nihayet şu, "*Mademoiselle! Je suis un amoureux désespéré, ayez pitié de moi*! (Matmazel! Ben ümitsiz bir âşığım. Bana merhamet ediniz!)" cümlesinden başka Fransızca söze benzer bir şey bulamaz... Her sözün gücü söylerken verilecek etkiye bağlıdır. Cümle bulundu. Şimdi geriye onun nasıl söyleneceği meselesi kaldı. Şu sözlerle içindeki yangını dile getirirken yüzüne hüzünlü bir hoşluk, vücudunun her bir parçasına sözlerin etkilerine uygun bir kırıklık döküklük vermek gibi zor bir işi disiplinle çalışmaya karar verir. Kendi kendine der ki:

"Şu bardak kapağını sevdiğime sunacağım çiçek sayayım... Kuşkusuz ben de yine benim... Mesela şu aynanın yanında duran koltuk da Matmazel Anjel olsun..."

Amca Bey, kapağı çiçeğe, Anjel'i koltuğa, kendini yine kendine benzetmek gibi zekâsının gücüne apaçık

bir kanıt sayılacak bu yakıştırmalardan sonra başını sağa, kamburunu sola, kamburunu sağa, başını sola eğerek salıntılı bir yürüyüş, hiçbir aktörün taklit edemeyeceği garip bir edayla koltuğa doğru yürür. O dört ayak, sözde sevgilisine yaklaşınca kamburunun bütün ağırlığını sağ dizine yükleyerek dizüstü çöküp bardak kapağı bulunan ve boş duran iki elini birden yalvarırcasına uzatarak, "*Mademoiselle*! *Je suis un*," der, çarpıntısının şiddetinden sözün devamını bir türlü getiremeyip durur. Bu hayalî aşk ilanına verdiği ciddiyet havası kendisini –karşısında duran koltuğu hakikaten Matmazel Anjel zannettirecek– bir his yanılmasına düşürür, zavallı utancından ter dökmeye başlar. Yerinden kızara bozara kalkıp nazikçe bir "reverans" yaptıktan sonra koltuktan "çarpıntısının büyüklüğünün bu defalık derdini gerektiği gibi anlatmasına engel olduğu" yolunda özür diler. Bir ikinci defa aşkını söyleme törenine daha girişir. Bu ikinci girişimindeki başarısı da birincisinden pek farklı olmaz.

Amca Bey kırıta kırıta koltuğa kadar yürüyüp diz çökerek Fransızca iki kelime mırıldandıktan sonra, "Yine olmadı," diye işe yeniden başlamak üzere bir buçuk, iki saat kadar vakit geçirir. Böyle diz çöke kalka dizlerinde ne güç kalır ne takat. Sonunda baygın bir halde döşeğine serilir.

Sabah olur. Gece koltuğa defalarca aşkını suna suna vücudunu ele geçiren yorgunluktan hiçbir yanını kımıldatamayacak bir hale gelmiş olduğunu anlar. O gün matmazele edeceği ilanıaşkı ertesi güne ertelemek zorunda kalır. O gece yine oturur, düşünür. Bu defa da, "Matmazel, ümitsiz bir âşığım. Bana merhamet ediniz!" diye hazırladığı cümleyi pek anlamsız, pek sefilce bulur. Ümitsizliği niçin söze katmalı? Yok... Bu cümleyi değiştirmeli. Daha şairce, âlimce sözler bulmalıyım der.

Amca Bey bir hafta kadar uğraşır. Birçok cümleler

tertip eder, nihayet onların içinden şu, "Matmazel! Aşk dolu hürmetimi gönül indirip kabul buyurursanız gülümle beraber kalbimi size sunarım," anlamında olan, *"Mademoiselle! Si vous daignez agréer mes amoureux hommages, je vous offre mon cœur avec ma rose,"* cümlesini pek beğenir. Bu sözleri pek zarif, pek şairane, âlimce hatta yürek paralayıcı bulur. Yeniyetme bir şairin kaleme aldığı bir trajediye hoş bir başlangıç bulmuş olmasına benzer bir sevinçle o geceyi geçirir. Sabah olunca ayna karşısında boy gösterip kıyafetlerini giyinir. Açık renk bir pantolon, siyah bir bonjur[1], beyaz bir kravat, üstünde ok şeklinde bir pırlanta iğne, ellerinde beyaz güderi eldivenler, Amca Bey'i bazı komedyalarda âlemi güldürmek için *jeune premier*[2] rolüne çıkan ihtiyar, kambur aktörlere benzetir.

Mürebbiyenin cilveli güzelliğini simgelemek üzere bahçeden her yaprağı tamamen açılmış beyaz bir gül, kendi çapkınlığını işaret etmek için de bir şakayık koparır.

"İşte şu gül matmazel, bu şakayık da benim," diye şu benzetmesinin zarifliğinden dolayı kendi kendini alkışlayarak bir kurdeleyle iki çiçeği birbirine sımsıkı bağlar.

Öğle yemeğinden sonra ikinci derse başlamazdan önce mürebbiyenin ta tepede kuzeydoğuya bakan gözlerden ırak, gizli bir sevda yuvasında bir saat kadar kendi kendine oturmak alışkanlığı olduğunu Amca Bey bildiğinden, okula giderken dersini ezberleyen bir çocuk gibi o Fransızca sözleri okuya okuya oraya doğru yollanır. Yokuştan kuvveti, kalp çarpıntısından nefesi kesile kesile istenilen yere kadar çıkar. Bakar ki matmazel yoğun gölgeler içinde, yeşillikler arasında fıstık dalından bir koltuğa oturmuş kitap okuyor. Kambur âşık, haftalarca çalıştığı o

1. Uzun siyah ceketle çizgili pantolondan oluşan erkek giysisi. (Y.N.)
2. (Fr.) Başrol, jönprömiye. (Y.N.)

maymunsu salınışlarıyla, dönüp bakacağını umarak sevgilisine doğru yürür. Önce yerlere kapanırcasına selamını verir, sonra hürmetle dizlerini kırarak çiçekleri titreyen elleriyle uzatıp öksüre tıkana, *"Mademoiselle! Si vous daignez agréez mes amoureux! Hommages je vous offre mon cœur avec ma rose,"* cümlesini Fransızca olarak, o kadar anlaşılmaz bir telaffuzla söyler ki mürebbiye kelimelerin bazılarını yanlış anlayarak hemen bir kahkaha salıverip, "Gerçekten, bu pek şık efendim. Bana gönlünüzle beraber kamburunuzu sunmanız size has bir çapkınlık tarzı mıdır?" demek olan şu, *"Ah! Vraiment monsieur, c'est très chic ça! Est-ce une galanterie à votre façon que de m'offrir votre cœur avec votre bosse*?" cevabını verince Amca Bey bütün bütün şaşırır. Biri "gülüm" diğeri "kamburum" anlamına gelen *ma rose* ile *ma bosse* kelimeleri arasındaki anlam ve söyleyişçe farklılığı seçemeyecek bir hale gelip her ne olursa olsun bir yanıt vermiş olmak için, *"Oui, mademoiselle! Je vous offre mon cœur avec ma bosse* (Evet matmazel, size gönlümle beraber kamburumu sunuyorum.)" sözlerini eblehçe ağzından kaçırınca bu istemsizce oluveren maskaralık Anjel'in o kadar hoşuna gider ki oturduğu fıstık dalından koltuğun üzerinden yarı beline kadar arkasına sarkarak tepine tepine güler.

Ciddi bir aşk ilanından çok bir sevda komedyasına benzeyen şu yeni icat edilmiş kamburluk takdimi Amca Bey'in aşktaki başarısının yüzde doksanını sağlar. Birkaç akşam sonra Amca Bey de yeğeni Şemi gibi mürebbiyeyi bir gece ziyaretiyle şereflendirmek onuruna erişir.

* * *

Sofra adabı gereği tatlıların birkaç çeşitten sonra getirilmesi gibi mürebbiye, Sadri'ye olan iştahını sona saklamıştı.

Sadri o evde damat olduğundan karısı Melahat'ten fırsat bulup da mürebbiyeyle aşk alışverişine girişmeye istediği gibi vakit bulamazdı. Gerçi Melahat kendi çekicilik ve güzelliğine son derecede inandığı için kocası Sadri'nin kendi üzerine gül koklaması gibi bir ihtimali aklına getirmediğinden kocasını şundan bundan kıskanmak gibi densizliklere kalkışmak pek alışkanlığı değilse de Sadri, karısının şu samimi güvenini kazanmış olmakla beraber yine şüpheyi davet etmekten kaçınarak gidip gerekli gereksiz sebeplerle mürebbiyeyle konuşamazdı.

Gündüz zevcesiyle hemen her an beraber bulunmak, gece yattıkları odadan hiç ayrılamamak gibi bazı mecburi durumlar mürebbiyeyle aralarında bir laubalilik zemini oluşturmak yolundaki arzusuna engel oluyordu.

Sofrada, bahçede birbirlerine olan o tuhaf bakışlarından mürebbiyeyle Şemi ve Amca Bey arasında gizli bir pandomima başlamış olduğunu anlamakta Sadri güçlük çekmedi. Amca Bey'le Şemi'nin mürebbiyeye gönül kaptırmış olmalarına ihtimal veriyordu. Fakat birinin vücutça yamru yumruluğuna eşlik eden budalalığını, diğerinin çocukluğunu, toyluğunu düşünerek her ikisinin de mürebbiye tarafından gönül indirip de ilgisine layık görülemeyeceğine inanıyor, mürebbiyenin arada bunlara gösterdiği gülümsemeleri alaya yoruyordu.

Sadri epey zaman bu yanlış düşünceyi sürdürdü. Sonra gözüne çarpan bazı haller gözlerini açtı. İlk düşüncesi böylece zayıflamaya başladı. Amca Bey'in her gün kukla gibi giyinip bakımına gereğinden fazla özen göstermesini, Şemi'nin günden güne zayıflayarak sararıp solmasını pek göz ardı edemez oldu. Hali ve evdeki konumunun izin verdiği ölçüde bunların hareketlerini incelemeye, şu tuhaf pandomima perdesi arkasında cilveleşen gerçekleri araştırmaya karar verdi. Zaten gönlü mürebbiyeye meyilliydi. Gece gündüz, bütün vaktini şu bilmecenin

çözülmesine harcaması, arada bir mürebbiyenin iffetinden kuşkuya düşecek hallere rastlaması, kendisini ümitlere düşürerek kalbindeki bu eğilimi şiddetli bir sevdaya çevirdi. Yavaş yavaş Amca Bey'le Şemi'den mürebbiyeyi kıskanmaya, mürebbiyenin onlara gösterdiği gülümsemeleri –alay etmek için bile olsalar– düpedüz çekememeye başladı. Amca Bey'le Şemi'nin hal ve davranışlarını incelemeyi bir an olsun bırakmadığı için bir gün baktı ki Şemi, kız kardeşi Nezahet'i odanın bir köşesine sıkıştırmış, *aimer* fiilinin çekimini öğretiyor. Oda kapısından gizlice dinledi. Delikanlının mürebbiyeye aşkını ilan etmek için aptallığından beklenmeyecek yepyeni bir yol keşfetmiş olduğunu anladı. Şemi'nin şu davranışına pek öfkelenmekle beraber bu zarif metodu taklit edilmeye layık görecek kadar beğenip kendisi de Vahip'i bularak *adorer* fiilinin kişi zamiriyle nesneli çekimini çocuğa öğretti.

Bu aşk üçgeni ayrı ayrı bacalardan fitili aldı. Yalnız Sadri, Amca Bey'le Şemi'nin mürebbiyeyi sevdiklerini biliyor fakat bu iki budala sorunun böyle ortak bir zemin üzerine kurulduğundan habersiz bulunuyorlardı. Sadri'nin bilgisi de Anjel'in bu iki kıt akıllı âşığına gösterdiği gündüz gülümsemelerinin gece ziyaretleriyle sonuçlanacak kadar ilerlemiş olduğunu anlayacak duruma gelmemişti. Sadri, mürebbiyeyi kendine layık buluyor. Kızın o yalıda kendine bir âşık seçmesi gerekse bu seçilen âşığın ancak kendisi olabileceğine inanıyor. Amca Bey'le Şemi'nin kızdan bekledikleri aşk ve kabul edilme ümidini saf birer hayal olarak görüp eğer boş ümitlere kapılmış bu iki âşık sevdiğine kavuşmaktaki ısrarlarını kabul edilebilir bir derecenin üzerine çıkarırlar, aşk yangınlarını kaygı duyulacak bir seviyeye taşırırlarsa bir çocukla bir kamburu kündeden atmayı güç bir şey saymıyordu.

Bu üç sevdalıdan mürebbiyenin huyuna en uygun geleni gerçekten de Sadri'ydi. Kendilerine söz anlatabil-

mekteki zorluk diğer ikisine kıyasla Sadri'nin değerini mürebbiyenin gözünde ikiye katladı. İlk kıvılcımı *adorer* fiilinden alan bu başlangıç yavaş yavaş fiilin çekiminin genişlemesiyle, sonunda Sadri de yine o bildiğimiz odada mürebbiyeyi gece ziyaret edebilme onuruna erişti.

Mesele o kadar tuhaflaştı, o kadar çatallaştı ki üç erkeği değil sekizini, onunu birden, birinin vücudundan diğerine koku dahi duyurmadan idare etmekteki beceri ve yatkınlığına güvenen Anjel bile başladığı bu eşkenar üçgenli gönül komedyasında pek ileri gitmiş olduğunu, başlangıç gülünçse de sonucun pek kötü, belki de ürkütücü göründüğünü, bu gibi belirsiz aşk meselelerinde hep başarıyla galip gelmiş olsa da bu defa şu işi yüzüne gözüne bulaştırmadan başa çıkaramayacağını hisseder, bu yetersizliğini kendisine itiraf eder gibi oldu... Fakat neye yarar? İş işten geçmişti. Âşıkların üçünde de alev saçağa sarmış, ürkütücü bir folispitle[1] iş fitili almıştı. "Mızrak çuvala sığmaz," dendiği üzere, yavaş yavaş Amca Bey üzerine Şemi'nin dikkati, Amca Bey'in Şemi'nin sevdalı hallerini süzmeleri ve her ikisinin Sadri'ye haset dolu bakışları başlamıştı. Üçünden hiçbirisi mürebbiyenin aşk kitabında böyle bir üçgeni kabul ettiğine ilişkin bir kanıta rastlamamışsa da tuhaf bir kuşku üçüne de aynı aşkın çevresinde birer uyduya dönmüş olduklarını hissettiriyordu.

Üçünden herhangisi matmazelle yabancı gözlerden uzak bir sohbette bulunma mutluluğuna erişse orada bulunmayan öteki iki âşık hakkındaki kıskançlığı ve bundan kaynaklanan kalp incinmesini içe dokunan türlü kelimelerle sevdiğine anlatmaktan kendini alamayarak kızın sevgisini kendisine özel kılmaya, bakışlarını ve merhametini yalnız kendi üzerine çekmeye uğraşırdı. Örneğin bu soh-

1. Tam yol sürat. İngilizce *full speed*'den geçmiştir. (Y.N.)

bete Amca Bey katılabildiği zaman Şemi'nin âşıkça bakışlarını beğenemediğini kıza anlatır. Şemi de Amca Bey'in halini pek tuhaf bulmakla beraber sevdiğini o bakışlardan kıskanmaktan kendini alıkoyamadığını Anjel'e söylemekten çekinmez. Sadri ise her iki rakibinin eblehçe davranışlarından pek mağdur olduğunu vakit buldukça matmazele anlatmaktan geri durmazdı.

Mürebbiyeye gelince, üçünü de kandırmakta gayet becerikli davranıp herhangisiyle vakit geçiriyorsa diğer ikisi hakkında nefretini dile getirip sızlanarak karşısındaki saf âşığı gönlünün yalnız onda olduğuna inandıracak sözlerle ikna etmeyi başarırdı.

Anjel odasına misafir kabul edeceği geceleri olağanüstü bir özenle belirlemesi gerekeceğini, âşıklarından biri odadayken diğerinin onun üzerine gelmesinin meseleyi düzeltilemez bir hale getireceğini düşünüp ağırlama planını ona göre hazırlamıştı.

Şemi okulda bulunduğundan yalıda yalnız haftada bir gece kalıyor. Mürebbiye diğer iki âşığına, Şemi'nin yalıda bulunduğu geceler durmayıp evin her tarafını dolaştığını, bazen merakla oda kapısına kadar gelip içeriyi dinlediğini söyleyerek çocuğun yalıda kaldığı gecelerin görüşmek için pek tehlikeli olduğuna Sadri ile Amca Bey'i ikna etmeyi başarmıştı. Şemi yalıda bulundu mu Amca Bey kendi odasından başını bile dışarı çıkarmaya korkardı. Bundan dolayı mürebbiyenin Sadri'yle Amca'yı böyle kandırmayı başarabilmesi kendisine haftada bir gece Şemi'yi tehlikesizce odasına kabul etme fırsatı vermişti.

Şemi okuldayken, ikisinden birinin gelişinden ötekine bir şey sezdirmeksizin Amca Bey'le Sadri'nin odaya kabul edilişlerine gelince mürebbiye bunu da oldukça yoluna koymuştu.

Sadri geceleri daima karısıyla bir odada bulunmak zorunluluğundan dolayı vakitli vakitsiz yatağından kalkıp

odasından çıkamaz, çıksa da bu çıkış dışarıda pek az bir müddet kalmasını gerektiren bir durum olabilirdi. Damat Bey'in yalıda özgür kalabilmesi karısının orada bulunmamasına bağlıdır ki Sadri için mutluluk geceleri anlamına gelen böyle gecelerde mutluluğa erişmek hemen hemen nadiren olurdu. Melahat Hanım'ın İstanbul'da bir teyzesi vardı. Annesinin ölümünden sonra bu kadını ana yarısı yerine koyduğundan yirmi-yirmi beş günde bir gider, onun evinde kalırdı. Fakat teyzesini ziyarete gittiği geceler kocası Sadri'yi de çoğunlukla beraber götürürdü. Sadri âşığıyla görüşebilmek için biricik fırsat demek olan bu teyze ziyaretlerinde karısına eşlik etmemek için türlü sebep ve bahaneler uydurmaya başladı. Bunu başarabildiği zamanlar yalıda serbest kalabilirdi.

Sadri'nin böyle boylu poslu karısından özgür gecelerde mürebbiye Amca Bey'e, "Bu gece sen çıkmayacak senin oda dışarı... Bu akşam yok Sadri kendi karı beraber, o çapkın bütün gece dışarı geziyor... Geliyor benim oda kapı dinliyor," türünden tehditlerle sırtı sandukalı âşığını öyle gecelerde yalnız kavuşmanın saadetinden yoksun bırakmakla kalmaz, odasından çıkmasını bile yasaklamayı becerir, kendisi beri yanda o pembe ışıklı kabul odasında Sadri'yle bol bol görüşmeye meydan bulurdu.

5

Anjel'in şu üç âşığını birbirinden habersizce memnun etmek yolunda kurduğu hile dolabının düzgünce dönebilmesini kesintiye uğratacak bazı durumların ortaya çıkması pek şekerrenk giden bu komedyayı adeta gül pembesi haline koydu.

Şemi'nin okul tatili zamanı geldi. Artık delikanlı gece gündüz yalıdan bir tarafa ayrılmıyor. Mürebbiyenin şiddetli tembihlerine karşın hemen her gece yar koynuna girmek için sabahlara kadar sofalarda dolaşmaktan kendini alamıyordu.

Kötü bir rastlantı olarak o aralık Melahat'in İstanbul'daki teyzesi de hastalanıverdi. Melahat, ana yarısı saydığı teyzesini şunun bunun üstünkörü bakımına bırakamayarak kadıncağıza kendi elceğizleriyle bakmak için sıkça sıkça İstanbul'da kaldığından Sadri'nin de aşk oyunları için sahası genişlemişti.

Mürebbiye ürkütücü sonun yaklaştığını bilerek üçünün de gece ziyaretlerini kabule set çekmeye mecbur oldu. Haftalarca devam eden bu kavuşmaya özlem hali bu üç âşığı dayanması güç birer özlem ateşine düşürdü. Hele Amca Bey, aşk yangınıyla geceleri topaç gibi odasının ortasında dönüyor, bazen yar koynuna girmek için her tehlikeyi göze aldırıp "her çi bad abad"[1] diye cahil cesaretiyle odasından başını çıkarıyor, sofada ürkütücü bir hayalet gibi dolaşan ya Sadri veya Şemi'den birinin gölgesi önüne çıkınca vazgeçiyordu. Bu iki amansız rakibin gece gezmelerinden sofayı boş bulmak fırsatının sevincini yakaladığı gecelerde yavaş yavaş kâh duvar diplerinden yürümek kâh dört ayak yerlerde sürünmek önlemlerine başvurarak türlü kalp çarpıntıları içinde sevdiğinin kapısına kadar gidiyor, geldiğini haber vermek için parmaklarıyla "tık tık" hafif hafif vuruyor, içeriden karşılık olarak bir ses işitemeyince kilidi kurcalıyor, kapıyı sımsıkı kilitli bularak tarifi imkânsız bir yoksunluk ateşiyle ümitsizce odasına dönüyordu.

Yine bir gece Amca Bey ne olursa olsun mürebbiye-

1. (Fars.) Ne olursa olsun, battı balık yan gider anlamlarında kullanılan söz grubu. (Y.N.)

nin odasına gitmeye karar verdi. Odasından başını çıkardı. Yoğun bir karanlığa boğulmuş o koca sofanın köşesini bucağını dinledi. Oh ne âlâ! Karşıki duvara dayalı bulunan büyük saatin ritmik seslerinden başka hiç çıt yok. O karanlık, özellikle de el ayak çekildikten sonraki o gece sessizliğinin içinde saatin özel bir düzenle çıkardığı o "tak tak"lar gündüzkinden birkaç kat daha büyümüş gibi işitiliyordu. Amca Bey sofaya ilk adımını attı. Ansızın ürkmüş gibi yine geri çekildi. Bir süre düşündü. Kendi kendine, "Bizim sofanın ortasındaki asma lamba önceleri her gece sabaha kadar yanardı. Acaba şimdi niçin yanmıyor! Bu geceye kadar ben buna neden dikkat etmedim? İki-üç hafta var ki lamba herkes yatıncaya kadar yanıyor, sonra sönüyor. Hatta bu gece ben odama girerken yine yanıyordu. İşte şimdi sönmüş... Gazını az koyuyorlar da mı sönüyor? Yoksa biri mi söndürüyor? Bu ne hikmet?" dedi.

Geceleri böyle alışıldığının aksine lambanın sönmesi gerçekten Amca Bey için dikkate değer bir durumdu. Fakat zavallının sevgilisine duyduğu özlemle zihninde ortaya çıkan bulanıklık kendinde hiçbir şeyi düzgünce düşünmeye meydan bırakmadığından bu konuya gerektiğince özen göstermeyerek beş-on dakikalık bir düşünmeden sonra yine kendi kendine, "Sadri'yle Şemi, mürebbiyenin bana ettiği iltifatları çekemiyorlar. Geceleri benim kızın odasına gidip gitmediğimi gözlemek için bu lambayı söndüren, o iki çapkından biri olmalı..." dedi. Yine ilk kararını uygulamak niyetiyle başını oda kapısından çıkardı. İkinci defa olarak her tarafı özel bir dikkatle dinledi. Hep o saat rakkasının "tak tak"ları... Başka ses yok. Hiçbir yerde "çıt" olmuyor. İçinden, "Hele şükür, baş belası çapkınlar uyumuş," dedikten sonra nefes almaya bile korkarak hırsız gibi yavaş yavaş sofanın ortasına doğru yürümeye başladı.

Mürebbiye, Sadri, Amca Bey, Şemi'nin hepsinin

odaları gayet geniş bir sofa üzerindeydi. Yalnız Dehri Efendi'nin bir kütüphane, bir salon, bir de yatak odasından oluşan özel dairesi ayrıydı. Fakat o daireye giren koridorun kapısı da yine o sofaya açılıyordu.

Amca Bey, sofa ortasında bulunan büyük masanın yanına geldi. Uzaktan bir kapı açılır gibi hafif bir gıcırtı işitti. Bu gıcırtıyı oldukça çekingen ayak seslerinin izlediğini duyunca o tarafa bir gelen olduğundan artık hiç kuşkusu kalmadı. Hemen geri dönüp odasına çekilmek istedi. Ancak ayak patırtıları gittikçe kendine doğru yaklaştığından gelene kendini sezdirmeksizin oradan savuşmanın mümkün olamayacağını anladı. Kendine saklanacak bir yer olsun diye yavaşça masanın örtüsünü kımıldatıp altına giriverdi. Masa bir buçuk metre çapında, beş ayaklı irice bir yuvarlak masa olduğundan Amca Bey iyice gizlenmek için ortaya doğru süründükçe yine o masa altında başka bir şeyin ortaya doğru sürünüp çekildiğini hissetmesin mi? O ne? Amca Bey dışarıdaki ayak seslerinden başka masanın altında hemen kulağının dibindeki bu ikinci pıtırtıyı işitince diri diri kapana yakalanıp da kapan sahibinin gelişini duyan sansar gibi ne masanın altında durabiliyor ne de dışarı kaçabiliyordu. Adamcağızı o kadar büyük bir çarpıntı yakaladı ki kalbinin atarken çıkardığı gümbürtüyü saat rakkasının tıkırtılarından daha güçlü işitiyordu.

Amca Bey, masanın ayaklarından birinin yanına o da o ayaklardan biriymiş gibi bir cansız bir madde halinde öyle çivilenip kaldı. Hiç kımıldamak, kıpırdamak, bir karınca kadar ses çıkarmak istemiyordu. Fakat kalbinin gümbürtülerini engellemek, o korku ve çarpıntının şiddetinden gelen ayrı ayrı solumalarını yatıştırmak mümkün müydü? Tuhafı nerede? Masanın öbür kenarında saklananın da aynı çarpıntı halinde bulunduğunu, nefesi nefesine yetişmez derecede soluduğunu işitiyor, onun da kalp atışlarını kendininki kadar açıkça duyuyordu.

Masa altındaki bu iki kişi, birbirinin çarpıntısını dikkatle dinleyip ikisi de kendini ötekine tanıtmamak için masanın kenarından bir kaçış yolu aramaktalarken sofanın ta öbür ucundan ayak sesleri pıtır pıtır pıtır gelip kendi yakınlarından geçtikten sonra gitti, gitti, Anjel'in oda kapısı önünde durdu.

Masa altındakilerin bu defa çarpıntılarının şekli tümden değişti. İkisi de birbirini tanımaktan ve hatta önceki çekingenlikten vazgeçip mürebbiyenin kapısı önünde olan bitene tüm dikkatleriyle kulak vermeye başladılar. Amca Bey olan biteni yalnız işitmekle de yetinmeyip artık karanlığa iyice alışmış olan gözleriyle belki bir şey seçebilirim umuduyla yavaşça örtünün ucunu kaldırarak dışarıyı seyretmeye kadar cesaret gösterdi. Aynı cesaret ötekinde de göründü. O da usul usul sürünüp masanın bu izlemeye en elverişli olan tarafına gelerek örtüyü hafifçe aralık etti.

O sırada Anjel'in kapısı tık tık ama pek hafif olarak iki-üç defa vuruldu. Masa altında saklananlar neler olacak diye beklerken, işte asıl şimdi nefes bile almak istemiyorlardı...

Tık tıklar öncekilerden biraz daha hızlıca yinelendi. İçeriden ses çıkmadı. Bir-iki tık tık daha oldu. Yine cevap yok. Bu tık tıkların yararsız olduğunu gören gece ziyaretçisi ağzını kapının anahtar deliğine uydurup mümkün olduğu kadar pes perdeden bir sesle, "Sevgili Anjelciğim, ben geldim. Kim olduğumu sesimden anlamıyor musun? Öteki sırnaşık budalaların ikisi de uyudu. Burada benden başka kimse yok," diye ricalarda bulunduktan sonra bu yalvarışına karşılık beklerken hemen o dakika içinde merdiven tarafından elinde koca bir lambayla birinin sofaya doğru geldiğini gördü. Neye uğradığını anlamaya vakit olmadan beş-altı saniye içinde o koyu karanlık içindeki sofa birdenbire gündüz gibi aydınlanınca kapı önündeki

merhamet dilencisi, o zavallı dertli, kedi görmüş fare gibi kaçacak bir delik bulmak üzere çevresine çarçabuk bakındıktan sonra masanın altının güvenli bir sığınak olduğu düşüncesiyle hemen oraya kapağı dar attı. Zırh delen bir kurşunun şiddetiyle masanın örtüsünü itip altına girer girmez tos vuruşur gibi kendi kafasıyla diğer bir kafa arasında meydana gelen şiddetli bir çarpışma âşık mermiyi düpedüz sersem etti. Diğer kafa sahibinin duyduğu acının da şöyle böyle acılardan olmadığını, "Vay kafam!" diye yavaş fakat keskince işitilen bir sızlanmadan anladı. Çarpışanlardan ikisinin de beyni sızlıyordu. Fakat "gık" demeye imkân var mı? Birkaç saniye içinde sofa apaydınlık kesildi. Örtünün aralıklarından masanın altına giren ışık orasını, üç kişinin yüzünü birbirlerine seçtirebilecek kadar aydınlık bir hale getirdi. Aman şu üç kişinin o sırada birbirine olağanüstü bir mahcubiyetle attıkları bakışları görmeliydi. Birbirinin ayıplayan gözlerine hedef olmaktansa yer yarılıp yere geçmenin daha evla olduğunu birbirlerine bu bakışlarıyla anlatıyorlardı. Fakat kim kimi ayıplayacak? İçlerinden daha az gülünesi olan hangisidir? Hangisi diğeriyle alay etmeye kendinde hak görebilecek?

Üçüncü olarak o sığınağa atılanla içeridekilerden birinin kafası arasında olan çarpışmadan bitmeyen bir şimşek çakmış gibi sofa aydınlık içinde kalıp o ışıktan masa altı da apaydınlık kesiliverince Amca Bey, Sadri, Şemi, mürebbiyenin düzenlediği komedinin bu üç başaktörü göz göze gelmiştiler. Amca Bey'le Sadri'nin yüzlerinde canlarının acısını anlatır buruşmalar görülmesi çarpışmanın bu ikisi arasında olduğunu bildiriyordu. Bundan, Amca Bey'den önce masa altına saklanmış olanın Şemi ve son sığınmacının da Sadri olduğu anlaşılıyordu.

Bunlar birbirlerini görünce o kadar bozuldular ki yüzleri ağlamakla gülmek arasında tarif edilemez tuhaflıkta bir hal aldı. Fakat bulundukları yerin ne ağlamaya

ne gülmeye izni vardı. O lambayı getiren her kimse merdiveni çıktı. Sofanın her tarafına dikkatlice bir göz gezdirdikten sonra kendi kendine:

"Bu kokona karısı geleli bizim yalıyı periler istila etti. El ayak hemen çekilir çekilmez ne hikmet bilmem, şu sofadaki lamba kendi kendine sönüyor. Ortalık zifirî karanlık kesiliyor. Ondan sonra evin içinde bir pıtırtı bir çıtırtıdır gidiyor... Şu yalıda doğmadımsa büyüdüm. Şimdiye kadar buralarda ne cin vardı ne şeytan! Ben biliyorum ya! Bu pıtırdayan şeytanlar murabiye midir, kurabiye midir, matmazel midir, müptezel midir, ne karın ağrısıysa işte o karının fistanından dökülüyor. Aslını sorarsanız şeytanın büyüğü işte o karının kendisi. Edasından, kurumundan yanına varılmıyor şöyle. Aman Allahım, ne çokbilmiş şey! Büyük efendinin karşısına gider, fan fan fan, Şemi'nin yanına gelir fin fin fin, kamburun önüne çıkar fon fon fon... Ben sizi bir gece söyle elceğizimle yakalayayım da size fin fonu göstereyim..."

Bu sözleri söyleyenin kâhya kadın Eda Hanım olduğunu masanın altındakiler sesinden anladılar. Üçünde de bet beniz kalmadı. Konuşmaya ne güç var ne imkân. Şu beladan nasıl kurtulabileceklerini birbirlerine soran bakışlar atarak anlamaya uğraşıyorlardı. Karı kendilerini sezip görmesin korkusuyla üçü de çekingen hareketlerle sürüne sürüne masanın ortasına toplandılar, birbirlerine sokulup büzüldüler.

Eda yine sözüne devam ederek diyordu ki:

"Üçünün de bu akşam şu sofada gezindiklerine gözümle görmüş gibi yemin ederim. Daha bir-iki dakika önce biri buradan gümbür gümbür koştu. Acaba nereye savuştular? Aydınlık geldiğini görünce odalarına kaçmış olmalılar. Şimdi gider odalarını birer birer dinlerim."

Kâhya kadın elinde lambasıyla yürüdü. İlkin Şemi'nin odasını dinledi. İçeriden bir nefes sesi bile işitemeyince

meraklı arayışını daha ileri götürüp kapının topunu çevirdi. Kapı kolaylıkla açılıverdi. İçeri girdi. Baktı ki odada kimse yok, döşeği kontrol etti. Onu da bomboş bulunca öfkesinden gözleri büyümüş halde yine sofaya çıktı. Çarpıntısından sesi titreyerek:

"Şemi'nin yerinde yeller esiyor. Bu gece döşeğine hiç yatmamış. Karyola öyle düzeldiği gibi toplu duruyor. Dur bakayım, bir de Amca Beyefendi'nin odasını yoklayayım..."

Karı, Amca Bey'in odasına yaklaştı. Kapıyı aralık buldu, orayı da gözden geçirip, "Oh canım... Bizim felek de bu akşam kırklara karışmış. Odasında ecinniler top oynuyor. Bu gece bizim küçükhanımefendi İstanbul'da teyzesinde. Bakayım damat beyefendinin kendi kendine içi mi sıkılıyor? Yoksa sevgili karısının bir gecelik yokluğuna dayanamayıp gözyaşı mı döküyor?" dedikten sonra Sadri'nin odasına da girip çıkarak, "Bu akşam damat beyefendi de kayıplara karışmış..." diyerek koşa koşa geldi, elindeki lambayı üç âşığa sığınak olan masanın üzerine koyduktan sonra, "Ah, a dostlar, bana bir akıl öğreten olsa. Ben şimdi ne yapayım? Bu hali bir duyan olsa bizi tefe kor da çalardı," diye iki elini şakırdatarak sofanın ortasında oynamaya başladı.

Mürebbiyenin o yalıya gelir gelmez bütün erkeklerin gözlerini üzerine çekmiş olması Eda Hanım'ın o kıza düşmanlığını başlatan en büyük bir sebep olmuştu. Anjel'in evde edindiği yer ve saygınlığı bir türlü çekemeyerek kızı birdenbire oradan kovmayı başaramasa da hiç olmazsa kafalarını karıştırabileceği erkekten, kadından bazı kimselerin gözünden düşürebilmek için dedikodulara girişti. Bazı iftiralardan, başı sonu birbirini tutmayan yalanlardan bile çekinmedi. Bu hileleriyle istediği gibi herkesi kızdan nefret ettirmeyi başaramayınca kin ve garezi büsbütün büyüdü. Hanımefendiye gitti, Dehri Efen-

di'nin mürebbiyeye bakışının başka türlü olduğunu, mürebbiye adı altında yalıya bir oynaş getirmiş bulunduğunu birtakım dokunaklı sözlerle anlattı. Oradan istediğince bir çıbanbaşı koparamayınca, "Kokonalar da erkek sayılırlar. Anjel'e açık görünmek düpedüz namahrem bir erkeğe çıplak çıkmak gibidir. O karının yanına başörtüsüz çıkmayınız," türünden sözlerle halayıkları kandırmaya uğraştı. Aşçıbaşıya gitti, mürebbiyenin yemek yediği tabakları ayrı bir yerde yıkamasını, onlardan diğer tabaklara bir şey bulaştırırsa bütün yemeklerin mekruh olacağını tembihledi. Tosun Ağa'dan, "Haydi oradan pis karı... 'Murabiye' senden temiz... Onun artığını bulsam ben yiyeceğim," cevabını alınca herifi dövmeye kadar cüret gösterdi.

Mürebbiyeye duyduğu öfke ve şiddetinden karı, düpedüz kendi kendini yiyip bitirerek ne yapacağını şaşırıp nihayet bir gün bu işte efendinin karşısına çıkacak kadar ileri gitti. Gözleri yaşarmış, çok üzgün bir halde Dehri Efendi'nin karşısında el pençe durarak, "Efendi hazretleri, içimizde bazı namaz kılanlar var... O kokona karısı bahçede, sokakta süpürttüğü etekleriyle yalının her tarafını dolaşıp kirletiyor. Kendisine emir buyursanız da bari böyle her yeri dolaşmasa..." diye söze başlayıp mürebbiyeyi karalamaya girişince efendi, kâhya kadının sözlerini her zaman sakince dinlemesine karşı bu defa öfkeyle, "Çalçene karı! Koca yalının içinde namaz kılacak temiz bir oda bulamıyor musun?" azarıyla Eda'yı yanından kovuvermişti. Bunun üzerine Eda'nın mürebbiyeye duyduğu kin ve düşmanlık fırsat bulsa kızı bir kaşık suda boğacak kadar şiddetlendi. Anjel'in düzeltilemez bir hatasını, inkâr edilemez bir rezaletini yakalamak gibi kindarca bir azme kapıldı. Gündüz rahatından, gece uykusundan vazgeçti. Amca Bey, Sadri ve Şemi'nin mürebbiyeden bahsedişlerini, ona davranışlarını kapı arkaların-

dan dinleyerek incelemeye başladı. Durumun pek bozuk düzen gittiğini, umulanın ötesinde bir hız almış olduğunu anlamakta güçlük çekmedi. Hele o akşam lambayla gelmezden önce karanlıkta merdivenin yarısına kadar çıkıp sofada gezindiklerini, tık tık mürebbiyenin kapısına vurulduğunu hep dinleyip işitmişti. Kendi kendine:

"Bu gece galiba bizim beylerin üçü de ayakta, bu nasıl iş bilmem ki? Aralarında piyango mu çekiyorlar ne yapıyorlar? Galiba biri odaya giriyor, diğerleri dışarıda bekçilik ediyor. Pişmiş aşa su katmak iyi değildir ama lambayla yukarı çıkıvereyim de hiç olmazsa şunları ürkütüp düzenlerini bozayım... Eğer işime yarayacak bir hale denk gelirsem o da şansıma..."

Eda, işte bu kararı üzerine yukarı çıkmıştı. Beylerin hiçbirini odasında bulamayınca sevincinden şıkır şıkır sofanın ortasında dans ettikten sonra saatin yanındaki "maroken" kanepenin üzerine oturdu. Kendi kendine mırıl mırıl diyordu ki:

"Şimdi oynamanın sırası değil, fırsat işte bu fırsattır. Büyük bir akıl düşünmeliyim. Öyle bir akıl ki dördünün de yakası bu akşam efendinin eline geçsin. Efendiyi de bilirim ya! O ne eski cingözlerdendir. Kırk yıldır beraberiz, murabiyeyi vallah o da seviyor. Hanımefendinin birkaç defa kulağını büktüm, 'Kadın, gözlerini aç, ne kadar olsa erkektir, kocana güvenme... Murabiye görünüşte çocuklara hoca olarak tutuldu. Fakat gerçekte senin üzerine ortak getirildi. Hiç öyle pembe yanaklı, kiraz dudaklı, fıkır fıkır hoca mı olur?' dedim. İşte böyle başa kaka söyledim. Ya kadında kafa yok ki, duvar gibi, vurdumduymaz... Canım ne gerek var! Efendi bir zamanlar benim için az mı yandı? Benim gençliğim öyle murabiyelere mi benzerdi? Bir içim su idim şöyle... Hâlâ kambur bile bazen yüzüme bakar da, 'Eda, sen gençliğinde neymişsin, neymişsin,' diye içini çeker. Haydi oradan Karagöz göstерme-

liği maskara! Bin gönlüm olsa sana birini vermem. Senin layığın işte öyle murabiye gibi Frenk omleti, Paris kayganası karılardır. Eda, kadındır. Hem de şöyle sapına kadar kadındır. Benim gönlümde kötülük olaydı efendi bana 'hiş' dediği zamanlarda ben de ona 'piş' derdim de şimdi koskoca bir hanımefendi olup ayağımı ayağımın üzerine koyarak köşeye kurulurdum. Siz de Eda'yı o zaman görüp anlardınız. Allah göstermesin! Ben o hainliği kabul etmem, yoksa... Ya o damat olacak yosma? Bu yalıya kurna başı soygunu gibi çırılçıplak geldi. Samuru başka, elması başka, vaşağı başka kürklere, nimetlere boğuldu. Altına at, araba çekildi. İstanbul'da Altımermer[1] kahvelerinde pineklerken buraya geldi. Beyefendi oldu, kuruldu. Soyu soydan, köpeği mandıradan al derler. Aslında olmadıktan sonra kürklen, yalıylan adam, adam olur mu? El altından inceledim ya! Onun babası önceleri Muharrem aylarında goygoyculuğa[2] çıkarmış... Anası düğünlerde soygunluk[3] eder, beş-on paraya konuya komşuya kurşun dökermiş... Şimdi eriştiği bu nimetlerin değerini biliyor mu? A ha, nerede? Kimseye artık eyvallahı kalmadı. Karısının boyu bosu bile herifin gözüne diken oldu. Murabiyenin cilvesine çanak tutuyor. 'Karım bir gece yalıdan savuşsa da zevk edip eğlensem'den başka tasası kalmadı. Babası para dilencisiymiş, oğlu da burada gönül dilencisi oldu. Vaktiyle bir defa alışmış, hiç dilenmeden durabilir mi? Ama neylersin? O beyefendi oldu. Ben hâlâ kâhya kadın... Hiçbir şeye karışmadıktan sonra neyin kâhyası bilmem ki? Ben bu yalının gerçekten kâhyalığını etsem

1. Kocamustafa bölgesindeki Çukurbostan çevresi. (Y.N.)

2. Eskiden muharrem ayının ilk günlerinde gruplar halinde dolaşarak dilenenler için kullanılan bir tabir. Goygoyculuk. (Y.N.)

3. Düğünlerde, ziyafetlerde davetli kadınları karşılamak ve giderken giyinmelerine yardım etmekle görevli kadın. (Y.N.)

murabiyeyi buraya sokar mıydım? Yazık, her ay başında o karıya verilen sarı sarı liralara... Çocuklara iki fin fon öğretmek için o kadar para verilir mi? Bari öğrendikleri şey lafa benzese yine o kadar içim yanmaz... Cartolo portolo! Canım, böyle 'cartolo' ile çocuk eğitilir mi? Sabahları bazen Vahip ile Nezahet'le karşılaşıyorum... Kukla gibi bellerini çökertip eğilerek bana 'boncorna' diyorlar. Sabahleyin boncorna, akşamüstü soncorna. Bir şey alıp verirken 'mersi'. Laf söylerken türlü eğrilip büğrülmeler... Efendi babalarının karşısında bu maskaralıkları yaptıkları zaman adamcağız bayılıyor, bayılıyor. Hayatı gidiyor da bayatı kalıyor şöyle. Bayılması çocukların bu becerilerine midir? Yoksa murabiyenin gözlerine midir? Orasını Allah bilir. Benim bildiğim çocuk eğitimi bir büyüğün yanına girerken, önünü kavuşturup edeple yürümek, el etek öpmektir. Böyle kıçını kabartıp da boncorna demek nasıl eğitim bilmem ki? Bunların hepsi bir yana... Şimdi ben ne akıl kullanacağım? Bu üç herif nerede? Acaba bunlar aralarında uzlaşıp işi nöbete mi koydular? Mutlak birinden birisi murabiyenin yanında olacak. Kuşkusuz bu böyledir. Kim bilir? Belki boş atar da dolu, tek atar da çift vururum. Üçünün birden orada olmadıkları ne malum? Kaç gündür aralarını biraz şekerrenk gibi anlıyordum. Belki gönül davalarını görmek için üçü de kızın yanına gitmişlerdir. Gidip efendiyi uyandırayım mı? Ya tahminim kof çıkarsa? Bunun neresi kof çıkacak? İşte odalarında yoklar. Bu saatte döşeklerinde bulunmamaları efendiyi iyiden iyiye kızdıracak bir sebep değil midir? Efendiyi uyandırırım. Beraber köşeyi bucağı ararız. Elbette çapkınları bir yerden bulup çıkarırız. Onlar o zaman efendinin sorularına yanıt bulup da versinler bakalım! Ben böyle fırsatı her zaman ele geçirebilir miyim? Bu defa da efendiye karşı iddiamı kanıtlayamazsam çekeceğim ceza bir-iki azardan başka ne olabilir? Efendiyi

uyandırmaya gideyim pekâlâ... Ben o uzun divanhaneden geçip de efendinin dairesine gidinceye kadar çapkınlar mürebbiyenin yanından çıkıp odalarına girerlerse? Dur... Onun da kolayı var," diyerek Eda belinden kuşağını çıkardı. Mürebbiyenin oda kapısı iki kanatlıydı. Kanatların toplarını birbirine kuşağıyla sımsıkı bağladı. "Hah! İşte şimdi çıkabilirseniz çıkınız bakayım! Kendinizi pencereden bahçeye atmaya kalkışırsanız oda yüksektir. Size acırım, vücudunuzda kırılmadık kemik kalmaz. Paramparça olursunuz..." dedi. Bu müthiş tiradı atarken masa altında Bedevi topu[1] olmuş üç kişi düpedüz tek vücut olacak kadar birbirine sokulmuşlardı. O gece sessizliği içinde karının etrafa savurduğu o zehirli sözlerin can korkusu saçan etkisiyle üçünün de öfkeden çeneleri kilitlenmiş, vücutlarını titremeler sarmıştı. Eda adındaki bu yılan karıdan öç almak için içlerinden yeminler ediyorlardı.

Masanın altını yoklamak nasılsa karının aklına gelmedi. Lambayı aldı. Efendinin dairesine giden koridora girdi. Masa altındakiler Eda'nın ayak seslerine olanca dikkatleriyle kulak verip sofadan epey uzaklaştığına iyice emin olunca üçü birden o belalı hapishaneden can havliyle yavaş yavaş süzülüp çıkarak odalarına kendilerini dar atabildiler.

Eda, mürebbiyenin kapısına bağlamış olduğu kuşağın içeriden kimseyi çıkarmayacağına kendini güzelce ikna ettikten sonra, içi rahat, efendinin yatak odasının önüne kadar yürüdü. Odayı dinledi. Efendinin henüz uyumayıp yüksek sesle bir kitap okumakta olduğunu işitti.

Dehri Efendi, Molière'in eserlerinden *Les Précieuses*

1. Bedevi tarikatı mensuplarının ayakta zikrederken, birbirlerine sımsıkı sarılarak bir küme teşkil edecek şekilde toplanmalarına ve büyük bir heyecanla zikretmelerine verilen isim. (Y.N.)

ridicules[1] adlı komedyasını karakterlerin kadın ve erkek seslerini taklit ederek aktris ve aktör rollerini sanki bir sahne üzerinde oynuyormuşçasına kendi kendine oynuyordu.

Bu eserin adı dilimize "Kadınlar Komedyası" veya "Kadınların Tuhaf Zarafetleri" olarak çevrilebilir...

Paris'te Molière zamanında sadece yapmacıklı bir incelik iddiasıyla kitaplar yayımlayan kadın hikâye yazarlarından Matmazel de Scudéry'nin[2] dönemin kadınları üzerinde gösterdiği edebî etkinin yüreklendirmesiyle bütün kibar kadınların az kullanılan kelimelerle ve benzetmelerle dolu, gösterişli, sembolik, anlamsız kelimelerle zarafet göstermeleri moda olmuştu.

Bu etkiyle Fransız dilinde ortaya çıkan bu söyleyiş tuhaflığı Voltaire zamanına kadar sürmüş, her fikir ve duyguyu tabii hali ve kendine has sözcüklerle söylemenin edebiyatta ayıp sayılması gerçi hâlâ bazı memleketlerde geçerliliğini korusa da Fransa'da bu tuhaf söyleyiş tarzının gitgide abesliği, kofluğu ortaya çıkmış, şimdi düşüncenin sağlamlığı, anlatımın sadeliği her türlü şaşaalı söze tercih edilir olmuştur.

Anlatımın güzelliği ve açıklığının en ileri gelen savunucularından olan Molière o zaman *précieuse* adı verilen bu nazlı güzellerin şu ipe sapa gelmez ifade tutumlarına alay dolu kalemiyle bir darbe indirmek üzere bu komedyayı yazmıştır.

Komedyada Magdelon ve Cathos adında, bu *précieuse*'lerden iki kız tasvir edilmiş. Grange ve Croisy adlarındaki iki kişi bu kızları ziyarete geliyorlar. Nazlı güzeller

1. Molière'in, 1659'da basılan *Gülünç Kibarlar* oyunu. (Y.N.)

2. Madeleine de Scudéry (1607-1701) kadın hareketinin öncülerinden Fransız yazar. Molière, *Gülünç Kibarlar*'ın yanı sıra *Bilgiç Kadınlar*'da (1672) da Scudéry'yi parodileştirmiştir. (Y.N.)

bu iki erkeğin gerek bayağıca tavırları, gerek süssüz konuşmalarını beğenmedikleri için bunları pek hoş karşılamıyorlar. Grange ile Croisy, kızlardan öç almak için Mascarille ve Jodelet adındaki uşaklarını marki, vikont unvanlarıyla nazlı güzellerin evlerine gönderiyorlar. Sahte marki ile vikont kızları davranışları ve sözleriyle hayran bırakmayı başarıyorlar.

Bir balonun düzenlenmesiyle hepsi gülüp eğlenmekteyken uşakların efendileri geliyor, işin aslı ortaya çıkıyor. Bir rezalettir gidiyor. Komedyanın temeli işte bu...

İçeride efendinin okuduğu şeyin Molière'in komedyalarından biri olduğundan Eda'nın haberi yok ya, o yalnız gelen seslerin inceli kalınlı olmasını garipsedi. Kendi kendine dedi ki:

"Bu ne tuhaf okuma! Dışarıdan işiten bir adam içeride bir sürü insan var sanır. Baksana efendi yine kadınları zekleniyor[1]. Ay, makaralarımı koyverip şimdi kahkahayı basacağım. Kendimi Abdürrezzak'ın[2] oyununda sanıyorum. Ama anlamıyorum ki ne diyor? Ne derse desin. İşte anlaşılıyor ki keyfi üzerinde. Dur kapıyı vurayım..."

Tık tık vurarak:

"Efendi hazretleri, zatıâlinizi rahatsız etmezsem... Bir-iki sözüm var."

İçeriden kadın sesiyle:

"Ey Marotte[3], ey cehaletin her dem örneği, ben de senin ayağından esecek rüzgârın sesine kulak kabartmaktaydım. Gel bakalım."

Oda kapısı açılır.

1. **Alay etmek.** (Y.N.)

2. **Abdürrezzak Abdi Efendi (1835-1914): Handehane-i Osmani kumpanyasını kuran, İbiş tipini kişileştiren tuluat sanatçısı.** (Y.N.)

3. **Marotte, *précieuse*'lerin hizmetçileri.** (Yazarın notu.)

Dehri Efendi baş açık, belde kuşak yok, göğüs yarı çıplak, oldukça dağınık bir halde Eda'yı karşılayarak:

"Zaten ben de seni çağıracaktım."

Şaşırarak:

"Olan işlerden haberiniz var mı efendiciğim?"

"Hiç olmaz mı? O iki köylü tavırlı adamı hanemiz sınırlarının dışına kadar sürdünüz mü?"

"İkisi değil efendim, üçü birden ortada yok..."

"Ne iyi, ne iyi! İki turpa bir de şalgam mı eklendi?"

Son derece garipsemiş bir halde:

"Şalgam kim oluyor? Amca Bey mi?"

Gayet gevrek bir kahkaha salıvererek:

"Çeşman-ı püf-kerde edan ile yüzüme bakma öyle. Haydi git aks-i vech-i abusunla sath-ı pertev-barını jengdar etmeden bana miratı getir..."

"Ne getireyim efendim?"

"Söz anlamazsınız ki, illa bayağı sözlere insanı mecbur edersiniz. İçine bakmadan aynayı bana getir demek istiyorum."

"Aynayı getireyim efendim ama... Söyleyeceklerim var, zaman geçiyor..."

Tabii haliyle:

"Zaman geçiyorsa rolleri değiştirelim. Şimdiye kadar ben Magdelon'dum... Sen de Marotte. Bundan sonra iyi dikkat et Eda. Ben Mascarille olacağım. Sahte Marki La Grange'ın uşağı... Sen de 'sedye' taşıyan hamallardan biri olacaksın. Asıl komedyada hamallar iki kişi ama şimdi gece kimi bulalım. Sen ikisinin rolünü de üstlen. Şimdi örneğin sen beni getirip Magdelon'un evine indirmişsin. Paranı istiyorsun."

"Ay efendi hazretleri, deminden beri söylediğiniz sözler hep oyun muydu?"

"Oyundu ya... Molière'in bir komedyası..."

"Onun için ben hiçbirinden bir şey anlayamıyor-

dum. Fakat efendi, benim size anlatacağım şey oyun değil..."

"Haydi zevzek sen de! Senin anlatacağın da mutlaka oyundur."

"Efendim kulunuz..."

"Sus... Şimdi sana rolünü ezberleteceğim... İyi öğrenmeli ha..."

Yarım saat kadar vakit harcayarak Dehri Efendi, Eda'ya sedye taşıyan hamalların rolünü öğretir.

Bu defa ikisi karşı karşıya komedyanın o kısmını ciddiyetle oynamaya başlarlar:

"Haydi, sedyenizi buradan çıkarınız."

İkinci Hamal (yine Eda): "Lütfen ücretimizi veriniz..."

Mascarille: "Niçin saçma sapan konuşuyorsun?"

İkinci Hamal: "Para istemek saçma konuşmak mıdır mösyö? Hakkımızı veriniz..."

Mascarille (Dehri Efendi, Eda'ya şiddetli bir tokat yapıştırarak): "Benim gibi Paris'in en kibar sınıfından bir markiye para sormak küstahlığını öğren işte..."

Eda tokadın iniş şiddetinden pancar kesilen yanağını eliyle tutarak rol dışı söze girişip:

"Aman efendi hazretleri! Pek hızlı vurdunuz. Gözlerim dışarı fırlayacak sandım. Bu kadar yetişir. Şimdi öteki hamalın payına düşen tokadı da ben mi yiyeceğim?"

Dehri Efendi öfkeyle:

"Rolünü bozma, şimdi gerçekten dayak yersin. Buna alafranga bahşiş derler. Haydi bakalım rolünü oyna..."

İkinci Hamal (Eda ağlar gibi bir yüzle): "Siz alacaklılarınıza borcunuzu böyle mi ödersiniz? Sizin markiliğiniz benim karnımı doyurur mu?"

Mascarille (büyüklenerek): "Bak şu terbiyesize! Ben sana şimdi haddini bildiririm..."

Birinci Hamal (Eda sanki sedyenin koluymuş gibi

koltuklardan birinin yanına önceden hazırlanmış olan bastonu kapıp efendiye doğru kaldırarak): "Hakkımızı verecek misin yoksa ineyim mi?"

Mascarille: "Ne diyorsun?"

Birinci Hamal: "Ne diyeceğim? Şu anda paramızı verecek misin? Vermeyecek misin? Onu soruyorum."

Mascarille (yumuşayarak kendi kendine): "Herif yerden göğe kadar haklı."

"Haydi çabuk söyle."

Mascarille (birinci hamala seslenerek): "Sen sözünün eri gibi görünüyorsun. Gördün mü para istemenin yolunu! Arkadaşın alığın biri. Sözünü dinletecek bir araç bulmaya herifin aklı ermiyor ki. Ağzından çıkanı kulağı işitmiyor. (Birinci hamala para uzatarak) Hakkını al bakalım. (Verdikten sonra) Nasıl, şimdi memnun oldun mu?"

Birinci Hamal: "Hayır, memnun olmadım. Arkadaşıma bir tokat vurdunuz." (Bastonu yine kaldırır.)

Mascarille (biraz para daha uzatarak, nazikçe): "Al bakalım, bu da tokadın karşılığı. Böyle nazikçe istemeye ne denebilir? Derdini yoluyla anlatana canım kurban olsun. Haydi gidiniz. Beni Louvre'a götürmek üzere biraz sonra gelip yine buradan alınız..."

Bu izin üzerine Eda hemen oda kapısından dışarı fırlar.

6

Dehri Efendi: "Eda, savuşma, buraya gel. Bu güzel komedya böyle yarım mı kalacak? Senin komedyacılığa olağanüstü bir yeteneğin var."

Eda (çekinerek içeri girip): "Ah efendiciğim, ben her

türlü oyun oynarım ama şimdiye kadar oyunumu görmeye gönül indirmediniz ki... Şimdi burada çifte keman, çifte tef, hani ya Kıpti karılarından bir takım çalgı olsa... Onlar, 'Anasından doğmadık aşkım var... / Aman dilber yavaş bas tahtalar oynamasın' diye 'Ya hey' bassalar, ben bir oynarım ki efendi beni seyredenlerin gönülleri de beraber oynar. Hele 'Heyamola yisa' bağlamalı gemici oyununda hiç rakibim bulunmaz. Öyle bir halat çözer, yelken açarım ki..."

"'Heyamola yisa' değil, onun aslı 'Eyyam ola yel ese'dir.[1] Siz kadınlar hiçbir sözü kökenine uygun söylemiyor, böyle bozuyorsunuz..."

Arsızca:

"Efendim, suç bende değil... Ustamdan öyle öğrendim... Hani ya kolbaşı[2] bir 'Kokulu' vardı. Oyun ustam işte oydu. Kıpti karısı öyle köken möken bilir mi ya? Biz öyle öğrendik 'Heyamola yisa' ama onun âlimce mökeni 'Eyyam ola yel ese' imiş, o daha âlâ. (Melodiyle söyleyerek) 'Eyyam ola yel ese.' Bak bu hem dile hem müziğe yatkın geliyor..."

Sert bir yüzle:

"Şimdi bana Kokulu'nun oyununu anlatma. Dünyada oyun, komedya oyunudur. Hele Molière'in insanlığın gülünesi hallerini anlatan oyunları!"

"O 'Molayer' dediğiniz kim oluyor? Frenk çengisi mi? Yoksa köçeği mi? Kadın mı erkek mi demek isterim."

"Hele şuna bak! Molière'i çengi, köçek yaptı. Ağzına biber sürmeli. Kaç senedir benim yanımda çalışıyorsun

1. Havanın geminin yürümesi için müsait olmasını temenni eden gemicilik terimi. Başka iş dallarında da ortak iş esnasında güç birliği için söylenerek yaygınlaşmıştır. (Y.N.)

2. Bir ortaoyunu veya oyuncu kolunun başı olan ve o kola adını veren kimse. (Y.N.)

da o komedi üstadını, o Avrupa dâhisini tanımayıp onun hakkında 'canlı mı cansız mı, yenir mi yenmez mi?' türünden, bilmece çözer gibi sorular mı soruyorsun?"

"Dediğinize göre siz o 'Molayer'i çok beğenmişsiniz ama benim hiç hoşuma gitmedi. Çünkü oyunlarında tokat var..."

"Tokat vardır elbette. Hem Fransız ahlakını yola getirmek için ne manevi silleler vardır. Senin şimdi yediğin tokat bir şey mi?"

"Pekâlâ, iki gözüm efendim ama o oyun tokadına benzemiyor ki sahicikten gibi şarkadak indiriliyor. İnsanın gözlerinden ateş çıkıyor."

"Öyle olacak ya! Cahil karı, *art dramatique*'in ne olduğundan haberin var mı? Sen yalnız Kokulu'nun 'heyamola'sını bilirsin."

"'Arsız Manik'in kim olduğundan haberim yok ama oyun oyuna benzemeli..."

"Lafı çığırından çıkarma Eda. Komedyanın kalanını tamamlayalım. O oynadığımız bölüm ne güzel oldu!"

"Rica ederim efendim, tokatsız tarafından olsun... Oyundan önce sizce söyleyecek sözlerim var. Bu gece o tokadı siz bana değil başkalarına vuracaktınız ama derdimi anlatmaya fırsat bırakmadınız ki. Amca Bey 'bir', Sadri Bey 'iki', Şemi Bey 'üç'..."

Aceleyle:

"Pekâlâ ben dört, sen beş... İyi aklıma getirdin... Zaten bu komedya için de kaç oyuncuya gerek var. Onları da çağıralım. Rolleri dağıtırız. Bak o zaman komedya şekerleşir mi şekerleşmez mi?"

"Bal gibi olur efendim. Lakin üçü de ortalarda yok. Onlar odalarında olmadıkça. Murabiyenin kapısı öyle sabahlara kadar tıkırdadıkça... Bu komedyalar bal gibi mi olur yoksa sirkeye mi döner orasını siz bulunuz."

Aklının çok meşgul olduğunu anlatan bir dalgınlıkla:

"Bravoo! Çalçene karı... Bu da doğru! Mürebbiyeyi de uyandırırız, iş tastamam olur. Evet, oda kapısını tıkırdatırız, o da kalkar... Bak o zaman oyun ballı mı olur sirkeli mi! Anlarsın..."

O aralık dışarıdan, epey uzaktan kuvvetli bir yumruk veya tekmeyle bir yere vuruluyor gibi güm güm bir ses işitildi. Dehri Efendi gelen gümbürtüyü dinleyerek Eda'ya, "O ne?" dedi.

Kadın sanki şaşırmış gibi yaparak, "Bilmem!" cevabından başka bir söz bulamadı. İkisi birden tekrar dinlediler. Gümbürtünün artan bir şiddetle devam ettiğini duydular.

Dehri Efendi kâhya kadına, "Lambayı al da önüme düş, gidelim şu gürültünün ne olduğunu anlayalım," emrini verdi. Eda önde, efendi arkada, koridordan yürüdüler. Sofaya çıktılar. Efendi gümbürtünün mürebbiyenin odasından geldiğini işitip kapının iki topunun birbirine kuşakla sımsıkı bağlanmış olduğunu görünce oldukça şaşırarak, "Bu ne rezalet! Bu kapıyı kim bağlamış?" diye olanca sesiyle, öfke içinde haykırdı.

Bu bağırtıyı içeriden işiten Anjel kapı arkasından, "Kimdir o, o ki utanmıyor bağlamak için benim kapı... Ben ona soracak niçin yapıyor bu kötülük?" gibisinden yaygaralara başladı. Birkaç dakika önce kadınla sözümona komedya oynayan, son derece laubali görünen Dehri Efendi bu defa tepeden tırnağa öfkeye kesilip gözlerini hışımla Eda'nın üzerine devirerek, "Bu rezalet nedir! Bana anlat bakalım," dedi.

Eda, mürebbiyenin gösterdiği şirretlikten odada kızla suçüstü yapılacak bir erkek bulunmadığını, kendisinin içeride yalnız olduğunu anladı. Mürebbiye hakkındaki kötü sözleri efendiye anlatabilmiş olsa şimdi kapı açılır açılmaz Anjel o dehşet verici yakıştırmadan aklanarak Eda'nın bu iddiasının sırf ona duyduğu kinden kaynakla-

nan adi bir iftira olarak kalacağını hemen anladı. Bu nedenle bilmezlikten gelmek ve inkâr etmekten başka kendisi için bir kurtuluş yolu bulamayarak hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi büyük bir şaşkınlıkla:

"Zavallı kızcağızın oda kapısını gece yarısı üzerine bağlamak... Gerçekten pek fena bir şaka... Fakat bu işten hiç haberim yok efendi hazretleri."

"Nasıl haberin yok? Sen bu evin kâhya kadını değil misin? Bu gibi şeyler senden sorulur. Biliyorsan söylemeli, bilmiyorsan soruşturmalı... Bu duruma sebep olanı hemen bu gece ortaya çıkarmalı. Yoksa onun hakkında uygun görülecek cezayı sen çekersin."

"Efendim, şimdi gecenin bir yarısı kimden neyi soruşturayım? Herkes uykuda."

"Sana izin veriyorum. Yalı halkından istediğini döşeğinden kaldırabilirsin."

"..."

"Şimdi susmanın anlamı var mı? Miskin karı! Çaçaronluktan başka bir şey elinden gelmez. Dur ben sana beş-on dakika içinde olayın failini buluvereyim de sen de gör... Önce şu lambayı getir bakalım, kapıyı neyle bağlamışlar. Onu görelim."

Eda lambayı kapıya doğru uzattı ama vücudunda titremedik damar, oynamadık sinir kalmamıştı. Dehri Efendi bağı inceleyerek:

"Bir kuşakla bağlamışlar. Gördün mü olay nasıl kolaylaştı. Bu kuşak kimindir? Şimdi sen bana onu haber ver."

Eda katiyen bir şeyden haberi yokmuş gibi suçsuzluğuna kendi kendini bile inandıracak yapmacık bir tavırla:

"Aman Allah'ım, kendi gözlerime inanamayacağım geliyor. O ku-ku-kuşak benim..."

Efendi o öfkeli ciddiyetiyle Eda'yı yukarıdan aşağıya kadar süzerek:

"Senin kuşağın nasıl oluyor da bu kapıya bağlanmış bulunuyor? Şimdi buna cevap ver bakayım?"

Eda kül renkli bir yüzle:

"Nasıl olacak efendim! Zatıâlinizi görmek üzere bu sofadan geçtim. Dairenize kadar yürüdüm. Yürürken belimden kuşak çözülüp düşmüş. Bana garezi olan birisi onu yerden almış. Murabiyenin kapısına bağlamış. Gezerken kuşağı düşürmek zaten eskiden beri yaptığım şeydir. Geçen gün taşlığa düşürmüştüm. Gülfidan bulup getirdi. Birkaç defa da bahçede düşürdüm. Sözlerime inanmazsanız soruşturunuz. Kendi elimle kuşağımı murabiyenin kapısına niçin bağlayayım? Bunun için ne sebep olabilir?"

"Haydi bu sözlerine inanayım. Fakat gece yarısı beni görmeye niçin geldin? Onu söyle."

"Hay Allah ömrünüze ömürler katsın efendim. Bu sorunuzla kulunuzu onurlandırdınız. Aklım pek karıştı. Kendi kendime sözün alt tarafını bulup bir türlü çıkaramayacaktım. Sizi görmeye niçin geldiğimi anlatırsam o zaman bana edilen bu hasedin sebebi apaçık ortaya çıkar..."

"Peki... Söyle..."

Eda çekinerek etrafına bakıp:

"Efendim neler neler de maydanozlu köfteler..."

Dehri Efendi öfkeyle kaşlarını çatarak:

"Ben şimdi sana maydanozlu köfte, ekşili yahni filan sormuyorum. Kimin karşısında olduğunu düşün de adam gibi söz söyle. Mahalle karısı!"

Utanarak:

"Korkudan dilim dolaşıyor. Nasıl söyleyeyim?"

O sırada mürebbiye güm güm yine kapıyı vurarak:

"Ekselans aç benim kapı... Ben de söyleyecek..."

Dehri Efendi olağanüstü bir nezaketle Fransızca olarak Anjel'e seslenerek:

"Lütfen birkaç dakika kadar dayanınız matmazel, sizi de söyleteceğim..."

Durumun gittikçe hassaslaştığını gören Eda, gülünç bir kekelemeyle:

"Öyle ya, matmazel de söylesin... Hem Allah için söylesin... İş dosdoğru ortaya çıksın... Üçü birden nereye kaybolmuş ben bilmiyorum. Belki o bilir..."

Şaşırarak:

"Üçü birden kayıp mı olmuş?"

"Evet efendim, sır olmuşlar. Biri değil, ikisi değil, üçü birden..."

"Üçü dediğin kimler oluyor?"

Küçük dilini yutarcasına bir çabuklukla:

"Amca Bey bir! Sadri Bey iki! Şemi Bey üç!"

"Peki bunlar ne olmuş?"

"Onlara olan olmuş... Ben ne bileyim efendim?"

Öfkeli bir bakış atarak:

"Ben sana adam gibi konuş demedim mi?"

"Efendim işin dosdoğrusu, adam gibisi her gece bu sofada çıtırtılar, pıtırtılar oluyor. Ben aşağıdan işitiyorum. Bu gece yine oldu. Yukarı çıktım. Baktım ortalarda kimse yok, gittim beylerin odalarına göz attım. Odaların üçünü de boş buldum. İçindekiler nereye savuşmuşlar bilmem ki..."

Eda bu sözleri sadece Dehri Efendi'ye işittirebilecek kadar yavaş söylüyordu.

"Şimdi üçü de odalarında yoklar mı?"

"Deminden yoktular. Şimdi geldilerse bilmem. Size söylemek istediğim şey işte buydu."

Dehri Efendi bir süre düşündükten sonra:

"Haydi gidelim, odaları bir daha yoklayalım."

Yine Eda elinde lambayla öne düştü. Önce Amca Bey'in oda kapısı önünde durdular. Dehri Efendi topu çevirdi. Kapıyı içeriden kilitli buldu. Diğer iki kapının

incelenmesinde de aynı şeyle karşılaştılar. Yani kapıların üçü de içeriden kilitlenmişti.

Yine Amca Bey'in kapısı önüne geldiler. Dehri Efendi eliyle kapıyı vurdu. Amca Bey sanki derin uykudaymış gibi, hiçbir şey işitmiyormuş gibi ilk tık tıklara karşılık vermedi. Fakat kapının vurulmasında gösterilen ısrar, ağır uyuyanları değil ya, ölüyü yatağından kaldıracak bir hal alınca Amca Bey ağzı eğri, gözü şaşı bir halde uyku sersemliğini taklit ederek her adımında sendeleye sendeleye gelip kapıyı açtı. Dehri Efendi, kardeşine ağzını bile açmadan anahtarı kapının iç tarafından çıkarıp dışarıya takarak Amca Bey'in üzerine kapıyı kilitledi. Bu durum aynı şekilde Sadri ile Şemi'ye de uygulandı. Yani üçü de odalarında tutsak kaldılar. Hayretler içinde, Dehri Efendi'nin şu yaptığındaki amacın ne olduğunu anlayamadığı için Eda'yı öncekinden beş kat daha beter bir çarpıntı yakaladı.

Eda'da olağanüstü bir merak, acaba efendi, beyleri odalarına niçin kilitledi? Bu tuhaf uygulamadan işin sonunun iyiye çıkmayacağını kâhya kadın anladı. Az önceki sorgusunda uydurduğu yalanlara, attığı martavallara efendi kandı mı kanmadı mı? Mürebbiye odasından, "Ben de söyleyecek," dedi. Acaba ne söyleyecek? Mürebbiyenin beyanları Eda'nın foyasını ortaya çıkaracak, kim bilir cezalandırılmasına sebep olacak önemli şeyler midir?

Kendini aklamak için uyduracağı yalandan kanıtlar ne kadar ikna edici olursa olsun onların hiçbirine önem vermeyip efendinin mürebbiyeyi daha güvene layık göreceğini Eda biliyor. Çünkü o murabiyedir. Kokonadır. Gençtir, güzeldir. Kırıla döküle söz söylüyor. Efendi üzerinde o sözlerin gücü, etkisi başka oluyor. Çekeceği cezadan çok mürebbiyeye karşı bir yenilgi hissetmek Eda'yı kinden, hasetten öldürüyordu. Kazdığı kuyuya kendi mi düşecek? Ne yapmalı? Nasıl etmeli? Düşünmeye zaman yok...

Eda içinden böyle kendi kendini yiyip bitirmekteyken efendi, "Haydi yürü!" emrini verdi. Yürüdüler. Mürebbiyenin kapısı önüne geldiler. Efendi, "Hay eli kırılasıca! Bunu bağlayan uğursuz ne kadar da sıkı bağlamış..." sözleriyle kapının üzerinden kuşağı çözdü. Kapı açıldı, odaya girdiler.

Karyolanın başucunda yanan açık yeşil renkli *veilleuse*'ün[1] dal dal, damar damar katılaşmış gibi görünen buz çiçekleri arasında yayılan yeşilimsi, çekingen, hafif mehtaplı bir göğün altında asma yapraklarıyla örtülmüş bir çardağın yeşillikler arasından içine ay ışığı vurmuş da hoş bir salınışla yaprakları okşarcasına kıpırdatıyormuş gibi oda içindeki eşyayı kıpırdanır gösteriyordu. Eda'nın elindeki lamba odayı birden aydınlatıverince o hal, hayalî bir manzara gibi gözden kaybolup bütün eşya gerçek, durağan renk ve biçimlerine döndü. Mürebbiye gecelik halini örtmek için üstüne alelacele bir *peignoir*[2] geçirmişti. Dehri Efendi eğilip nezaketle kızı selamladı. Anjel de bu selama saygıyla karşılık verdikten sonra böyle dağınık bir gece haliyle efendinin karşısına çıkmış olduğu için cilveli haller takınarak özürler diledi. Dehri Efendi, eğer bu halden dolayı özür dilemek gerekiyorsa gece yarısı kendisinin gelip mürebbiyeyi odasında rahatsız etmiş olduğu için bu özrün kendisine ait olduğunu bildirdi.

Mürebbiyenin gözlerindeki kızarıklıktan ağlamış olduğu anlaşılıyordu. Kızdaki ağlamış hale efendiyle beraber Eda da dikkat etti. Bu gözyaşı izleri Eda'ya karşı Anjel'in zaferini neredeyse yarı yarıya garantiliyordu.

Efendiyle mürebbiye arasında şöyle bir konuşma başladı:

1. (Fr.) Gece lambası. (Y.N.)
2. (Fr.) Sabahlık. (Y.N.)

Efendi: "Gözlerinizdeki kızartıdan ağlamış olduğunuz anlaşılıyor..."

Mürebbiye olağanüstü bir üzüntüyle:

"Evet ekselans! Size yalan olmaz. Bu gece epey ağladım. Üzerime kapının bağlanması gibi bir hakarete nasıl dayanılabilir? Bunda elbette bir art niyet olacak. Düşündüm, düşündüm, buna hiçbir anlam veremedim. Gece yarısı böyle üzerime kapı kilitlenmesindeki sebebin ortaya çıkarılmasını sizden beklemekteyim."

Yarım kelimesini bile anlamaksızın şu konuşmayı dinleyen Eda içinden, "Ah uğursuz kokona! Efendiyi Fransızca tıkıp dolduruyor. Söylediklerini anlamıyorum ki savunmamı ona göre hazırlayayım," diye ümitsizlikten hep dudaklarını ısırıyordu.

Dehri Efendi yine Fransızca:

"Hiç üzülmeyiniz matmazel... Benim evimde böyle bir şeye cüret edenin kim olduğunu elbette anlar, cezasını sizi de memnun edecek şekilde veririm. Öncelikle size bir şey soracağım. Odanızın kapısı bağlanırken dışarıdan hiçbir gürültü, ses işitmediniz mi?"

"İşittim. Sofada hızlı hızlı bir gezinme, sonra ayrı ayrı bir söylenme oldu. Uykum hafiftir. Uyandım. Hatta merak ederek yatağımdan kalkıp kapının üzerinden dışarısını dinledim."

"Ne işittiniz?"

"Hep fena sözler..."

"Ne gibi fena sözler?"

"Bu noktada susmama izin veriniz efendim. Karşınızda o sözleri tekrar edemem..."

"Söyleyenin kim olduğunu sesinden anlayamadınız mı?"

"Hayır... Yalnız şu kadarından eminim ki gelen ses bir kadın sesiydi. Hatta Eda Hanım'ın sesine de pek benziyordu. Fakat Allah'tan korkarım, kesinlikle odur diye-

mem. Uyku sersemliğiyle yanılmış olabilirim. Kesin olarak bildiğim yanı, kapımı bağlayanın o dışarıda söylenen kadın olmasıdır. Çünkü bağlarken de söyleniyordu."

Dehri Efendi öfkeli bakışlarla Eda'yı yukarıdan aşağıya kadar birkaç defa süzdü. Kâhya kadın, mürebbiyenin Fransızca açıklaması içinde kendi adının geçmesinin ardından efendinin bu öfkeli bakışlarına hedef olmasından kendisinin suçlandığını anladı. Artık beklemeye dayanamayarak:

"Efendi hazretleri! Kırk yıllık kâhya kadınınızı böyle ne idüğü bellisiz, dünkü bir kokona karısının iftiralarına elbette çiğnetmezsiniz. Kapıyı bağlayan Eda'dır diyor değil mi? Ben olduğumu nereden görüp seçmiş? Ben bağlamadığıma yemin ederim. O da beni görüp fark etmiş olduğuna haçı, putu üzerine yemin etsin bakalım!"

Efendi öfkeyle:

"Sus! Yemin etmeye kalkışırsan ağzını yırtarım. Matmazel seni suçlamıyor. Kim olduğunu tanıyamadım, Eda Hanım'dır demeye Allah'tan korkarım diyor. Sen utanmadan böyle melek gibi bir kız hakkında böyle iftirada nasıl bulunuyorsun? Herkesi kendin gibi mi sanıyorsun?"

Eda ağlayarak:

"Affedersiniz efendim... Böyle bir suizan altında kaldığım için ne söyleyeceğimi bilemediğimden o sözleri ağzımdan kaçırıverdim. Yoksa matmazelin melek gibi bir kız olduğunu ben bilmiyor muyum!"

Anjel kapıyı bağlayanın Eda olduğunu elbette biliyordu. Hatta ne fikirle bağlamış olduğunu da anlamıştı. Fakat suçlamasında bir kin belirtisi göstermemek, sözlerine bir masumluk tonu vermek, efendinin gözünde yüksek ahlaklı görünüp üstü kapalı suçlamalarla Eda'yı büsbütün mahvetmek için böyle konuşuyordu.

Efendi mürebbiyeye sorarak:

"Başka bir söyleyeceğiniz var mı?"

"Var efendim. Fakat şimdi sırası değil. Onları kapımı bağlayanın kim olduğu açıkça ortaya çıktıktan sonra söyleyeceğim."

Efendi, "Öyleyse Eda buradan bir yere savuşma. Şimdi işin aslı ortaya çıkar," dedikten sonra dışarı çıktı. Amca Bey'in kapısını açarak, "Çabuk üstünü başını giyin. Şimdi matmazelin karşısına çıkacaksın," dedi.

Amca Bey öyle vakitsiz Anjel'in karşısına çıkmasındaki hikmeti önce kötüye yorup sonra, "Acaba kızla olan aşkımız duyuldu da işi örtbas etmek için biraderim mürebbiyeyi bana nikâh mı edecek?" suretinde iyiye yorarak çarpıntılar içinde çarçabuk giyindi. Büyüğü önde, küçüğü arkada iki kardeş mürebbiyenin odasına girdiler.

Eda'nın ölü rengi bağlamış suratı, mürebbiyenin kızarmış gözleri, Dehri Efendi'nin çatılmış yüzü maceranın pek öyle iyiye yoracak yanının olmadığını Amca Bey'e anlattı. Amca Bey'in yaptığı derin bir reveransa mürebbiye hafif bir baş selamıyla karşılık verdi.

Amca Bey, korku ve çarpıntısının şiddetinden kızın yüzüne bakamıyordu. Biraderinin gösterdiği bir sandalyeye oturdu. Dehri Efendi ciddi bir sorgu memuru havasıyla dedi ki:

"Birader! Tabiatımı bilirsiniz. Ne sorarsam doğru yanıtlamaktan başka sizin için bir çıkar yol yoktur. Yakalayacağım bir yalanınıza karşılık göstereceğim şiddeti anlatmama gerek yok. Siz bir süre önce odanızda yokmuşsunuz. Neredeydiniz?"

Amca Bey önüne bakarak:

"Odamdaydım efendim. Her zamanki gibi yatmak zamanı odama girdim. Emriniz üzerine şimdi çıktım."

"Bu sözünüz kesinlikle doğru mudur?"

"Karşınızda yalan olur mu? Harfi harfine doğrudur."

"Bir süre önce Eda Hanım sizin odanızı yoklamış, boş bulmuş?"

"Yalan, iftira... Odamdaydım."

"Eda size karşı böyle bir iftirada niçin bulunsun?"

"Orasını bilemem. Eda Hanım'ın bazı hareketlerine başka bir kimsenin değil, kendi aklı bile ermez sanırım. Örneğin bu geceki hareketlerine..."

"Bu gece akıl ermeyecek ne gibi hareketlerde bulundu?"

"Anlatayım efendim. Bakınız bunlar akıl erecek hareketler midir? Önce odamın kapısını kurcaladı. Amacını anlayamadığım için karşılık vermedim. Bir kadın, isterse yaşça geçkince olsun, bir bekâr erkeğin oda kapısını gece yarısı niçin kurcalar? Durumun bu noktası pek fena canımı sıktığı için öfkeden uykum kaçtı."

"Kapınızı kurcalayanın Eda olduğunu nereden anladınız? Size seslendi mi?"

"Hem seslendi hem de bu cüreti ilk defa olarak gerçekleşmediği için gece kapım tıkırdayınca gelenin Eda olduğunu anladım."

Eda yine dayanacak gücü kalmayarak:

"Allah seni yok yere böyle çekmeceyle yaratmamış. Anan yerinde kadına böyle iftiralarda bulunmaya utanmıyor musun?"

Amca Bey: "Deminden kendini hiç anam yerinde saymıyordun! Şu sofadaki 'maroken' kanepenin üzerine oturup da bağırarak söylediğin edepsiz lafları unuttun mu?"

Eda kendini kaybedecek hale gelerek:

"Şimdi 'çat' diye orta yerimden çatlayacağım... Bu adam odasında yoktu. Beni nereden dinlemiş!"

Dehri Efendi: "Demek kardeşimin sözleri doğru. Bu gece sen sofanın ortasında bağıra bağıra ağzını bozmuşsun. Matmazelin bu noktadaki sözleri de kardeşimin sözleriyle uyuyor..."

Eda çılgınca bir telaşla:

"Uyar elbet! Onlar beni mahvetmek için ağız birliği etmişler. Biz içeride sizinle Molayer'in oyununu oynarken burada daha tuhaf bir komedya oynanıyormuş."

Dehri Efendi: "Sus... Sana söz sormadıkça ağzını açmayacaksın..." Amca Bey'e dönerek: Sonra ne oldu?"

"Sonra efendim, o öfkeyle öyle yatağımdan kalktım. Oda kapımı aralık ederek Eda Hanım'ın hareketlerini gözetlemeye başladım. Gitti, bir-iki kapı daha karıştırdı. Sofada bir süre daha söylendikten sonra ne amaçla bilmem, belinden kuşağını çıkarıp matmazelin kapısını sımsıkı bağladı."

Eda yine dayanamayıp o önceki ölü renginden şimdi al çuha gibi bir renge bürünmüş yüzüyle:

"Üstüme iyilik sağlık... Hak kuru iftiradan saklasın. Hakkımdaki yalancılığında bu kadar ileri varma. Bir bardak suyun kırk yıl hakkı vardır. Size bu kadar emeğim geçti. Söylediğin sözlerin önünü ardını düşün... Günahtır."

Dehri Efendi öfkesinden birkaç defa yerinden kalkıp oturarak:

"Bir söz kelepçesi olsa da şu karının ağzına vursam... Çünkü başka türlü susmayacak..." Kardeşine dönerek: "Demek sözlerin harfi harfine doğru?"

Amca Bey: "Harf değil bir nokta bile yalanım yok efendim."

Mürebbiyenin odasına ikinci olarak Sadri getirildi. Onun verdiği ifade de Amca Bey'le sanki gizlice konuşup ağız birliği etmişler gibi hemen onun aynıydı. Sadri de o gece odasından hiç dışarı çıkmamış olduğunu savunuyor, mürebbiyenin kapısını kuşağıyla bağlarken Eda'yı görmüş bulunduğunu büyük bir kesinlikle söylüyordu.

Eda'nın çehresindeki kırmızılık bu defa morluğa dönmeye başladı. Kâhya kadın nasıl olsa kendi için efendinin gözünde temize çıkma olasılığının kalmamış, her türlü kurtuluş yolunun tıkanmış bulunduğunu anladı-

ğından düşmanlarını orada yerin dibine sokup bari bu şekilde de olsa onlardan intikam almaya karar verdi.

Efendi, kâhya kadına sorarak:

"Kapıyı senin bağlamış olduğuna dair şahit iki oldu. Senin gözünün önünde ben bunları ayrı ayrı odalara kilitledim. Bu gece şu yolda bir sorguya çekileceklerini önceden bilip de söz birliği etmiş olmaları da mümkün olamaz ya? Demek ikisi de doğru söylüyor, sözleri doğru olduğu için de birbiriyle uyum gösteriyor... Kendini savunmak için ne karşılık vereceksen haydi ver bakalım..."

Eda büyük bir hınçla yüzünü ekşitip sağ elini de kalçasına koyarak:

"Biri kardeşiniz, diğeri damadınız olan şu alçak, hileci heriflere karşı kendimi savunacak kadar düşmeyeceğim. Bir kelime yalan katmaksızın gerçeği size söyleyeceğim. Dinleyiniz. Şu karşınızda oturan melekler gibi temiz sandığınız murabiye denen karı yok mu? İşte o namussuz bir karıdır. Kambur kardeşiniz de onun âşığıdır. O karı için çıra gibi yanıp tutuşuyor şöyle. Damat Bey de ikinci sevdalısıdır. Oğlunuz beyefendi de üçüncü... Belki dördüncüsü de sizsiniz fakat orasını pek iyi bilemiyorum. Kaç zamandır şu sofalarda, bu odalarda dönen 'ala ala hey'leri, Molayer'in yüz kitabını okursanız göremezsiniz. Aile namusunuzu korumak için matmazel dediğiniz şu yırtık karının oda kapısını kuşağımla bu gece ben bağladım. Bana ne yapacaksanız haydi yapınız."

Dehri Efendi'nin öfkeden eli ayağı zangır zangır titriyordu. Yerinden fırlayıp Eda'yı bir iyi tepeleyecekti. Anjel'in karşısında bir kadın dövmenin Frenk gelenek ve göreneklerinde son derece büyük bir terbiyesizlik, Havva kızlarına saygısızlık olacağını bildiği için kendini tuttu.

Anjel ne kadar çok utandığını göstermek için iki elini yüzüne kapayıp ağlamaya başladı. Dehri Efendi kıza dönerek Fransızca:

"Evimde böyle bir canavar beslediğimden haberim yoktu. Öyle murdar karının sözlerinden iffetinize zerre kadar bir leke sıçrayamaz. Niçin ağlıyorsunuz matmazel?"

Anjel masumca bir sesle:

"Kendim için değil o sözleri söyleyenin haline, günahına ağlıyorum. Bu kadar çirkin sözü keşke bir kadın ağzından işitmeyeydim."

Dehri Efendi: "Bu kadın hakkında verilecek cezayı siz belirleyeceksiniz Matmazel Anjel..."

Anjel böyle işe karışmaktan şiddetle kaçındığını gösterir bir tiksintiyle iki elini kaldırdıktan sonra hemen yerinden fırlayıp önünde gece kandili yanmakta bulunan haçın karşısına diz çökerek Latince bir dua mırıldana mırıldana haç çıkarmaya başladı.

Sonra kiliselerde görülen azize tasvirlerinin biçimini aldı. İki gözünden hazin hazin, damla damla yaş dökerek melekçesine ulvi hislerle dolu, bir elini haça doğru uzatıp Fransızca olarak Dehri Efendi'ye, "Hazreti Mesih bana af emrediyor. O kadının bana olan hakaretini ben affettim. İnsanlığınızı, insanca merhametinizi göstermek için siz de affediniz ekselans... Sizden dileğim budur. Böyle insanlara her zaman acımalı," dedi.

Amca Bey'le Sadri, mürebbiyenin gösterdiği şu yüce davranıştan pek etkilendiler. İkisinin de gözleri sulandı. Derin bir sessizlikle önlerine bakıyorlardı. Eda, odada bulunanların yüzlerine ayrı ayrı birer nefret bakışı attıktan sonra efendiye seslenerek:

"Şu ikiyüzlülerin gösterdikleri bu sahte ezikliğe inanmayınız efendi hazretleri. Sizi aldatıyorlar. Ailenizin namusu yoluna ben başıma geleceği hiç düşünmeyip işte doğrusunu söylüyorum. Bu bağlılığımın derecesini belki sonra anlarsınız. Evet, kapıyı ben bağladım. Fakat beylerin üçünün de bu gece odalarında bulunmadıklarına ne

üzerine isterseniz size yemin etmeye hazırım. Size şu kadarcık saygıları varsa nerede olduklarını saklamayıp söylesinler."

Eda'nın şu son sözleri üzerine Dehri Efendi kardeşiyle damadının dikkatle yüzlerine baktı. İkisinin yüzünde hafif bir kızarıklık belirdiğini fark etti. "Niçin kızarıyorsunuz? Cevap veriniz," dedi.

İkisi cılız, titrek bir sesle önceki ifadelerini yineleyerek, "Bu kadın bize iftira ediyor. Odamızdan bir yere ayrılmadık," dediler.

Dehri Efendi Eda'ya dönüp, "Şimdi gidip Şemi'yi getireceğim. Fakat çocuğun yanında ağzından edebe aykırı bir söz kaçırırsan seni pencereden aşağı atarım," dedikten sonra gitti, çocuğu getirdi. Korkudan Şemi'nin gözleri yuvaları içinde fırıl fırıl dönüyordu. Hışımla oğlunun yüzüne bakarak: "Amca Bey'le enişte beyin her şeyi dosdoğru söylediler. Sen ağzından bir kelime kaçırırsan sonra başına [neler] geleceğini düşün. Bu gece üçünüz de odanızda yokmuşsunuz. Neredeydiniz? Söyle bakayım!"

Zavallı Şemi, aklında kim bilir ne kadar falaka acıları uyandıran o sert bakışların altında eriyecek gibi bir hale gelip bu dehşet verici soruya verilecek karşılığı birdenbire kestiremeyerek odada bulunanlara sızlanırcasına, tereddütle göz gezdirdi. Amca Bey'le Sadri'yi olağanüstü bir çarpıntı aldı. Çünkü kendilerinin Eda'ya karşı olacak zafer ya da yenilgileri Şemi'nin ağzından çıkacak bir söze, olasılıkla bir sözcüğe kalmıştı. Çocuğa işaret etmek şansı yoktu. Dehri Efendi'nin gözü üçünün de gözbebekleri üzerinde dolanıp duruyordu. Bu suskunluk, Dehri Efendi'nin kuşkuyla birlikte öfkesini de artırdığından:

"Niçin cevap vermiyorsun? Senin suçun Amca ve enişte beylerinden daha büyük mü ki onlar söyledikleri halde sen susuyorsun? Bu gece neredeydiniz?"

Şemi güç anlaşılır bir sesle:

"Koruya... Gezmeye çıktık..."

"Kaç kişiydiniz?"

"Üç..."

"Kim kim?"

"Amca Bey'im... Enişte beyim... Bendeniz!"

Eda'nın yüzünde bir intikam gülümsemesi belirdi. Acı ve alaylı bir sesle:

"Garip kuşun yuvasını Allah yapar. Benim gibi işini Allah'a bırakmış bir kadına iftira etmeyi beyler kolay mı sandılar? Şimdi pirincin taşını ayıklayınız bakalım."

Eda'nın bu sözü Şemi'ye yaptığı yanlışı anlattı ama iş işten geçmiş, durumun düzeltilecek bir yanı kalmamıştı.

Dehri Efendi derin derin düşünüp birkaç defa sakalını avuçladıktan sonra kardeşiyle damadına dönerek:

"Siz bu gece odanızdan dışarı çıkmadığınızı öne sürüyorsunuz. Şemi, birlikte üç kişi koru gezintisine çıkmış olduğunuzu söylüyor. Hangisi doğru?"

"Hangisi doğru?" gibi kesin bir soruya verilecek cevabı amca damattan, damat amcadan bekledi. İkisinin de aklına ani, kusursuz, ikna edici bir yalan gelmiyordu. Susarak geçirilen her saniye haklarındaki kuşkuyu artırıyor, durumlarını kötüleştiriyor vahimleştiriyor, dakikaların geçişi uydurulacak yanıtın ikna etme gücünü azalttıkça azaltıyordu. Bu öyle bir yanıt olacaktı ki hem kendilerinden duyulan şüpheleri kesin bir biçimde savuştursun hem de Şemi'nin eblehçe hatasını hafifletsin. Verilecek yanıtın Dehri Efendi'ye kabul edilebilir görünmesiyle birlikte Şemi'ye ilk ifadesini değiştirtecek bir yol gösterir türden olması gerekiyordu. Çünkü ortaya Şemi'nin aklını büsbütün karıştıracak bir cevap atılırsa delikanlının korkuyla işi "masa altı" olayını babasına itiraf edecek aptallığa kadar vardırması ihtimali vardı. Fakat böyle her tarafı aynı anda idare edebilecek bir yalanın bir anda uydurul-

ması kolay mıdır? İşte bu yalanı bulmak için Amca Bey'le Sadri içlerinden kıvrım kıvrım kıvrandıkları halde dışarıdan çarpıntılarına dair renk vermemeye uğraşarak o tehlikeli sessizliği sürdürüyorlardı.

Dehri Efendi can sıkıntısının şiddetini gösterir bir biçimde yüzünü buruşturup, "Niçin cevap vermiyorsunuz? Hangisi doğrusu?" sorusunu yineledi.

Sadri, Amca Bey'in korkudan çenesinin titremeye başladığını görüp artık bu konuda ondan bir sözlü yardım beklemenin uygun olmayacağına hükmedip bütün cesaret ve laf ebeliğiyle dedi ki:

"Şemi Bey bu gece bizimle beraber koruda besbelli rüyasında gezinmiş olmalı! Bu akşam koruya değil, bahçeye bile çıkmadım. Çıkmış olsam niçin susayım? Gece koruda gezinmek bir suç mudur? Oğlunuz beyefendi bunu öyle sanıyor da galiba cezasını hafifletmek için gerek olur umuduyla bizimle birlikte gezindiğini söylemek gibi karşınızda çocukça bir yalana başvuruyor."

Sadri'nin şu sözlerinden Amca Bey'e de biraz cesaret gelince Şemi'ye dönüp dedi ki:

"Sen bu akşam koruda kendi kendine gezindinse o başka. Ne için bizim de beraber bulunduğumuzu öne sürmek gibi bir yalana başvuruyorsun? Öyle bir yalan ki garip... Anlamsız... Uygunsuz... Tuhaf... Acayip... Yoksa uyku sersemliğiyle şaşırıp da ne söylediğini bilmiyor musun?"

Dehri Efendi gözlerini öfkeyle Şemi'nin üzerine açarak:

"Söyle uğursuz, koruda yalnız mı geziyordun? Yoksa Amca ve enişte beylerin de beraber miydi?"

Şemi ne cevap versin? Beraberdik diye önceki sözünü doğrulasa bu gece birlikte tenhalarda gezme işini kesinlikle katiyen reddediyorlar. I Iem bu sözünü kanıtlamayı başarsa bile bu sorgunun gidişatından işin büsbütün

kötüleşip başka bir şeye döneceği anlaşılıyor. Bu sözde ısrar etmesindeyse elbette korkulacak bir yan var ki amcasıyla eniştesi bu gece ne koruya ne bahçeye çıkmış olmak gibi bir yakıştırmayı kabul etmiyorlar. Şemi'nin bu sözü de zaten yakıştırmadan ibaret. Bu akşam koruya ne kendisi çıkmıştı ne de ötekiler. Hayır, onlar çıkmadılar. Koruya ben yalnız çıkmıştım, demiş olsa babasına karşı olan ilk ifadesini çiğnemiş olacak, yine yalanı ortaya çıkacak... Ne derse desin bu gece cezaya çarptırılacağı açık.

Şemi melül melül odadakilerin yüzlerine yardım istediğini gösteren yalvarır bakışlarla göz gezdirdikten sonra hiçbir söz edemez halde sersemlemiş kalakaldı. Bu sessizlik babasını daha da öfkelendirdi.

Dehri Efendi, "Böyle iyi davranarak bu çapkının ağzından söz alınmayacak. Ben onu söyletmenin yolunu bilirim. Haydi Eda Hanım, falakayı getir..." emrini verdi...

Falaka... Mürebbiyenin karşısında dayak yemek... Bu küçük düşme, bu aşağılanma Şemi'ye ölüm kadar acı göründü. Delikanlının gözleri döndü.

Eda şu sorgunun elbette bir tarafından kendi işine yarayacak, iddiasını ispatlayacak bir patlak, bir ipucu gözükeceği umuduyla düpedüz sevinmeye başlayıp Şemi'ye, "A yavrum! Tabancıklarına yazık değil mi? Ayakların falakaya girmeden önce şu işin doğrusunu söylesen olmaz mı?" diye söylenerek o korkunç dayak aletini getirmek üzere odadan çıktı. Bir-iki dakika sonra elinde falaka ve değnekle döndü.

Dehri Efendi'nin verdiği emir üzerine Sadri ile Eda zavallı Şemi'nin ayaklarını falakaya sokup sımsıkı burarak efendiye doğru çevirdiler. Dehri Efendi bir ikinci emir olmak üzere değneği Amca Bey'e uzatarak:

"Birader al şunu. Çapkın tüm gerçeği çıtır çıtır söyleyinceye kadar, gece vakti olur olmaz koruda gezinen şu ayaklara indir. Fakat acıyarak vurma, bir tahtaya, bir taşa

vuruyormuşsun gibi kuvvetlice yapıştır ki bizi çok üzmeden olan biteni anlatsın."

Şemi tüm gerçeği çıtır çıtır anlatırsa sonra Amca Bey'le Sadri'nin halleri ne olacak? İkinci turda falakaya onlar mı yatacaklar? Ne olacaksa olacak... Verilen emre her koşulda uymak gerek.

Amca Bey kahramanca hallerini ağabeyine beğendirmek niyetiyle ispenç horozu[1] gibi kabarıp Şemi'nin tabanlarına çat çat bir-iki indirdi.

Dehri Efendi öfkeyle yerinden fırlayıp değneği Amca Bey'in elinden aldı. Odada bulunanları korkuya sürükleyen ürkütücü bir sesle: "Birader! Ne değnek tutmasını biliyorsun ne de vurmasını!" Değnek bulunan elini başına paralel bir biçimde dikine kaldırıp: "Değnek vurmakta üç hareket vardır. İşte birincisi bu." Kolunu on beş-yirmi derecelik bir açıyla arkaya açıp: "İkincisi de bu." O açıklığın koluna verebildiği bir hızla değneği Amca Bey'in omzu üzerine indirerek: "İşte üçüncüsü de bu..."

Bu üçüncü hareketin Amca Bey'in köprücükkemiği üzerinde yarattığı sızının etkisiyle zavallı adam eğitilmiş bir maymun gibi bedeninin olabilecek tüm esnekliğiyle hoppadak tavana doğru sıçrayıp yine yere düştükten sonra mürebbiyeden utanmasa can acısından ağlayacak bir hale geldi. Dehri Efendi bu çelik çomak dersinin tekrarından korkarak karşısında titremekte olan kardeşine dönerek:

"Nasıl, beğendin mi? Özellikle değneğin nasıl vurulacağına dikkat ettin mi? Değnek işte böyle üç hareketle art arda şıpır şıpır şıpır vurulacak. Haydi bakalım bir ikinci derse gerek kalmadan ustandan aldığın gibi sen de oraya yapıştırmalısın."

1. Kısa boylu ve güçlü bir horoz cinsi. Ufak tefek olmasına rağmen kabadayılık taslayan kişiler için kullanılır. (Y.N.)

Verilen emre uymaktan başka kurtuluş yok. Amca Bey omzunun acısından yüzünü buruştura buruştura değneği eline aldı.

Dehri Efendi direktif vererek:

"Bir, iki, üç..."

Amca Bey her direktifin hakkını verip değneği indirerek:

"Çat!"

"Bir, iki, üç!"

"Çat..."

"Bir, iki, üç!"

"Pat!"

Bu "çat pat"ların sayısı altıyı, yediyi bulunca Şemi de kulak tırmalarcasına:

"Efendi babacığım, acımanız yok mu? Gece dışarı çıkmak suçsa onlar da çıktılar. Onları da dövünüz. Vay tabanlarım..." diye bir çığlıktır tutturdu.

Sadri ile Amca Bey tiril tiril:

"Biz ne vakit çıktık? Niçin iftira ediyorsun?"

Dehri Efendi: "Bir, iki, üç!"

Amca Bey: "Çat..."

"Bir, iki, üç..."

"Pat..."

Şemi yürek parçalayan bir çığlıkla:

"Çıkmadınız mı? Hani o şeyin altında baş başa tokuşmadınız mı?"

Şemi'nin verdiği bu son açık üzerine, amcada da damatta da hoşafın yağı kesildi. Çocuğu daha fazla söyletmemek için Sadri falakanın ucunu bırakıvermek, Amca Bey elinden değneği atıp dayağa son vermek istiyordu. Fakat Dehri Efendi o dehşet verici "bir, iki, üç" komutlarına son vermiyordu ki o komutun aksine davranmak kimin haddine düşmüş! Eda'nın sevincinden gözleri süzülüyor, dudaklarında titreye titreye tuhaf bir gevşeme

meydana geliyor ve içinden, "Oh oh, yüze yüze kuyruğuna geldik. Hah işte mesele patlak veriyor verdi," diye umutlanıp duruyordu. Ama o sırada Anjel hemen yerinden fırlayıp falakayla değneğin arasına girerek Dehri Efendi'ye hitaben Fransızca dedi ki:

"Ekselans artık yeter. İş anlaşıldı. Şemi Bey uyku sersemliğiyle sorunuzu iyi anlayamadı. Yanlış cevap verdi. Bu yanlışı yüzünden boş yere dayak yedi. Şimdi ağzından çıkan, 'Kafa kafaya vuruşmadınız mı?' cümlesi bana tüm gerçeği anlattı. Durunuz size de açıklayayım. Bundan üç gece önce Amca, Sadri ve Şemi beyler, üçü birlikte koruya çıkmışlar. Karanlık öylesine koyuymuş ki oradaki kestanelikte Amca ile Sadri Bey birbirini göremeyerek kafa kafaya şiddetle vuruşmuşlar. O akşam epey gülüşmüşler. Ertesi günü Şemi Bey bu gülünç çarpışmayı bana kendisi aktardı. Biz de yine epey bir gülüştük." Mürebbiye sözün burasında ayakları havada olarak yerde yatan Şemi'ye bir bakış atarak: "Öyle değil mi Şemi Bey?" diye sordu.

Şemi o sızılar içinde bile o çekici bakışların mıknatıslı etkisine tutulmaktan kendini alıkoyamayıp Fransızca sorulan soruya Türkçe olarak, "Evet evet, üç gece önce kestanelikte baş başa tokuştular," cevabını verdi. Şemi'nin bu yanıtı verirken birbirleriyle hisler yoluyla anlaşmaya alışkın olanlarda görülebilecek kolaylıkla mürebbiye, delikanlıya ani bir bakış fırlattı. Bu bakışıyla kız, saf âşığına, "İfadeni değiştir," emrini verdi. Amca Bey'le Sadri'nin o gece koruya çıkmış olduklarını öne sürmekten doğacak fenalığı değneklerin acısı Şemi'ye bir türlü anlatıp hissettiremediği halde mürebbiyenin bir bakışı önceki ifadesini değiştirmek gerekliliğini kendisine tamamıyla anlattı.

Dehri Efendi hayretler içinde Şemi'ye yönelerek:

"Ahmak herif! Ben sana üç gece önceki olayı sormuyorum. Bu gece odanızdan dışarı çıkıp çıkmadığınızı anlamak istiyorum."

Şemi ağlayarak:

"Bu gece odamdan çıkmadım ki onların nereye gittiklerini bileyim. Ben üç gece önceki olayı anlatıyorum."

Dehri Efendi: "Benim sana 'bu gece' diyerek sorduğum soruya dikkat etmediğin için bu kadar dayak yedin. Bu değnekler işte o dikkatsizliğinin bir cezasıdır. Çözün falakayı..."

Anjel'in lafı güzelce çevirmesi sayesinde Şemi falaka cezasından işte o kadarla yakayı, yakayı mı ya, tabanlarını kurtarabildi. Amca Bey'le Sadri de şu atlattıkları tehlikeden dolayı gözucuyla gizli bakışlar fırlatarak birbirini kutlamaya, geniş geniş nefesler almaya başladılar.

Şimdi orada haline acınacak biri kaldıysa o da kâhya kadındı. Mürebbiyenin bir-iki fan finiyle durumun böyle bir fena bir sonuca ulaşması Eda'yı öfkeden çok şaşkınlığa düşürdü.

Anjel bu fin fonlarla acaba efendiye ne sihir yaptı? İşte kadın bir türlü bunu anlayamıyor. Ya Şemi'nin birdenbire ifadesini değiştirmesine ne diyeceğini bilemiyordu.

Dehri Efendi, "Haydi artık gidip yatınız," emriyle Amca Bey, Sadri ve Şemi'yi odalarına gönderdikten sonra, "Senin hakkındaki ceza yarın uygulanacaktır," cümlesiyle Eda'yı da savmak istediği sırada kâhya kadın, o durmak dinlenmek bilmeyen çenesini açarak sızlanmaya kalkıştıysa da efendi ilk emrini kesin bir dille yineleyerek kendisini kovaladı.

Efendi, mürebbiyeyle odada yalnız kalınca kıza:

"Kapıyı üzerinize bağlayanın kim olduğu kesin bir biçimde belirledikten sonra bana bazı şeyler söyleyeceğinizi az önce bildirmiştiniz. İşte bu hadsizin Eda olduğu anlaşıldı. Söyleyeceğiniz nedir?"

Anjel yapmacık bir utangaçlıkla önüne bakıp kızara bozara:

"Evet efendim... Bu ricam yalnızca kendimle ilgilidir. Siz de biliyorsunuz ki ben, mürebbiyelik sanatıyla geçimini sağlayan bir kızım. Yoksulum ve çalışarak hayatta kalıyorum. Doğruluk ve namus şu dünyadaki biricik dayanak ve övünç kaynağımdır. Dünya böyledir efendim. Herkes işittiği şeyi inceden inceye tartmaya gerek görmeksizin onu kötüye yormaya yatkındır. Dedikodu meraklıları her şeyin söylentisinden kendilerine bir eğlence çıkarmaktan başka bir şey düşünmezler. Haline göre herkesin dostu var, düşmanı var. Bu gece üzerime kapının bağlanmış olduğu ve bu yüzden üç erkeğin sorguya çekildiği ve özellikle de Eda Hanım'ın o üç delikanlıyla benim aleyhimdeki açık ve edepsizce suçlamaları ağızdan ağıza yayılacak olursa bu dedikodular masumiyetim hakkında büyük bir 'skandal' halini alır. Bazı kimseleri bana karşı şüphe ve kötü düşüncelere sürükler. Bir mürebbiye için bu gibi söylentiler manevi bir ölüm demektir. Çocuklarınızı ciddiyetle eğitmek ve size iyi bir hizmet sunmaktan başka bir amacı olmayan benim gibi fakir bir kızın bu türden yakıştırmalarla lekelenmesine elbette vicdanınız el vermez. Bu gece ortaya çıkan durumların yarın öbür gün bir başka türlüsü meydana gelebilir. Öyle dehşet verici iftiralar olur ki zan altında kalan masum, insanların gözündeki durumunu kurtarmaya imkân bulamaz. Böyle olayların yinelenmesine meydan bırakmamak üzere yarından tezi yok bana izin veriniz. Namusum ve mürebbiyelik görevimi yerine getirişim hakkında elime bir referans mektubu lütfediniz, işte sizden ricam yalnızca budur."

Dehri Efendi bir süre somurtup düşündükten sonra:

"Bu geceki olaydan namusunuza hiçbir şey sıçramaz. Sizi mürebbiyelik görevinizde zorla alıkoyamam, rica ederim. Ak sakalıma saygınızdan bu ricamı kabul edeceğinizden eminim. Size bir değil, on 'referans' mektubu imza ederek vermeye hazırım. Türkçemizde bir tabir var-

dır. İnsanın tabiatını çözdüğünü söyleyenler, 'Biz insan sarrafıyız. Bir adamın görünüşünden içindekini anlarız,' derler. Söylemesi ayıp ben de onlardan yani insan sarraflarındanım. İlk defa yüzünüzü gördüğüm gün nasıl melek yaradılışlı bir kadın olduğunuzu anladım. Benim sizde beğendiğim özelliklerin büyük ihtimalle siz kendiniz bile farkında değilsiniz. İnsandan iyi anlamaktaki iddiam yüzünden de işte sizi sizden iyi tanıdığımı öne sürüyorum. Size olan engin güvenimi göstermek için, gecenin bu saatinde odanıza girip sizi rahatsız ettiğimden dolayı bir özür olarak, kısacası sırf hatır ve gönlünüz olsun diye size yarın bir referans yazayım. Fakat bu mektubu size buradan ayrılmak için değil mürebbiyelik görevini sonuna kadar sürdürebilmeniz ricasıyla vereceğim. Yanınızda dursun."

Anjel bir süre daha tokgözlü pozlar takındı. Bu tok gözlülük hep yapmacıktı. Ama insan sarrafı o koca, o her şeyi bilen Dehri hep bunları ciddiye alıyordu. Efendinin gösterdiği bu engin güvene karşı ricasını kabul etmeyip o aileyi bırakmak, görgü kurallarına aykırı düşeceği için sırf aile terbiyesi gereği bu ricaya karşı koyamıyormuş gibi bir tavır takınarak Anjel görevini sürdürmeye razı geldi.

Ertesi günü Türkçe ve Fransızca olarak aşağıdaki referans mektubu Anjel'e verildi. Yazılış ve biçimindeki garipliklere dokunmadan, olduğu gibi sunuyoruz:

Referans Mektubu

İşbu mektubu yazmaktaki amacım şudur ki:

Uzun bir süreden beri fakirhanemde kendi öz çocuklarım olan –Allah onları korusun– Vahip ve Nezahet adlı iki masumu ilim ve irfan yoluna çekerek onlara zahmet nedir bilmeden Fransız dilini öğreten, Batı'nın türlü bilim ve sanatlarına hâkim olan, eşi benzeri bulunmaz mürebbiye Matmazel

Louise Angel du Pré'nin[1] insanlık ilimleri deryasında kulaç atan eşsiz bir kız, namusuyla da biricik bir inci olduğunu doğrulayan işbu referans mektubu, bu hanımefendiye gösterdiği hizmet ve iyi hallerden ötürü verildi.

Sene...
İmza
Dehri

Bu mektubun Fransızca kopyası da hemen hemen kelimesi kelimesine Türkçesinin aynısı olduğundan mürebbiye, "İnsanlık ilimleri deryasında kulaç atan" sözünün çevirisi olan *nageuse dans la mer des sciences humaines* tamlamasına güldü. Hele namusuyla da biricik bir inci olması cümlesinin Fransızcaya çevirisinin ortaya çıkardığı söyleyiş ve anlatım tuhaflığından çok bu konuda Dehri Efendi'nin aklına, insan sarraflığındaki becerikliliğine gülüp şaştı.

Anjel'in bu şekilde gönlünün alınmasından sonra Dehri Efendi, kâhya kadın Eda'yı gece mürebbiyenin oda kapısını kuşağıyla bağlamış olduğunu önce inkâr sonra itiraf etmek, beylerin odalarında bulunmadıklarına dair alçakça iftira etmek ve mürebbiyenin namusuna karşı edepsizce yakıştırmalarla kıza hakarete kalkışmış olmak suçlamalarıyla bir daha evine ayak basmamak üzere yalıdan o sabah kovaladı. Bununla da yetinmeyerek, cezasını ikiye katlamak için halayıklarından Nevres isminde bir kızı Eda'nın kocası Şaban Ağa'yla nikâhladı.

1. Anjel, soyadı olarak kendine bu sahte isimleri vermişti. (Yazarın notu.)

7

Amca Bey, Sadri, Şemi... Anjel'le olan aşk maceraları tehlikeli, feci bir sonuca varmaya ramak kalan bu üç akılsız âşık, Dehri Efendi'nin verdiği izinle o gece odalarında halsiz düşünce bu kazayı savuşturduklarına sevinmeye mi yoksa taparcasına, âşık bakışlarını aynı güzellik mabedine çevirmiş oldukları ötekilerin gözünde apaçık ortaya çıkmış olduğundan ümitsizliğe mi kapılmaları gerektiğine karar vermekte şaşırıp kaldılar.

Sabah olunca birbirinin yüzüne nasıl bakacaklardı? Üçü birden Anjel'i seviyordu. Bu nazik durum, önceleri aralarında kısmen özelken şimdi apaçık ortaya çıkmıştı. Lama cime pek az meydan kaldı. Görünen gerçek yalnızca bu da değil. Sevgilinin yanına üçünün de girebilmek için o geceki çekingen gezinişlerinden masa altına, o sevda sığınağına sokuluşlarından her birinin daha önce de o mahrem yere konuk olduğu anlaşılıyor. Demek mürebbiye üçünü de kandırmış, acımasızca aldatmış, onları adeta gönül eğlencesi yapmış. Şimdi şu gerçeğe karşı yine Anjel'i üçü birden mi sevecek? Yahut üçü birden mi bırakacak? Yoksa ikisi çekilip aşk meydanı yalnız birine mi bırakılacak? Bu üçünden hangisi akla mantığa uygundur? Kuşku yok ki ikincisi: Fakat bir akla sevdanın patırtısı girerse orada akıl ve mantığa pek az yer kalır veya hiç kalmaz. O gece sabaha kadar yürüttükleri çile dolu hesaplaşma sonunda üçünün de aklı bu üçüncü seçenekte karar kıldı. Üçü de diğer ikisini ortadan kaldırıp yalnız kendi muradına kavuşmanın yolunu düşündü. Her birinin şu aşk yolundaki hedefi diğerinin amacına ulaşmasına ne kadar engel oluyor? Her birinin Anjel'i sevmez gibi görünerek diğerlerine karşı hile ve kandırma yolunu tutması gerekiyordu. Üçü de bir evde bulunduk-

ları için bu aldatmacalar için alan pek dar kalıyordu. Fakat sebebi aşk olan insan, her alanı imkân dahilinde görmek veya göstermekten, zorlukları yenmeyi göze almaktan çekinir mi?

Şemi o gece odasına girince kapıyı içeriden kilitledikten sonra gece kandilinin hafif ışığıyla yetinerek yarı bahçeye ve yarı denize bakan penceresinin önüne oturdu. Tereddütlü aralıklarla rıhtımı okşayan dalgaların şıpırtısı sevda okyanusundan monoton bir şiir okur gibi ruhuna zevk verircesine, sakince esen rüzgârın ağaçların yapraklarında cana yakın öpücükleri andırırcasına çıkardığı hışıltı bütün keder, sevda ve umutsuzluğunu ta derinlerden gıcıklıyor, gönlünü karşı konulmaz hüzünlerle dolduruyordu. Gün doğmaya başladığından gece perdesinin doğu etekleri bir aşk rüyası gibi açılıyor, ufuklardaki kümelerin kopkoyu siyahlığı ışığa karşı koymak isteyen ölümün tehlikeli karanlığı biçiminde seçiliyordu.

Aşkın o hüzün dolu kederi içinde olan Şemi deryayı, rüzgârı dinledi. Dalgaların sakince vuruşundan, rüzgârın ağaçlarla olan sohbetinden bir anlam çıkarmaya uğraşır, doğanın gizli dilinden gönlüne bir teselli bekler gibi etrafa kulak kabarttı. Öyle daldı kaldı. Gecenin sona erişinin sessizliği içindeki fısıltılar arasından bir baykuş ötüşü, onu izleyen birkaç çakal uluması işitti. Garip bir sezgiyle bu seslerden kötü bir hisse kapıldı. Sanki o baykuşlar, o çakallar, "Anjel seni sevmiyor, aldatıyor," diye haykırıyorlardı. Gözlerinden akan birkaç damla sıcak gözyaşı pencerenin kenarına koymuş olduğu ellerinin üzerine döküldü. O uğursuz seslerin geldiği yana başını çevirerek, "Susun, susun, o beni sevmiyorsa ben onu seviyorum," dedi.

Evet, zavallı çocuk mürebbiyeyi seviyordu. Kalbinin olanca şiddetiyle, gençliğinin bütün gücüyle, delice bir aşkla seviyordu. Mürebbiyeyle baş başa oldukları zamanlarda kızın ettiği vaatlere, verdiği ümitlere, gösterdiği ya-

kınlığa, yeminler ettiği sadakate samimiyetle, saflıkla inanmıştı. Aşkın bütün zevkleriyle beraber tüm o harap edici kederine kapılan o genç, saf gönlünü, tecrübesiz aklını sevdiğinin bu yapmacıklı âşık halleri zehirlemişti. Mürebbiyeyi sevdiği günden beri olan mutluluk hayalini hep Anjel üzerine kurmuştu. Ona olan kalbî bağlılığını tüm ömrü boyunca kopması imkânsız bir şey sanıyordu. Şemi'nin düşüncesi okulda çok çalışıp birinci çıkmak, o hak edilmişlikle büyük memuriyetlere, maaşlara erişip hemen mürebbiyeyle evlenmek, bütün kazancını onun mutluluğunu sağlamaya harcamak, ölünceye kadar ona hayatını adamaktı.

Bazen bir haftalık ayrılığın gönlünde yarattığı dayanılmaz sevda yangınıyla okuldan yalıya döndüğü zamanlar sevdiğiyle âşıkça söyleşmeye fırsat bulursa kendilerini bekleyen mutluluğa dair bu emellerini, düşüncelerini, niyetlerini hep bu çocukça kuruntularını Anjel'e anlatır, kızın bu düşüncelerde hisçe bir ortaklığı bulunup bulunmadığını anlamak üzere çarpıntılar içinde, cevap isteyen bir bakışla yüzüne bakar, mürebbiye de âşığın şu çılgınca emellerine, eblehçe düşüncelerine içinden güldüğü halde Şemi'nin âşık heveslerini her türlü dayanma gücünün üstüne çıkaracak cilveli bir tavırla yanaklarını okşayıp, "*Comme tu es bon Chémi! Tes pensées sont les miennes* (Ne iyi çocuksun Şemi! Senin düşüncelerin benim de düşüncelerimdir. Yani ben de öyle düşünüyorum.)" cevabını vererek zavallı çocuğun bu saf hayaller içinde gördüğü mutluluk ufkunu genişlettikçe genişletir, ümitlerine güç verirdi.

Şimdiye kadar sevgilisiyle aralarında geçen bu tatlı sohbetleri, bu kandırıcı sözleri Şemi birer birer aklından geçirdi, anlamlarını düşündü. Hep bu mutlulukların, şu saatte geçmişe karıştığını, bütün sevda hazları ve ümitsizliğinin o dakikada kederli bir acılığa dönüşmüş bulun-

duğunu hissetmenin etkisiyle zavallının baştan ayağa vücudunu bir ümitsizlik ateşi ele geçirdi. Boyun ve şakaklarının damarları şiddetle vuruyordu. Ömründe hiç hissetmemiş olduğu bir ateş, gücü ve etkisi anlatılamaz bir alev sanki sıvılaşarak kanına karışmış da damarlarında dolaşıyordu. Başını pencereye dayadı. Kendisi o gece masa altına saklandığı zaman Sadri'nin, Anjel'in kapısına tık tık vurup da, "Sevgili Anjel'im aç kapıyı, ben geldim. Beni sesimden tanımıyor musun? Öteki budalalar uyudular," dediğini, bu dayanılmaz sözleri işittiği sıradaki bir açıklıkla yine işitir gibi oldu. Kendinden bir başkası Anjel'e, o ruh eşine ne cüretle sahiplenicilikle "sevgili Anjel'im" diyebiliyor? O Anjel ki dünyada yalnız Şemi'nin olmaya söz vermişti. Acaba bu sözü Sadri'ye de vermiş mi? Evet vermiş, belki de o gece odasına davet etmiş olmalı ki Sadri gelişini o sözlerle kapı arkasından haber veriyor...

Şemi işin bu yanını değiştirmenin yolunu bulamadı. Eniştesiyle mürebbiyenin yakınlıklarının ve ilişkilerinin başlangıcını düşündü. Kendi tatmış olduğu sevda zevklerinden aynen Sadri'nin de pay almış olduğunu tartmaya girişti. Anjel'i Sadri'nin kolları arasında hayal etti. Gözlerinin önünde ateşler uçuşmaya başladı. Bu göz yakan manzarayı görmemek için gözlerini kapadı. Heyhat, o dehşet verici sahne kapalı gözle de görülüyordu! Vücudunun sıcaklığı öylesine yükseldi ki kalbinde kaynayan bu derman bırakmaz ateşin her hücresine yayıldığını hissetti. O ateşi biraz hafifletmek için göğsünü açtı. Sabah yelinin serin serin esen şeffaf dalgalarına karşı tuttu. O serinlik göğsüne değer değmez sanki yine ateşe dönüyor, rüzgâr içindeki kederi hafifletemiyordu. Pencereden başını çıkardı. Denizdeki dalgaların sakin, hafif fakat kesintisiz bir cümbüşle birbirini kovaladıklarını gördü. Ortalık epey ağarmıştı. Henüz pek koyu görünen deniz, o karanlık çukur, bakışlarını bir mıknatıs gibi çekti. "Hah! Bu bendeki

ateşi söndürse söndürse şu dalgalar söndürür," dedi. Aklına aniden gelen bu korkunç düşünceyle o pencereden kalktı. Büsbütün deniz üzerinde olan diğer pencerenin camını sürdü. Yarı beline kadar dışarı sarktı. Önünde siyah bir kurtuluş girdabı kaynıyordu. Kendini salıvermiş olsa birkaç saniye sonra tüm dertleriyle birlikte o dalgalar vücudunu yutacaktı. Kendinin bu feci ölümüne kimlerin acıyacağını düşündü. Arkasından ağlayacak annesi yoktu. O zavallı çoktan ölmüştü. Bu sonsuz yok oluşundan acaba babası yıkılır mıydı? O kendisini baba sevgisiyle sevmiş olaydı en küçük suçları için bile o yaştaki yavrusunu falakaya yatırmak insafsızlığında bulunur muydu? Bu dünyada yaşasa kendini sevecek, ölse arkasından ağlayacak bir kimse bulamadı. Bu umutsuz düşünceyle pencereden biraz daha sarktı. Ölümün kucağına vücudunu bırakmasına hemen hemen hiçbir şey kalmamışken, "İnsan suda nasıl boğulur? Kim bilir ne kadar müthiş can acıları çeker!" Onu düşündü. Önce suların vücuduna soğuk soğuk değişini, sonra ağzından içeriye doluşunu, daha sonra nefes alamamayı hayal etti. Gerçekten denize düşmüş de ecel halini alan o sıvı şeyle güreşiyormuş gibi bir dehşetle pencereden çekildi. Kendini odanın ortasına atıp çırpınmaya başladı. Gerçekten de dalgalar çevresinden üzerine saldırıyor, sular ağzına doluyor, nefesi kesiliyor sandı. Kendinin odada mı yoksa denizin dibinde mi bulunduğunu ayıramayacak bir hale geldi. Bir müddet debelendi. Vücudu ter içinde kaldı. Korkulu bir kâbustan uyanır gibi o hal üzerinden yavaş yavaş silindi. Yine düşünmeye başladı. Aklından karışık düşünceler, ani kararlar birbirini izleyerek tıpkı denizin dalgaları gibi belirsiz biçimlerle gelip geçiyordu. Yattığı yerden birdenbire ayağa kalktı. Başını iki eli arasında sıktı: "Ben delirdim mi? Beni bu hale koyanlardan intikam almadan niçin intihar edeyim? Önce intikam sonra intihar," sözleri ağzından dehşetle çıktı.

Aynanın karşısına geçti. Kendini yukarıdan aşağıya kadar dikkatle süzdü. Kendinin bu dehşet verici kararı eyleme geçirebilecek bir adam olup olmadığını anlamak, görmek istiyordu. Gözleri dönmüş, saçları ürpermiş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Göğsünü şişirip indiren hava ciğerlerine o kadar büyük bir güçle doluyordu ki bunu alıp vermeye ne ağzı ne burun delikleri yetmiyor, artsız arasız bir güçle soluyordu. Kendisinin intikamın cisimleşmiş bir hali olduğunu gördü. O donuk gözleri, kabarmış saçları, coşkulu soluk alıp verişiyle Anjel'i, Amca Bey'i, Sadri'yi korkutabileceğine inandı.

Aynadan çekildi. Kanepenin üzerine oturdu. İntikamını nasıl ve kimden alacaktı? İşte işin bu yanını düşünmeye başladı. Amca Bey'in Anjel meselesinde kendisiyle aşk yarışına girişmiş olduğuna pek o kadar öfkelenmiyordu. Çünkü Amca'nın hastalıklı vücudunu Anjel'in ciddi bir şekilde ilgisini kazanmanın önünde bir engel olarak görüyordu. Şemi'nin olanca düşmanlığı ve intikam hırsı Sadri'ye karşıydı. Sadri güzeldi. Mürebbiyenin her açıdan iştahını kabartabilirdi. Kabartabilir değil, kabartmış olduğundan da hiç kuşkusu kalmamıştı.

Sadri'yi karısı Melahat'e ihanet etmek, Anjel'i de kendini aldatmış olmakla suçluyor, her ikisini cezayı hak etmiş sayıyordu.

Şemi kendi için hak edilmiş ve Sadri için düpedüz bir kötülük saydığı bu aşk meselesinde eniştesiyle Anjel'den hangisinin suçunun daha büyük olduğunu düşündü. Sadri mürebbiyeyi sevmiş, besbelli mürebbiye de bu sevgiye meyilli görünmüş... Sadri gönlünü sunmuş, öteki de kabul etmiş... Sadri'nin daha önce mürebbiyeye aşkını sunmuş olduğu, o gece kapı arkasından söylediği sözlerle kesinlik kazanıyor. Fakat ortada mürebbiyenin bu aşkı güzellikle kabul etmiş olduğunu kanıtlayan güçlü bir delil var mı? Sadri, sevgisinin şiddetine yenilip gece mürebbi-

yenin kapısına gelebilir, istediği sözü de söylemeye bir engel görmez. Ama bundan mürebbiyeye ne gibi bir suç yakıştırılabilir? Anjel gece gelene kapıyı açmadığı gibi o saldırgan âşığın ricalarına tek bir sözcükle olsun karşılık vermedi. Niçin bu kadar aceleyle kızın, belki de hiç suçu olmayan o zavallının günahına girmeli?

Şemi deminden beri yürüttüğü yargının tam tersine mürebbiye aleyhindeki düşüncesini aniden değiştiriverdi. Çünkü onu suçsuz görmeye, onu bağışlamaya, yine önceki gibi sevmeye çok ihtiyacı vardı. Gönül, aşk sarayını yıkılmış görmektense bazı gerçekleri çiğnemekten çekinmez.

Şemi düşüne düşüne Anjel'in suçsuzluğunu kanıtlayan o kadar çok kanıt buldu ki gözünde kızı yalnız aklamaya değil yüceltmeye bile başladı. O gecelik son kararı olmak üzere, "Fırsat bulursam bugün kendisiyle görüşeyim. Bakayım soracağım sorulara ne yanıt verecek? Ondan alacağım yanıtlara bakarak ben de ne yapacağıma karar veririm," şeklindeki safça teselliyle yorgun bedenini dinlendirmek üzere yatağına girdi.

Zavallı Amca Bey de o gece acınacak saatler, çile dolu çarpıntılar geçirdi. Fakat onun düşüncelerinde, kararlarında Şemi gibi intihara kalkışmak, intikama girişmek türünden çılgınca şeyler yoktu. O da bencilce ama oldukça ılımlı düşünüyordu. Onun amacı bir tehdit yolu bularak Sadri'yle Şemi'yi ürkütüp mürebbiyeyi yalnız kendiyle alışverişte bulundurmaya zorlamaktı. Bu amacına ulaşabilirse ne iyi, olamadığı durumdaysa Sadri ve Şemi'yle beraber aynı safça aşk kâsesinden sevda ateşini söndürmeyi bile göze aldırmıştı. O artık kendisinin mürebbiyenin gözünde bir eğlence, bir kukla olduğunu biraz anlamıştı. Sevdiğini eğlendirmek üzere onun yanında söylenecek bir-iki tuhaf cümleyi önceden hazırlayarak bazı şaklabanlıklarla ilgisini sürdürebileceğini umuyordu.

Amca Bey'in hepsinden önemli saydığı zorlu görev, sabahleyin odasından çıkıp da Sadri ve Şemi'yle yüz yüze gelince bu iki rakibi karşısında duygularını saklayarak saygınlığını yeniden kazanmak için nasıl bir bilmezden gelme hali göstermek gerektiğini belirlemekti.

Enişte beye gelince, mürebbiyenin o yalıda kendinden başkasını sevebilmesini olası görmüyor, iki rakibine oranla kendi güzelliğini kızın gönlünü almaya düpedüz layık görerek Amca ile Sadri'nin aşk ilanı iddiasıyla Anjel'in merhametini uyandırmaya çalışmalarını eblehçe ve edepsizce bir tecavüz sayıyor, bu hale de epey canı sıkılıyordu.

Mürebbiyenin gönlünü kendinden çalmaya bu iki rakibinde de güç görememekle birlikte yine de bunlara karşı kalbinde sebebini tam olarak çözemediği bir nefret vardı. Yarışma hırsıyla ikisinden birinin veya ikisinin birden Melahat'i uyandırmaya kalkışmalarından korkuyordu. Bu yüzden de onlara karşı mürebbiyeyi sevmiyor gibi görünmekten daha iyi bir davranış yolu olmadığını düşündü.

"İki cambaz bir ipte oynamaz," atasözünün, "Üçü dördü birden oynar," diye tam tersine bir hale sokulması demek olan bu komedyanın aktörleri o gün odalarından çıkınca yüz yüze gelmeye bir tür mahcubiyet de duymakla beraber yine işin arası soğumadan her biri kendi üzerinden diğerinin kuşkusunu gidermek için birleşip görüşmeye acilen gerek görüyordu.

Amca Bey, o çileli gecenin yüzüne verdiği solgunluk ile yorgunluk ve umutsuzluk izlerini gidermek üzere bakımına daha fazla özen gösterdi. İki dirhem bir çekirdek sözüne yakışır bir şıklık ve tuhaf bir salınışla sofaya çıktı. Sadri'nin odasına baktı. Damat Bey'in giyinmek üzere bulunduğunu gördü. Kayıtsızlığını kanıtlamak istercesine gülümseyerek, "Giyindikten sonra korudaki kestane-

liğe geliniz. Size söyleyeceklerim var." Gülümseyişini daha da yayarak, "Gündüz koruya çıkmakta bir sakınca yoktur," dedi. Şemi'nin oda kapısını yokladı. Kapalı buldu. Eliyle tık tık vurarak çocuğu uyandırıp ona da aynısını söyledi.

Amca Bey elindeki abanoz bastona dayana dayana koru yolunu tuttu. Geceki kederden kalan gözyaşları gibi henüz yaprakları üzerindeki şebnemler buharlaşmamış bulunan koyu gölgeli ağaçların altından yürürken Anjel'in eğri büğrü âşığı, iki amansız rakibini kandırmak için geceden hazırladığı planları aklından geçiriyor, ikna gücünü artıracak, etkisi kesin daha ne gibi cümleler, kelimeler bulmak gerekeceğini düşünüyordu.

Bu düşünceler içindeki yürüyüşü sırasında bakışları ta kökünden başlayıp ince dallarına kadar bütün gövdesine sımsıkı sarmaşık sarılmış bir ağaca rastladı. Bunu görünce zavallı Amca Bey'in şairane duyguları coşarak derinden derine bir ah çekti:

"İşte bu ağaç benim gönlüm! Bu sarmaşıklar da Anjel'in sevdası!" dedi.

Bu benzetmesini çok yüce ve incelikli buldu. Mürebbiyenin şimdi beraber bulunup da bu sözü işitmediğine hayıflandı. Yürüdü, yürüdü, Anjel'in gece Şemi'yi falakadan kurtarmak için sözünü ettiği kestaneliğe geldi. Burası koru ortasında tavanı gökyüzü, duvarları ağaçlardan yapılmış bir aşk yuvasına benziyordu. Orta yerde fıstık dalından bir kanepeyle birkaç sandalye vardı. Kanepeye oturdu. Bir sigara yaktı. Yirmi dakika geçmeden Sadri epey özenli bir giyimle göründü.

Büyücek bir kaza savuşturan iki kişi arasında görülecek bir sevinçle sarıldılar. İkisi de bu yapmacık samimiyetlerine bir gerçeklik tonu katmak için kendilerini olabildiğince zorluyorlardı.

Damat Bey de kanepenin bir tarafına oturdu. Amca

Bey, sigarasının külünü serçeparmağıyla silkerek söze başlayıp dedi ki:

"Yaşça ikinizin de büyüğü olduğum için nasihat vermek bana düşer. Neydi birader bu gece uğradığımız felaket? Zerre kadar ilgim olmayan bir durum için az kaldı dehşetli bir suçlama altında kalarak ağabeyimin bana karşı iyi niyetini kaybedecektim. Ben ne kendim ne siz ne de Şemi ve mürebbiye için söylerim. Benim sözlerim hep hak içindir. Bu gece bir felakete uğrayaydım Şemi'nin yüzünden uğrayacaktım. Bakınız size gerçeği anlatayım. Şemi'nin epey zamandan beri haline gelen durgunluk, tuhaf bir dalgınlık, tenha yerlere çekilerek düşünmesi dikkatimi çekti. Günden güne sararıp solması da Allah bilir, yüreğime dokundu. 'Bu hal ne? Bizim zavallı Şemi'ye ne oluyor?' dedim. Bir zaman olayın aslını anlayamadım. Birader, bu saflığımı ayıplama. İçimde kötülük olmadığından herkesi kendim gibi bilirim. Meğerse iş kör kör parmağım gözüneymiş! Bir gün dikkat ettim ki Şemi mürebbiyeyi görünce denizden çıkarılırken can veren balığın o baygın bakışlarıyla bakıyor. Evet, evet, işte öyle tuhaf bir süzüklükle gözleri dönüyor. Şu işe bak! İşte o zaman işin aslı bu kalın kafama biraz dank der gibi oldu. 'Acaba oğlan mürebbiyeyi seviyor mu?' dedim. Bunu dedim ama öfke de topuklarıma çıktı. Ne halt eder ağanın beygiri? Oğlan terbiyesiz! Bu yalıya iki masumun eğitim, öğretimi için getirilen melek gibi tertemiz bir kıza, bir namus abidesine o gözle bakılır mı? Aman Yarabbi, yüreğime inecek. Asıl korktuğum yanı neresi, matmazel bu işin farkına varırsa bize namus davası açar. Bereket versin ki kız öyle içten pazarlıklılardan değil. O da benim gibi vurdumduymazlardan. Frenk kızlarını çoğunlukla namusça haksız yere suçlarlar. Fakat içlerinde böyle Anjel gibi ne kadar tertemizleri var. Bizim mürebbiye kendinin kadın olduğunu bile unutmuş. Okumaya dal-

mış, kendini çocukların eğitimine adamış. Canım, Allah için söyle, şu evin içinde ikimiz de delikanlıyız, sen de ben de... Damarında bozukluk olsa şu kız Şemi'den evvel bize hiş piş demez miydi? Frenk terbiyesi öyledir. Görünüşte serbest fakat ahlakça namus ve doğruluklarına son derece bağlı olurlar. Bizim Şemi bunları bilmez. Boyuna bosuna bakmadan, uğursuz, kızı sevmeye kalkmış. Sağlığı ve nezaketi dışında başka hiçbir şeyi olmayan kızın o tatlı gülümsemelerini galiba kendine cesaret verecek bir şey sanmış. Akla bak! Çocukluğa bak birader! Zaten oğlan falakaya yatırıla yatırıla alık oldu. Babasıdır, ne isterse yapar, neyse orası gerekli değil... Ben bugüne bugün Şemi'nin amcasıyım... Onun eğitiminden ben de sorumluyum. Davranışlarına dikkat edip uygunsuz hareketlerini düzelterek kendisini uyarmak boynuma borçtur. Mürebbiyenin karşısına geçip de bu alık yârimin can çekişirmiş gibi donuk nazarlarla baktığını gördüğüm günden beri oğlanı gözlemeye bir an olsun ara vermedim. Saat beşe, altıya[1] gelince her gece odasından hırsız gibi çıkar, puf diye sofadaki lambayı üfler... Pıtır pıtır dolaşır... Gidip mürebbiyenin kapısını dinler... Dün akşam yine öyle oldu. Şemi, mürebbiyenin kapısını dinlerken benim beri yanda beklemeye dayanacak gücüm kalmadı. Gidip kendisine bir-iki tokat vurmak üzere oraya doğru yürüdüm. Mürebbiyenin kapısı önüne geldim. Baktım bizim yeğen ortadan sır olmuş. Süphanallah, gözümün önündeki adam nereye kaybolabilir? Düşündüm. Kızın odasına girmiş olması ihtimali aklıma geldi. Sana her şekilde yemin ederim ki böyle düşünüşüm, bu ihtimale kapılışım kızın namusundan kuşkulandığım için değildir. Efendim, oğlan budala. Kız gayet nazik. Saf da bir kalbi var... Şemi

1. Alaturka saate göre günbatımından beş-altı saat sonrası. (Y.N.)

gece kızla biraz konuşmak için zavallının bu incelik ve saflığından yararlanarak Fransızca dersinden bir cümleyi anlayamadığını öne sürerek ve o sorunu çözmedikçe gece gözüne uyku girmediğini söyleyerek mürebbiyeyi gece uykusundan uyandırıp izin isteyip odasına girebilir. Sen de bilirsin ya Sadri Bey! Bu hayvanlıkları Şemi yapar. O ahmaktan ben her terbiyesizliği beklerim. Şemi'nin odaya girip girmediğini anlamak için kulağımı kapıya verdim. Ama ne haldeyim! Öfkeden kendimi bilmiyorum. Bu öfkenin etkisiyle olacak sanırım, odadan kulağıma konuşma gibi bir şey geldi. Hah, çapkın içeride dedim. Artık bir daha yinelemeye gerek yok ya! Amacım içeriye girip hadsizi kulağından yakalayarak dışarıya çıkarmak... Namusum hakkı için böyle... Mürebbiye Türk evinde oturuyorsa da kendi Fransız geleneklerine göre davranıyor. Şimdi ben de alafrangalığa uymayıp kapıyı tık tık vurmadan içeriye girmiş olsam kızın *amour propre*'unu[1] *choquer*[2] etmiş olacağım... *Amour propre*'unu *choquer* etmeye Türkçe nasıl deniyordu?"

"Haysiyetine dokunmak..."

"Pardon Monşer Sadri! Birkaç akşamdır hep Fransızca konuştuğumdan, *idée*'ler... Bak yine *idée* diyorum... Düşünceler aklıma o dilde geliyor. Kızın haysiyetine dokunmuş olacağım." Tuhaf bir biçimde başını sallayarak: "Haysiyet pek o kadar *amour propre*'u karşılamıyor... Fransızcadaki etki başka... Neyse şimdi iki dili karşılaştıracak değiliz ya! Evet, işte o amaçla kapıyı vurdum. O aralık sofanın öbür ucundan bir pıtırtıdır koptu. Ben ağabeyim geliyor sandım. Meğerse senmişsin... Sen olduğunu bilsem hiç masanın altına kaçar mıydım? Ağabeyim beni

1. (Fr.) Özsaygı. (Y.N.)
2. (Fr.) Şok etmek, sarsmak, gücendirmek. (Y.N.)

öyle gece yarısı mürebbiyenin kapısını vururken görse şu az önce sana anlattığım gerçekleri seksen defa kendisine yinelesem, dünya kadar yemin etsem, tüm kütüphanesindeki kitapları yutsam yine kendisini ifademin doğruluğuna inandırmam mümkün olmaz. Maceranın bundan ötesini benim kadar sen de biliyorsun. Terbiyenden eminim birader... Fakat o güvenimle beraber hakkımda kötü bir düşünceye kapılmışsındır diye dün gece kaygımdan billah uyuyamadım. Benim için ne türlü kuşkuya düşersen düş, orası umurum değil... Öyle temiz bir kızın benim yüzümden zan altında kalmasını, haksız yere lekelenmesini gönlüm istemez. Üzüldüğüm yanı işte burası. Şemi gelsin, şimdi burada ikimiz birden kendisine bir güzel ahlak dersi verelim. Çapkın aklını başına toplasın..."

Birinci aktör, üzerindeki suçlamaları boşa çıkarma rolünü burada tamamladı. Sadri bu tadından yenmez yutulmaz palavraları sanki bir hokkabaz tekerlemesi dinler gibi dinledi. Defalarca mahremine girdiği bir kadının namusunun övülüşünü başka türlü dinleyebilmesi nasıl mümkün olur? Sadri mürebbiyeyi sevdiğini yalanlamak için oraya gelmiş, bu şekilde davranmayı kendisi için daha uygun bulmuşken kendisine Amca Bey'in okuduğu uzun martaval çok canını sıktı. Bu kadar aptal yerine konduğuna düpedüz gücendi. Kendini temize çıkarmak için başlayacağı yalan dolanın Amca Bey'in kendinden daha ustalıklı, ondan daha az gülünç olamayacağına inanarak kendisi bu konuda daha yiğitçe davranıp sürekli bir kahkaha salıvererek dedi ki:

"Bu kadar uzun söz etmeye ne gerek var? Gerçeği ben bilmiyor muyum?"

Amca Bey telaşla:

"Hangi gerçeği?"

"Dün gece mürebbiyenin kapısına gidişinizin yalnızca Şemi'yi gözetmek gibi iyi niyetli bir düşünceyle

olduğu gerçeğini... Bundaki amacınız, düşünceniz kuşku götürür gibi değil! O bence kesinlikle ortada..."

Amca Bey biraz öfkeyle:

"Yok, ben öyle imalı, dokundurmalı, üstü kapalı, iki-üç anlamlı söz istemem, sözü dosdoğru söylemeli. Sence kesinlikle doğru olan şey neymiş bakalım? Onu anlat!"

Sadri akşamdan beri tedbirli davranmak için vermiş olduğu kararın tam tersine, istemsizce:

"İşkilli terazi dingilder derler. Bu atasözü boşuna söylenmemiş. İşte şimdi sizde görüldüğü gibi söylenecek yeri çok oluyor."

Amca Bey soğukkanlılığını kaybederek:

"İşkilli terazi ben öyle mi? Ya sen nesin acaba şaşkın kantar! Söylediğin sözleri bir defa tartıyor musun? Ben dün gece mürebbiyenin kapısına gidişimdeki sebebi pekâlâ *expliquer* ettim."

"Türkçe söyleyiniz, Fransızca anlamıyorum."

Şaşırarak:

"*Expliquer* yani o sebebin sebebini açıkladım."

Alayla:

"Amca Bey Efendi! Matmazel Anjel'le düşüp kalkmaktan artık Türkçeyi bütün bütün kaybettiniz. Sebebin sebebi. Güzel Türkçe..."

Amca Bey hafif titreyen bir sesle:

"Ben Türkçeyi kaybetmişim ayıp mı? Ya sen aklını kaçırmışsın ya! Ben sana *boncœur*'lükle... Dur şimdi ona da itiraz edersin... Yani içtenlikle... Dün gece odamdan çıkışımdaki sebepleri açıkladım. Ya sen! Peki ya şu sen... Mürebbiyenin kapısına gidip de 'Sevgili Anjel'im ben geldim. Aç kapıyı. Öteki budalalar uyudular,' sözlerini ne amaçla söylemiş olduğunu nasıl *expliquer* edeceksin bakalım?"

Sadri öfkeden morararak:

"Pek sade bir amaçla..."

"Nasıl? Ne gibi mesela?"

"İşte sana bir *explication*[1], Anjel'i seviyorum! Bu söz, bu itiraf yeterli değil mi?"

Amca Bey tüm şiddetiyle yerinden fırlayıp kollarını göğsüne kavuşturarak:

"Mademki bana karşı bu itirafı etmekten çekinmiyorsun, öyleyse aç kulaklarını... İyi dinle: Ben de seviyorum! İşittin mi?"

O esnada Şemi ağaçların arasından top gibi meydana atılarak ateş kesilmiş yüzüyle, "Ben de seviyorum!" dedi.

Bu tuhaf itirafların ardından şu üç çılgın rakip arasında heybetli bir sessizlik hâkim oldu. Üçü de kollarını çaprazlamasına göğsüne kavuşturmuş, karşısındakini aşağı gören bir bakış, tehdit eden bir duruşla birbirlerini süzüyorlardı. Amca Bey'in iki rakibine karşı baştan ayağa, ayaktan başa doğru küçümseyerek göz gezdirerek baş sallaması, öfkenin etkisiyle büyümüş, kamburu da olduğundan fazla kabarmış gibi görünmesi kendisini komedyenleri kıskandıracak bir şekle sokmuştu.

Her biri, derin bakışlarla birbirini böyle süzerek, "Anjel'i seviyorum dedin, pek gururlu bir tavırla aşkını itiraf ettin ama bakalım o kız seni seviyor mu? Zavallı şaşkın! Onun gönlünü ben büyüledim. O yalnız beni seviyor. Size de arada bir tatlı gülümseyişlerini bol keseden harcıyorsa sakın aldanıp da bunları size iltifat ediyor sanmayınız. O gülümseyişler kuru alaydan başka bir şey değildir. Pek akıntıya kürek çekiyorsunuz. Acıyorum!" anlamını ortaya koymaya çalışıyordu.

Bu gururlu pozların en ciddi hali diğer ikisine oranla daha çok Sadri'de görülüyordu. O kendi delikanlılığına,

1. (Fr.) Açıklama. (Y.N.)

yüz güzelliğine güvenerek Anjel'in gönlünün kendisinde olduğuna kesinlikle inanıyordu. Hatta bu inançla, Amca Bey'in o Pişekâr'ı andıran tavırlarına dayanamayarak aralarında sürmekte olan sessizliği en önce o bozarak dedi ki:

"Anjel'i sevdiğinizi pek gururla itiraf ettiniz. Ama bakalım kız sizi seviyor mu? Onun da sizi sevdiği kendinizce kesinleşmedikçe böyle gurura kapılarak aşkınızı yaymanız gülünç olmaktan başka bir şeye yol açmaz..."

Amca alayla:

"O sizi ilgilendiren bir durum değildir. Onu ben bilirim." Eliyle kalbini göstererek: "Onu ancak burası bilir. Kişiliğimin sırlarına mı erişmek istiyorsunuz? Herkesin kalbinde bir aslan yatar. Ben onu seviyorum dedim ya! İşte bu söz sizin için yeterli olmalı. Ötesi sizi ne ilgilendirir?"

Sadri yine bir kahkaha koparark:

"Kalbinizde yatan şeyi siz aslan sanıyorsunuz ama bana kalsa o aslan değil Van kedisi olmalı!"

Amca Bey öfkeyle:

"Sana ne be herif! Kalbimde ne aslan yatıyor ne de Van kedisi. Orada boylu boyuna Anjel'in kendisi yatıyor. İşte ne yapacaksın bakalım?"

"Zavallı kız! Kalbinize pek boylu boyuna sığamayacağı için sırtınızdaki cumbada yatsa daha rahat eder sanırım..."

Amca Bey, Sadri'nin boynuna atılacakmış gibi hareketler, çeviklikler göstererek:

"Bu sözlerinle kime hakaret ettiğini biliyor musun terbiyesiz? Karşında duran, ekmeğini yediğin, yüce bir şahsiyetin kardeşi, karının da amcasıdır... Bu evdeki şerefinin neden ibaret olduğunu bilmeyip de böyle hakarete kalkışmanın senin ne kadar yediği ekmeğe küfreden, bayağı bir adam olduğunu gösteriyor. Sen bu evde karının sayesinde duruyorsun. Bu aileyle olan bağını unutup da bana yani ev sahibinin, aile reisinin kardeşine, karının am-

casına karşı utanmadan, arlanmadan, sıkılmadan, hayâsızca, mürebbiyeye olan aşkından, sevginden nasıl söz edersin! Suç bende ki seni bu aile bireylerinden bir *personnage*[1] sırasına koyup da söz söylüyorum. Mademki bu aileyle bağını sağlayan kadına karşı evlilik hukukunu yok saydığını açıkça itiraf ediyorsun, o halde aftos piyos[2]! Yarın önüne kunduralarını çevirdikleri gibi buraya nasıl geldinse yine öyle gidersin. Hem bugün ilk işim de o olsun. Gideyim ağabeyime işin aslını anlatayım da sen görürsün. Bak seni burada bir saat olsun alıkoyar mı? Buradan defolduktan sonra, 'Ah, arkamda Amca Bey kadar kamburum olaydı da yine o yalıda bulunaydım,' dersin ama iş işten geçmiş bulunur. Burada, ahırdaki hayvanları besler gibi yiyip içirdikten sonra Melahat'e koca mı bulunmaz?"

Amca Bey'in bu sözlerine karşılık Sadri küstah ve alaycı halini katmerleyerek:

"Haydi durma... Bir dakika geçirirsen suç. Git ağabeyine işin aslını anlat... Bu aşk üçgenini gördüğün, bildiğin gibi aktar. İlk falakaya yatacak adamın da zatıâlinizden bir başkası olmayacağına hiç şüphe etme! Benim buradaki konumumu konuşmadan önce Anjel'i buraya çocuklara mürebbiye olmak üzere mi yoksa Amca Beyefendi'ye metreslik etmek için mi getirdiler? Onu söyle..."

Amca Bey aynı alaycılıkla:

"Hayır, ne onun için ne şunun için. Anjel'i buraya damat beye ikinci eş olmak üzere getirmiş olmalılar..."

Keder ve öfkesinden ötürü bütün kanı yüzüne toplanmış olan Şemi, o zamana kadar bu tuhaf çekişmeyi sessizce dinlemekteyken Anjel'in Amca Bey'e metres, yok Sadri'ye ikinci eş olması gibi sözleri daha fazla din-

1. (Fr.) Kişi, şahsiyet. (Y.N.)
2. (Yun.) αυτός ποιος. Argoda "İşe yaramaz, değersiz" anlamındadır. (Y.N.)

lemeye artık dayanamayarak ikisinin ortasına girip sırayla bir birinin, bir öbürünün yüzüne şappadak tükürdükten sonra, "Koskoca herifler, söylediğiniz sözlerden utanmıyor musunuz? Ayıptır..." diye söze karıştığı sırada lafını tamamlamaya aralık bulamadan Sadri bu tükürük hakaretine dayanamayıp elinin tersiyle kayınbiraderinin yanağına şiddetlice bir şamar yapıştırdı. Şemi'nin zaten az önceden beri dinlediği çekişmenin etkisiyle gözlerini, aklını, bütün kanını adeta ateş bürümüş olduğundan yediği tokadı enişte sine iade etmek için kendini bilmez bir halde bir şamar hamlesi yaptı. Fakat Sadri başını geri çekti. Tokat boşa gitti. Şemi kudurmuş bir hayvan gibi bir ikinci saldırıda daha bulundu. Bu defa eline Sadri'nin kravatı geçti. Boyunbağı *prince de Galles*[1] denilen biçimde uzun bağlamalardan olduğu için Şemi bunun bir ucunu olanca gücüyle çekince enişte beyin boğazı siyah atlastan bir ilmek içinde sıkışıverdi. O çekişin şiddetiyle bu ilmek Frenk gömleğinin yakasından da kurtularak çıplak boğaz üzerinde daraldıkça daralmaya başladı. Boğulacak duruma gelen Sadri, can acısıyla düşmanının beline sımsıkı sarıldı. Bu debelenme sırasında ikisi de dengelerini kaybederek yere yuvarlandılar. Dövüşenlerin böyle alt alta üst üste bayırdan aşağı tekerlendiklerini uzaktan seyreden Amca Bey, Sadri'nin boğulmasını gönülden istemekle beraber şiddetli bir titreme içinde Şemi'ye, "Aman, pek sıkma, belki nefesi kesiliverir," diye haykırıyor, Şemi de boğuk boğuk, "Sen karışma, bu uğursuzu bugün kesinlikle boğacağım," karşılığını veriyordu.

Amca Bey, bu boğuşmayı pehlivan güreşi seyreder gibi karşıdan izlemenin uygun olamayacağını anlayarak bir zaman, "Yapmayın, etmeyin," türünden, gerekli nasi-

1. Britanya Kraliçesi Victoria'nın oğlu Galler Prensi Albert'in kravat bağlama yöntemi kısa sürede tüm dünyaya yayılmıştır. (Y.N.)

hatlerde bulundu. Sözün yararı olmadığını görünce yanlarına yaklaşıp denk getirebildiğinin kıçına bastonuyla hafif hafif vurarak:

"Artık yeter efendim! Bu adeta kepazelik, maskaralık! Gerçekten siz birbirinizin kanına mı susadınız? Yeter efendim! Artık mayna[1] kuzum! El verir dedik ya! Paydos! Bugünlük bu kadar yeter. Birkaç gün sonra canınız isterse uzun uzadıya, Uzunçayır'da güreşirsiniz," diye söylendiği sırada Amca Bey birdenbire aklına önemli bir şey gelmiş gibi elini boynuna götürdü. Baktı ki kendi kravatı da Sadri'ninkinin aynısı... Ne olur ne olmaz diye hemen boynundan o tehlikeli şeyi çözüp cebine koydu.

Sadri, Şemi'den vücutça daha iri yapılı, daha kemikli, yaşça da daha diri çağlarındaysa da yalıya damat olduğundan beri kendini pek salmış bulunduğu için epey hamlamıştı. Şemi'nin ise okulda, yalıda yaptığı jimnastik antrenmanıyla elleri, pazıları, bütün kasları taş kesilmişti. Şu birkaç dakikalık dövüşün gösterdiğine bakılırsa kayınbirader eniştesinin kendinden kuvvetçe daha aşağı olduğunu anlayınca şiddetini pek ileri götürüp zavallıyı daha da hırpalamaya başladı.

Amca Bey ne tatlı tatlı nasihatlerinden ne de okşar gibi indirdiği baston vuruşlarından bir yarar sağlayamadığını gördü. İkisini birbirinden ayırabilmenin ancak aralarına girerek mümkün olabileceğini anladı. Boynunda o uzun kravatın bulunmadığını bir defa daha eliyle yoklayıp emniyeti sağladıktan sonra olanca cesaret, sağlamlık ve gücünü toplayıp eğildi, titreyen elleriyle birini bir tarafa diğerini öbür tarafa çekmeye kalkışmak istedi. Ama Sadri, Amca Bey'i Şemi'ye yardıma geldi sanıp boş kalan bir ayağıyla kamburun bacaklarına doğru bir tekme atın-

1. Denizcilikte yelken indirme komutu. Argoda "yeter" anlamında kullanılır. (Y.N.)

ca haydi Amca Bey teker meker, dövüşenlerin üzerine yığılıverdi. Araya girenin tekerlenişinin ardından bacaklarının arasına bir-iki bacak daha karıştı. Omzunun üzerinden bir kol kenetlendi. Kavgacıların bir süredir yuvarlandıkları o tatlı eğim bir-iki tekerlenmeden sonra dikleşiverdi. Yanlışlıkla bu boğuşma girdabına kapılan Amca Bey kâh alta kâh üste gelerek bayırdan aşağıya yuvarlana yuvarlana sonunda vücudunun tümsek tarafından ağacın birinc küttcdck bir "aborda"[1] etti ama kamburunun birkaç santim esnedikten sonra yine yerine geldiğini duydu. Ağacın engel olmasıyla yuvarlanma orada son buldu. Şans eseri son tekerlenmede Sadri'yle Amca Bey alta gitmiş, Şemi üste çıkmıştı. Amca Bey, "Cankurtaran yok mu, bir çuval kemik kesildim. Hurdam çıktı!" diye haykırıyor, Sadri boğazını boyunbağının şiddetli kemendinden kurtarmak için ağzı Şemi'nin neresine rastlarsa oradan koparasıya ısırıyor. Bu diş şiddetine ara sıra Amca Bey'in de orası burası uğruyordu.

Amca Bey baktı ki yakınmada, feryatta, imdat istemekte bir fayda yok. Bu boğuşmaya bir son vermek üzere aklına ilk gelen hile, "Sağ taraftaki ince yoldan birader geliyor. Mahvolduk!" diye haykırmak oldu. Bu "birader geliyor" cümlesinin yarattığı dehşet dövüşenler üzerinde sihir gibi hızlı bir etki gösterdi. Çin harfleri gibi karmaşık bir şekilde bulunan bu üç kişi bir anda birbirlerinden çözülüverdi. O insan topacının üstünden ilkin Şemi fırlayıp kalktı. Sadri de kalkmak istedi. Fakat vücudu yaralanmış, yüzü mosmor kesilmiş, burnundan da kan geliyordu. Kendini çabucak toplayamadı. Yalnız belini kaldırıp arkasını ağaca dayadı, o halde kaldı. Amca Bey kanadından vurulmuş yarasa gibi hâlâ toprağın içinde debele-

1. İtalyanca kökenli gemicilik terimi. Geminin yanaşmasından yola çıkarak mecazlaşmıştır. (Y.N.)

niyordu. Yerinden fırlamak için bir gayret de o gösterdi. Ne mümkün! Üstünüze iyilik sağlık, sağ kalçası incinmişti. Beş-altı dakika uğraşarak iki eline dayanıp sol bacağı üzerine kalktı. "Seke seke ben geldim, çıngırağım hoş geldin" oyununda olduğu gibi tek ayağının üzerinde sıçraya sıçraya o da gitti, bir ağaca dayanıp oturdu. Kalçasının ağrısıyla "of aman" derken sol kulağının kıkırdağında bir acı hissetti. Eliyle yokladı. Eline biraz kan bulaştı. Sadri'ye nefret dolu bir bakış atıp kulağını göstererek, "Köpek soyu! Isıracak başka yer bulamadın mı? Kulağımın işi bitmiş," dedi.

Bu boğuşmadan oldukça sağlam çıkanı Şemi'ydi. Onda da el, omuz, yüz göz ısırık, tırmık içinde kalmıştı. Fakat ötekiler kaybetmiş, o kazanmış demekti. Boğuşmaya son verildikten sonra Amca Bey'in, "Birader geliyor," diye attığı sözün aslının olmadığı anlaşıldı. Çünkü ne gelen vardı ne giden. O sözün asılsızlığı anlaşıldı ama yeniden kavgaya başlamaya üçünde de hal kalmamıştı.

Bu üç kişi birbirinin yüzüne bakmakta asıl şimdi öyle acı bir nefret, o kadar şiddetli bir soğukluk, öylesine derin bir ağırlık duyuyorlardı ki bu bakışlarıyla birbirleriyle bundan sonra yüz yüze gelmelerinin veya gelseler de yine birbirinin gırtlaklarına atılmalarının kaçınılmaz olduğunu anlatıyorlardı.

Sadri cebinden çıkarmış olduğu mendiliyle hem burnundan akan kanları hem gözlerinden dökülen öfke ve acı gözyaşlarını siliyordu.

Böyle gözden göze parlayan şiddet ve nefret kıvılcımlarıyla yine işin kızışacağını, bu defa belki de durumun daha beter bir sonuca yol açacağını anladığından Şemi boğuşmada kazanmış olduğu üstünlükle diğerlerine hâkim, daha üstten ve alaycı bir tavırla elini kaldırıp, "İkinizden biri bundan sonra mürebbiyeyi sevmek değil hatta ismini ağzına alırsa ne bahçeye çıksın ne koruya!

Çünkü uğrayacağı hal bundan beş beter olur. Gebertinceye kadar döverim. İşte bu söz kulağınıza küpe olsun!" dedikten sonra bayırdan aşağıya koşmaya başladı.

Sadri bu çılgın düşmanının arkasından son derecede aşağılar bir nefret bakışı atarak, "Haydi oradan pislik... Zırrrrt..." diye haykırdı.

Amca Bey telaşla, "Şu yaralarımız berelerimiz, kırıklarımız çıkıklarımız, bu yırtık elbiselerimizden dolayı bugün ağabeyin karşısında sorguya çekilirsek yine akşamki gibi hayvanlık edip de 'set sepet' diye işi karıştırma sakın ha! Koruya çıkıp da dövüştüğümüzü söylemeye hiç gerek yok. Üçümüz de jimnastik trapezine çıkıp oradan düşmüş olalım. Bu söz de senin kulağına küpe olsun. Yine yatacağın falakada değnek vurmak emri bana verilirse sonra tabanlarını patlatırım ha!" diye tembihleyerek haykırdı. Şemi epeyce yürümüşken Sadri'nin o zırlaması, Amca Bey'in bu seslenişi üzerine telaşla geri döndü. Amcayla enişte, oğlanı yeniden kızdırdık, yine üzerimize saldıracak diye düşünüp bellerini düzeltmeye, ayağa kalkmaya uğraşıyorlardı. Ama Şemi hiç bunların yanına uğramaksızın kavgaya ilk başladıkları yere gidip fesini aradı. Fesi oradan birkaç metre uzağa fırlamıştı. Buldu, başına giydi. Ağzını açmaksızın yine bayırdan aşağı koştu.

Üstünü başını olabildiğince silkip temizledikten sonra elini yüzünü yıkamak üzere mutfağın yanındaki büyük çeşmeye gitti. Aşçıbaşı Tosun Ağa kapıdan başını çıkardı. Şemi'yi o halde görünce büyük bir şaşkınlık ve hayretle:

"Uuuulan! Küçükbey, ne şekil olmuşsun öyle? Kiminle dalaştın ki... Yüzün kızarmık içinde kalmış. Hele ellerine bak. Köpek mi daladı seni?" Aklına mühim bir şey gelmiş gibi birdenbire elini dizine vurarak: "Anladım, anladım gitti. Sen ya eniştenle dalaştın, ya kamburla! İlahî Yarabbi, ben nasıl bilirin! Haydi tüh! Bilirin canım!

Yavaş yavaş sakız ağacının derdi meydana çıkıyor. Elbette çıkacak kardaş! Öyle karışık iş mi olur?"

Şemi şaşırarak:

"Nasıl sakız ağacı? Sakız ağacının derdi ne demek?"

Tosun Ağa yumruğuyla kafasına vurup pişmanlığını göstererek:

"Ben de hiç lafımı tutamam ki. Durduk da sanki iş ettik işte. Gel bakalım şimdi sakız ağacının derdini anlat."

Şemi yüzünü yıkamayı filan unutarak:

"Bu kadar söyledin, ötesini de elbette anlatacaksın!"

Aşçıbaşı suratını ekşiterek:

"Haydi oradan hadi! İnsanı derde sokma. Anlatmaz isem nideceksin ki? Benimle de mi dalaşacaksın? Kablimdeki varımı yoğumu sana dökecek değilim ya! Sen daha çocuksun çocuk. Koyduğum yerde otlayon. Sen beni burada patata kızartmaktan gayrı bir şey bilmiyo mu zannediyon? Hadi şaşkın sen de... Sen biliyon beş, ben biliyom kırk beş!"

Şemi düşündü. Bu sakız ağacı derdinin kesinlikle Anjel'le ilgili bir mesele olduğunu anladı. Önce tehdit sonra rica ederek Tosun Ağa'yı çok sıkıştırdı. Fakat işine yarayacak bir yanıt almayı başaramadı.

8

Şemi korudan savuştuktan sonra amcayla enişte karşı karşıya oturdukları ağaçların diplerinde birbirlerine epey sövüp saydılar. Durdukça, düşündükçe Sadri'nin kızgınlığı artıyor, uğradığı hakareti, aşağılanmayı bir türlü sindiremiyordu. İşte bunun hiç ötesi yoktu. Şemi'den düpedüz dayak yemişti. O gün Melahat'i boşayıp yalıdan çıka-

cağını, efendiye ayrıntılı bir mektup yazarak tüm gerçekleri olduğu gibi anlatacağını, bunları yaptıktan sonra da Şemi'den dehşet verici bir intikam alacağını çocuk gibi ağlayarak söylüyor, Amca Bey de elinden geleni arkana koyma diye karşılık veriyordu.

Bunlar böyle bol ağızdan birbirine atıp tutmakta, her şeyi kırıp yıkmaktayken ağaçların arasından küçük zenci köle Beşir soluk soluğa bir telaşla çıkarak boncuk gibi parlayan gözleriyle şaşkın, ikisinin de haline baktıktan sonra beyaz dişlerini gösterip, "Haydi haydi beyefendiler, ikinizi de büyük efendi istiyor. Şabuk şimdi istiyor. Durmak yok..." dedi.

Beşir'in bu ivedi çağrısı üzerine Sadri'nin o morarmış yüzünün sapsarı kesilmesi bir yana, Amca Bey'in ağrımayan kalçasına da şiddetli bir sızı yapıştı. İkisi de birbirine dikkatle baktılar. Bu bakışlarda ne öfkeden ne de dargınlıktan bir iz vardı. Bu yeni belaya karşı kurtuluş yolu arayan gözlerle bakışıyorlardı. Amca Bey telaşlı bir halde köleye dedi ki:

"Oğlum Beşir! Biz jimnastik trapezinden düştük, işte böyle olduk. Yolda soran olursa bizden işittiğin gibi söyle..."

Beşir gülerek:

"Ho ho ho! Hi hi hi! Ha ha ha!"

Amca Bey öfkeyle:

"Oğlan ne gülüyorsun?"

Beşir hâlâ sırıtarak:

"Neye gülmeyecek? Siz yalan söylüyor... Cambazlık salıncak aşağı bahçede... Siz orada düştü, sonra bu tepede nasıl şıktı?"

Amca Bey umutsuzca Sadri'ye dönerek:

"Aşağı bahçede düştü. Sonra bu tepeye nasıl şıktı? Al sana işte bir soru. Hem de haklı bir soru. Gel buna bir cevap uydur da ver bakalım! Aşağıda düştü... Âlâ... Yu-

karıya nasıl şıktı? Ve ne halt etmeye şıktı? Bacak kadar kölesini kandıramadıktan sonra şimdi koskoca efendisine nasıl derdimizi anlatacağız bilmem." Biraz düşündükten sonra: "Haydi Beşir, sen git. Geliyorlar de. Biz de şimdi iniyoruz."

Beşir ellerini şakırdatarak, "Aşağıda düştü. Yukarıya şıktı... Dumbala babam dumbala hay..." diyerek oynaya oynaya yokuştan aşağı gitti.

Amca Bey derin düşünerek:

"Damat beyefendi, biz ağabeyimin yanına gitmeden çoraplarımızın tabanına pamuk, yün gibi şeyler sıkıştırırsak fena olmaz. Çünkü bu işin sonu falakaya çıkacak sanırım."

Sadri daha iyimser düşünerek:

"Korkma... Korkma kurtuluruz. Güya çarkıfelek gibi dönmek için üçümüz birbirimize sarılıp trapeze çıkmış olalım. Sonra ip kopmuş olsun. Biz de yuvarlanmış bulunalım..."

"Bu böyle pek güzel. Ya sonra aşağıda düştü. Yukarıya şıktı. Dumbala babam dumbala hay! Buna ne cevap verilecek?"

"O da kolay. Trapezden düştükten sonra bir tarafımızın incinip incinmediğini anlamak üzere koşa koşa koruya kadar çıkmış olalım."

"Ben böyle kalçamın hurdaya çıktığını ta koruya çıktıktan sonra anlamış olursam bu ağrı sızıları hissetmekte pek gecikmiş olmaz mıyım? Bu cevaplar pek düşük, pek sarkık, pek açık kalıyor ama haydi öyle söyleyelim de Cenabıhak yardımcımız olsun."

Bu zoraki durum üzerine iki rakip artık barıştılar. Ya da öyle görünüyorlardı. Amca Bey, Sadri'nin omzuna dayana dayana bin bir zorlukla korudan indiler. Trapezin önünden geçerken çakıyla bir tarafının ipini kestiler. Kopuk sanılsın diye kesilen uçlara pürüz verdiler. Bu işin

tamamlanmasından sonra temizlenmek için mutfağın yanındaki çeşmeye gittiler. Aşçıbaşı yine kapıdan başını çıkarıp:

"Geçmiş olsun beyefendiler. Sizi hayvan mı tepti?"

Amca Bey ellerini vapur pervanesi gibi çevirerek, "Çarkıfelek!" cevabını verdi.

Aşçıbaşı hayretle:

"Çarklı elek mi çarptı?"

Amca Bey: "Yok canım, senin anlayacağın üç kişi birden trapezden aşağı düştük... Kaza işte... Ne yaparsın?"

Aşçıbaşı: "Trampodan (tramvay) aşağı mı yıkıldınız? Amma tuhaf ha! Boğaziçi'ne trampo işliyor mu?"

Beşir sıçraya sıçraya ortaya çıkarak aşçıbaşına:

"Yok canım, trampodan değil... Salıncağın ipi koptu. Beyler koruya düştüler..."

Aşçı öfkeyle köleye:

"Hadi oradan, defol, deli! Salıncağın ipi koptuklayın üzerindekiler koruya mı yıkılır? Uçurtma mı bunlar yoksa insan mı? Tövbe, zorlan günaha sokacak! Nasıl, mutfağı boş buldukça tencereden dolma aşırın mı?" Aşçı mutfağa girerek öfkeyle çırağına: "Oğlan, işek gibi kulaklarını kabartmışsın da dışarıda olan lafları mı dinleyon? Ocaktaki köftelere baksanye! Tencere kurumu gibi simsiyah kesilmiş... Tavanın sapından kavra. Savur onları." Güya elinde bir avuç tuz varmış da dışarıdakilerin başına serpiyormuş gibi parmaklarını açа kapaya sallayarak: "Tuzlayım da kokma. Kambur bana kıtır atıyo... Güya Tosun'u kandıracak... Sanki ben işi bilmiyom öyle mi? Bizi çarklı elek çarptı diyo... Kandıramadığını anlayınca trampodan düştük lafını ediyo... Bunlar hep o sakız ağacının marazı... O murabiye bu evde kaldıkça daha siz çok dalaşırsınız..."

Çırak: "Usta ağzını sıkı tut... Sakız ağacı lafını edersen bizi buradan bu akşam deflerler..."

"Sesini kes hımbıl! Ustana akıl mı öğretiyon? Buradan deflerlerse gidecek kapı mı yok?"

Usta çırak mutfakta didişirlerken amcayla enişte çeşme başında olabildiği kadar silinip süpürüldükten sonra Dehri Efendi'nin karşısına çıkmak üzere yalıya doğru yürümeye başladılar. Yolda giderken Amca Bey pes perdeden Sadri'ye diyordu ki:

"Mürebbiyenin ismini ağzımıza alırsak çapkın bizi gebertesiye dövecekmiş. Bu tehdide ben de çok kızdım. *Vacance*[1] zamanının bitmesine birkaç hafta kaldı. Yakında defolup okuluna gidecek. O zaman seninle biz bize kalacağız. Bu ölümlü dünyada efendim, uyuşup gitmeli. Şimdi en önemli konu efendi bizi niçin çağırtıyor onu anlamak. Bu belayı da atlatırsak sonra biz seninle nasıl olsa geçiniriz sanırım. Koruda gösterdiğin öfke ve şiddete gerek yok. Ayağını tetik al Sadri. Sonra da ikimiz bir olur, o çapkının hakkından geliriz..."

Böyle uzlaşma arayan sözlerle yukarıya, büyük sofaya çıktılar. Koridorun kapısı önünde Şemi gayet çatkın bir yüzle duruyor, babasının yanına girmek için besbelli amcasıyla enişte sinin gelişini bekliyordu. Amca Bey hemen Şemi'ye de gayet dostça ve yakınlık gösteren sözlerle ve efendiye verilecek cevaplarla ilgili kısa bir bilgilendirmede bulundu. Delikanlı yanıt vermeden bu sözleri put gibi dinledi.

Önde Amca Bey, arkada Şemi, daha arkada Sadri odadan içeri girerek efendinin karşısında ayakta sıraya dizildiler.

Dehri Efendi, kütüphanesinde bulunuyordu. Odanın pencereler dışındaki üç duvarı yerden tavana kadar kütüphaneydi. Yerden insanın göğsüne kadar gelen bir

1. (Fr.) Tatil. (Y.N.)

yükseklikte enine ve boyuna duvarın önünde dikilen kapalı dolapların üzerinde otuz beş-kırk santimlik boş bir kısım bırakıldıktan sonra kitap rafları camsız olarak zarif oymalı başlıklı, kürsülü direk şeklinde bölmelerle geriye doğru yapılmıştı. Bilim, edebiyat ve tarihten ünlü yazarların eserleri için raflara birer özel bölüm ayrılmış, ayrı ayrı renklerle ciltlenmiş olan her bölümün yazarları kıdemlerine göre bir sıraya dizildikten sonra o bölümün önüne eserlerin türleri ve yazarların isimleri yazılı birer plaka asılmış, bir de eser sahibinin yarım heykeli konmuştu. Kendilerine ayrılmış yerlerinde bir sıraya Corneille, Molière, Racine, Voltaire plakaları altında bu meşhurların birer de heykellerini görmek göze hoş geliyordu.

Kitaptan boş kalan yerler Hint'in, Mısır'ın, Avrupa'nın antika çanak çömlekleri, vazoları, miğfer, ok, kalkan, kılıç gibi savaş aletleriyle tıklım tıklım doldurulmuştu. Kat kat halı perdelerle açıklarının büyük bir kısmı örtülmüş olan geniş iki pencereden birinin önüne Dehri Efendi, Avrupa'nın ünlü yazarlarından birinin eskilerinden beş yüz liraya satın alarak getirtmiş olduğu, gönül okşar bir tarzda meşeden oyulma, hacimli bir yazı masası koymuştu. Üzerinde atlaslar, kitaplar, sözlükler, kâğıtlardan oluşan yığınlar bulunan bu masanın önüne Dehri Efendi oturmuş, daha doğrusu gömülmüş, makara ipliği reklamlarında görülen o bir kucak sakallı, koca kafalı tuhaf görünüşlü cüce resmini canlandırır gibi fıldır fıldır bakıyordu.

Daha az önce pek kahramanca boğuşan üç kavgacıyı bir titremedir aldı. Bu üç zavallı odanın sağ tarafına bir bakış atınca büsbütün titremeye kapıldılar. Nasıl kapılmasınlar? Orada küçük bir masanın bir tarafında Anjel, karşısında da Vahip ile Nezahet oturmuş ders okuyorlardı.

Mürebbiye beyaz muslinler giymiş, kollar hemen bileklere kadar açık, yaka ensenin, göğsün örtülü kısmın-

dan göze müjdeler verecek kadar geniş bir yuvarlaklıkta... Gerdanın kristal saydamlığı muslinin beyazlığını pek çiğ, donuk bırakıyor... Kısacası kız yarı dekolte bir yaz sabahı tuvaletiyle ayağını ayağının üzerine atmış, dirseğini masaya, elini de şakağına dayamış, kâh çocukları kâh karşısında söylenen efendiyi dinliyordu. Karşısındakini onaylamak için ara sıra başını salladıkça ensesinden başına doğru kaldırdığı saçlardan ayrılmış, kısa, kıvırcık dökümtülerin renk ve yumuşaklıkta beyaz atlasları kıskandıracak o ten üzerine saldığı gölgeleri görmek bizim üç âşığı nerede bulunduklarını unutturacak heyecanlara tutuşturuyordu.

Dehri Efendi, mürebbiyeyle önemli bir edebiyat konusu açmış olduğundan durmayıp heyecanlı heyecanlı söylüyordu. Kendi sözlerinin coşkusundan ya içeri girenleri görmedi veya gördü de aldırmadı. Efendi Fransızca diyordu ki:

"*Andromaque* adlı trajedisinin ikinci perde ve üçüncü bölümünde Racine, olay kişilerinden Hermione'a *me voyait-il de l'œil qu'il me voit aujourd'hui*?[1] dedirtiyor. Halbuki gramer kurallarına göre bu mısra yanlıştır." Yumruğuyla masaya vurarak: "Çok büyük hata efendim... Çok büyük... Dilin kurallarına uygun şekilde Racine, o meşhur edebiyatçı, *de l'œil* ile *il me voit*'nın arasına bir *dont* kelimesi sıkıştırmalıydı ya da *du méme œil qu'il me voit* demeliydi."

Mürebbiye: "Efendim, sizin buyurduğunuz hali elbette dil kurallarına uygundur. Racine'in buradaki hatası açık. Fakat kafiyeye uydurmak zorunluluğu var işin içinde..."

Dehri Efendi köpürerek:

1. (Fr.) Beni bugün gördüğü gözlerle mi görüyordu? (Y.N.)

"A benim canım! A benim kızım! Kafiyeye uydurmak için mısraya bir sözcük, bir hece, bir harf eklemek veya eksiltmek bahanesiyle dili altüst etmek, grameri ayaklar altında çiğnemek hoş mudur?"

Bu konu abartısız yarım saat sürdü. Bizim yorgun vücutlu üç zavallı hep ayakta duruyorlardı. Racine'in bundan iki yüz sene önce yaptığı bir hatanın bugün işkencesini kendileri çektikleri için Racine'e de yazdığı *Andromaque*'a da içlerinden atıp tutuyorlardı. Hele zavallı Amca Bey safrası yana kaçmış salapurya gibi ağrıyan kalçası üzerine çarpıldıkça çarpıldı.

Anjel, efendinin edebî coşkusunu sakinleştirecek yanıtlar vermeye çalışarak durumu biraz yatıştırdı.

Nezahet, *Fables de Fénelon*'dan[1] dersini okumaya başlayarak, "*Un dragon gardait un trésor dans une profonde caverne*,"[2] demeye kalmadan efendi oradan yine söze atılıp, "Kız sen *dragon*'un ne olduğunu biliyor musun? O mitolojik bir hayvandır," diye bir konu açarak bir çeyrek saat kadar da ona çene çaldı. Sonunda karşısında yorgun, baygın, titrek, ürkek bir halde bir saattir ayakta duran o üç kişi dikkatini çekince Amca Bey'e seslenerek sordu:

"Ne o? Hayrola birader?"

Amca Bey doğrulmaya uğraşarak:

"Emretmişsiniz, geldik..."

"Ha! Bak unuttum. Evet, sizi ben çağırttım. Söyleyeceğim önemli şeyler var." Üçünün de dikkatle kıyafet ve yüzlerine bakarak: "Azıcık şöyle bana doğru gelsenize bakayım."

Üçü de ilerlediler. Amca Bey denize yuvarlanmış boş sepet gibi beş-on defa çalkandıktan sonra istoper etti.

1. Fénelon'un Burgundy dükü için yazdığı, bilgelik öğütleyen ve Fénelon'un ölümünden sonra yayımlanan hikâyeler. (Y.N.)

2. (Fr.) Bir ejderha, derin bir mağaranın içinde bir hazine saklarmış. (Y.N.)

Dehri Efendi ürkütücü bir sesle gürleyerek:

"Tulumbacı kavgasından mı geliyorsunuz? Bu hal ne?"

Amca Bey'in boğazına bir şeyler tıkandı. Nutku tutuldu. İki eliyle aşçıbaşına yapmış olduğu gibi bir pervane işareti yaptı.

Dehri Efendi elleriyle aynı işareti tekrar ederek:

"O ne demek olacak öyle?"

Amca boğulur gibi bir yutkunmayla:

"Efendim, çarkıfelek!"

Dehri Efendi, Şemi'yle Sadri'ye dönerek:

"Çarkıfelek nedir? Yalpa vurmasın diye yoksa Amca'ya motor mu taktınız? Zavallının ne çalkanmadan yürüyecek ne de yutkunmadan söyleyecek hali kalmış!"

Sadri: "Efendim, üçümüz birden çarkıfelek gibi dönmek için trapeze çıktık."

"Sonra biraderin kamburu dengenizi bozdu, aşağıya tekerlendiniz değil mi?"

"Hayır efendim, ip koptu!"

"Kopar ya! Koskoca üç herifi o incecik ipler çeker mi? Tekerlendiniz güzel, o hoşuma gitti. Akılsızlığınızın cezasını çekmişsiniz. Üstünüzü değiştirmeden buraya niçin geldiniz? Burada matmazel var. Yoksa başka kıyafetiniz yok muydu?"

"Gelmemizi pek acil olarak emir buyurmuş olduğunuzu söylediler."

Dehri Efendi gülümseyerek mürebbiyeye dönüp:

"*Excusez mademoiselle leurs enfantillages.* (Çocukluklarını mazur görünüz matmazel.)"

Mürebbiye aynı tatlı gülümsemeyle:

"*Oh! Certainement monsieur.* (Hay hay efendim.)"

Dehri Efendi gülerek:

"Fakat bizim biraderin bir tarafı iş görmez düzeyde hasar görmüş. A kardeş, senin jimnastiğe merakın olduğunu, trapez yeteneğinin bulunduğunu hiç bilmiyordum.

Bari bir gün matmazelle benim yanımda çık da cambazlığını görelim..."

Amca sırıtarak:

"Kalçam iyileşsin, çıkarım efendim..."

Kavgacıların üçü de, "Oh, fırtına zannettiğimiz şey sütliman çıktı," diye içlerinden seviniyorlardı.

Dehri Efendi yine ürkütücü ciddiyetini takınarak: "Şimdi gelelim size vereceğim emirlere..." Amca'ya dönerek: "Birader, sen bekâr bir adamsın. Bundan sonra haremde işin yok. Selamlıkta yatıp kalkacak, gerek olursa bazen hareme girip çıkabileceksin. Ama yerin selamlık olacak. Şemi, o da öyle. Beygir kadar herif oldu. Emir verdim. Haremdeki eşyanızı bugün selamlığa taşıyacaklar. Orada ikinize de ayrı ayrı oda ayırdım. Şemi de kesinlikle hareme giremeyecek. Sadri Bey evli olduğu için o gerektiği gibi haremde oturacak."

Efendinin bu sözleri üzerine Amca Bey'le Şemi başlarından aşağıya birer kova sıcak su dökülmüş gibi acı dolu bir hal içinde kaldılar. Sadri'yle harem kısmında geceleri yalnız kalmak için bu işte mürebbiyenin bir şeytanlığı, ustaca bir aldatmacası, kısacası bir dolabı, bir düzeni olduğunu ikisi de anlamıştı. Hatta efendinin cümlesinin sonunda Sadri'yle Anjel arasında şimşek kadar kısa bir memnuniyet bakışması gerçekleştiğini de gördüler. Fakat ne denir? Efendinin sözüne karşı gelinmez ki gelsinler. Yalnız Şemi içinden, "Anjel, Sadri, ikinizin de alacağınız olsun," dedi.

Dehri Efendi sözünde devamla:

"En mühim emrimi şimdi dinleyiniz. Paris 'ağaç derneği'nin kongresine gönderilmek üzere Fransızca bir kitap yazıyorum. 'Akasya' ağacıyla *Albizzia anthel minthica* ağacı arasındaki ilişkiyi, yakınlığı, hatta akrabalığı arıyorum be herifler! Siz yalnız koca bebekler sapır sapır trapezlerden dökülünüz. Yüzünüz, gözünüz, ağzınız, burnu-

nuz hacamat olmuşa dönsün. Araştırma, inceleme merakıyla bir defa şu kütüphanenin kapısından sakın içeriye bakmayınız..."

Efendi, akasyayla *anthel minthica*'nın yetiştikleri iklimlere, yetişme biçimlerine, birbirleriyle olan temel benzerliklerine, bitkisel özelliklerine, kısacası kökenlerine, büyük analarına, ağa babalarına ilişkin o kadar ayrıntıya girişti ki dinleyenlerde ne dinleyecek kulak ne ayakta duracak bacak kaldı. Getire getire lafın sonunu işte şuraya getirdi!

"Ben eserin büyük bir kısmını yazdım. Kalanını tamamlamak üzereyim. Amca Bey, Şemi, siz ikiniz benim Fransızca yazdıklarımı Türkçeye çevireceksiniz. Sadri Bey de çeviri karalamalarını temize çekecek. Anladınız mı?" Masanın üzerinden bir yığın defter uzatarak: "İşte yazdıklarım bunlar. Haydi, durmayınız. Burada mı çalışırsınız yoksa başka yerde mi? Baş başa verip işe başlamalı. Bir hafta, en fazla on güne kadar çeviriyi de temize çekilmişini de isterim."

Ah, keşke Dehri Efendi oğlunu falakaya yatırıp tabanlarına seksen sopa vursaydı da böyle haremden kovduktan sonra o kadar acılı bir zamanında başına bir de çekilmez çeviri belası sarmasaydı...

İkisine çevirmenlik, birine temize çekme görevi verilen bu üç dertli ellerinde defterlerle süklüm püklüm kütüphaneden çıktılar. Selamlık tarafında bir odaya girdiler. Orta yerdeki masanın üzerine hokka, kalem gibi yazı araçları ve birkaç sözlük kitabı hazırlattıktan sonra Amca Bey, Sadri'ye "Haydi gel bakalım *albizzia*," dedi. Diğeriyse, "Ben hazırım *anthel minthica*," cevabını verdi.

Dehri Efendi'nin bazen ettiği çocuklukları Vahip'le Nezahet bile yapmaz. Şemi, Fransızca pek açık sözleri bile zor anlar. Şimdi *anthel minthica*'yı nasıl çevirecek? Çevirmen yardımcısı Amca Bey ise sevgilisi Anjel'i Frenk-

çe etkilemek için haftalarca uğraştı da işin sonunda yine gülünç olmaktan kurtulamadı. Burada çevirmenlerin yeterliliği kesinlikle mevzubahis değil. Çevirinin yapılması istenmiş. Çıkar yolu yok. Mutlaka başlamalı. Bu çaresizliği bildikleri için Şemi'yle Amca Bey defterin birinci bölümünü açtılar. İlk cümleyi beş-altı defa okuyup ağızdan çevirdikten sonra Şemi kalemi hokkaya batırıp şöyle çevirerek yazmaya başladı:

"*Albizzia, Légumineuse Mimosées* familyasından akasyanın pek komşusu bir ağaçtır."

Amca Bey gözlerini açıp bu çevrilen bu ilk cümleyi okuyarak:

"Olmadı. Bu çeviriyi böyle yaparsak kesinlikle ikimiz de falaka yeriz. Öncelikle *Légumineuse Mimosées* sözünü öyle aynen kullanmak olmaz. Onun dilimizdeki karşılığını bulmalı. İkincisi familya uymaz. Onu da değiştirmeli. Üçüncüsü efendi bize '*Albizzia* akasyanın komşusudur,' demedi. Akrabasıdır dedi. Komşuluk nerede? Akrabalık nerede? Gözünü aç yavrum!"

Sadri bilgiçlik taslamak üzere söze karışarak:

"Siz de familyasından demeyiniz de ailesinden deyiniz."

Amca Bey Sadri'ye:

"Sen sus canım. Ağaçların ailesi olur mu?"

Sadri hiddetle:

"Akrabası olduktan sonra ailesi olmaz mı?"

Amca Bey sözlükten *famille*[1] kelimesine bakarak:

"Hah işte bitkilerle ilgili olursa familya 'soy' anlamına geliyor. Onu bulduk. Şimdi *légumineuse*'ü arayalım..."

Şemi: "Ona hiç bakma. *Légume* sebze değil mi? Ona bir belirtme takısı ekleyip 'sebzevati' deriz."

1. (Fr.) Aile, familya. (Y.N.)

Amca Bey: "Olmaz çocuk. Dur, bir defa da ona bakayım." Bakarak: "Hah, ne güzel... İşte onu da buldum. 'Bakli' yazıyor. O halde tamlama 'bakla soyu' oluyor. Şimdi *mimosées*'ye ne diyeceğiz?"

Amca Bey Fransızca-Türkçe sözlüklere bakar. O sözcüğü bulamaz. Fransızca-Fransızca sözlüğe başvururlar. *Mimosées*'yi *dicotylédone* sözcüğüyle tanımlanmış bulurlar. Bu ikinci kelimeye bakarlar. Onu da hiç anlayamadıkları ifadelerle açıklanmış görürler.

Tutturdukları tartışma bazen karşılıklı sövmeye kadar varır. Akşama kadar uğraştıkları halde yarım sayfadan fazlasını çevirmeyi başaramazlar. Ondan da pek bir anlamı çıkar gibi değil. Akşamüstü Amca Bey "vay kalçam" diye masanın önünden kalkar. Akasyanın komşusuna da *anthel minthica*'nın akrabasına da ağzına geleni atar tutar.

O gün, Şemi'yle Sadri hep ortaya konuşurlarsa da birbirlerine hitaben tek bir kelime etmezler. Fakat bu *anthel minthica* çevirisi kendilerini her gün karşı karşıya kalmaya zorlar.

Dövüşün ilk akşamı efendinin emriyle Sadri haremdeki odasına çekilip de Amca ile Şemi selamlıkta kendilerine yeni ayrılan çile odalarında kalakalınca bu ayrılık ikisini de kederden çılgına çevirir. Anjel'le karşı karşıya odalarda bulunurken şimdi böyle kilitli kapılarla ayrılmış, başka başka yerlerde kalmak dayanılmaz bir şanssızlık değil midir?

Bu ayrılığın sebebi acaba Anjel'in kendisi midir? Şemi'nin gündüz bu konuda hiç kuşkusu kalmamışken gece bu inancı yavaş yavaş gücünü kaybeder. Anjel'in hayali yarı saydam, saf, temiz, gönül aldatan bir melek biçiminde özleyen gözleri önünde dolaşmaya başlar. Bu ruhunun arzuladığı, nazik hayali kuşkuyla lekelemek istemez. Onu gözünde hep bir melek saflığıyla canlandırmak ve gönlünü sonsuza kadar ona bağlamak isteğine

karşı gelemez. Bazen kıskançlığın etkisiyle tuhaf bir duygu aklına Anjel'i suçlayacak şeyler getirse de kıza olan "aşk"ı hemen bir avukat kesilerek Anjel'i temize çıkarmaya, her türden lekeden aklamaya uğraşır. Fakat Amca Bey'le kendisinin selamlıkta yatmaları gerektiğini efendi babasının aklına sokan şey nedir? Bu karara neden gerek gördü? Acaba bunda Sadri'nin parmağı mı var? Sadri'nin hiledeki gücü oralara kadar varabiliyor mu?

Bazı kanıtlanmış gerçeklere karşı bile kendi âşık gözüyle Anjel'i savunmaya uğraşırken birdenbire Şemi'nin başı döndü. Aşçıbaşı Tosun Ağa'nın, "Sakız ağacının derdi yavaş yavaş ortaya çıkıyor," diye ağzından kaçırmış olduğu sözler aklına geldi. Kendi kendine, "Herifin elbette bir bildiği, gördüğü şey var ki böyle söylüyor," dedi. "Nasıl etsem de aşçıyı tamamıyla söyletsem. Belki o zaman böyle haremden selamlığa kovulmamızdaki sırrı da anlardım," diye düşündü.

O gece yeni odasında Amca Bey'i de bir türlü uyku tutmadığından öksürüp söylenerek geziniyordu. Şemi sofaya çıktı. Amcasının odasını dinledi. Onun da rahat ve uyku yüzü görmeden çarpıntılar içinde olduğunu anlayınca her türlü rekabet ve düşmanlık duygusunu bir yana bırakarak kapısını vurup konuşmak üzere içeriye girdi.

Amca yeğen karşı karşıya oturdular. İkisinin derdi de birbiriyle aynı olduğundan birinin söyleyeceğini öteki... Ötekinin söyleyeceğini beriki zaten biliyorlarmış gibi bir süre sessizlikle birbirlerinin yüzüne bakıştılar. Nihayet Şemi akıl danışan derinden bir bakışla dedi ki:

"O uğursuz olayın sabahı böyle çarçabuk haremden kovuluşumuzun sebebi nedir?"

Düşüncelere dalarak:

"Bu sebebi ben de çok düşündüm. Aklıma türlü türlü şeyler geldi."

"Efendi babam bu kararını bize anlatırken eniştemle mürebbiyenin bakışmalarına dikkat ettin mi?"

"Ettim. Fakat bundan kesin bir anlam çıkaramadım. Efendi babanın bu kararında mürebbiyenin de Sadri'nin de payı yoktur. O bakışları olsa olsa, 'Oh, bundan sonra haremde ikimiz kaldık,' anlamındaki memnuniyetlerini birbirlerine göstermekten ibaret olabilir."

"Mürebbiye, eniştemi cidden seviyor mu?"

"Ondan kuşkun mu var? Seninle benim yüzümüze gülüşü bizi başından savmak içindir. Karının gönlü onda."

Şemi'nin çenesi çalpara gibi takır takır birbirine vurmaya başladı. Amca Bey yeğeninin o derin üzüntüsüne hiç önem vermeden sözünü sürdürerek:

"Haremden kovulmamızı gerektiren en akla yatkın sebep bak nedir! Efendi baban Eda'yı kovdu. Şimdi o gidip orada burada mürebbiye hakkında dedikodu edecek. Bu söylentilerden kıza bir leke gelmemesi için bizi selamlığa çıkarmayı gerekli gördü."

"Öyle yapacağına çocukları mürebbiyenin yanında yatırsaydı. Hem de gelenek öyledir. Bir mürebbiyenin eğitimi altında bulunan çocuklar, öğretmenleriyle beraber yatıp kalkarlar."

"Çocukları mürebbiyeleriyle yatırmamasında da önemli bir sebep var. Anjel o kadar dindar bir kız değil ama neden bilmem karyolasının başucunda haçı filan var. Çocuklar beraber yatıp kalkarlarsa göre göre bazı Hıristiyan ibadetlerini öğrenirler. Yalı komşumuz A. Efendi'nin evinde aynı şey olmadı mı? Anneleri, çocukları bir sabah haçın önünde tapınırlarken görmedi mi? İşte buna karşı önlem olarak efendi, çocukları mürebbiyenin yanında yatırtmıyor."

Şemi o gece şiddetli bir kederle döndü odasına. Kendisine yeğleyerek mürebbiyenin Sadri'yi sevmesine ihtimal vermiyordu. Gündüz yaptıkları ağız dalaşından

ötürü Amca Bey'in kendisinden öç almak amacıyla böyle şeyler söylediğine inanmak için bir yol arıyordu.

Anthel minthica'nın zoraki çevirisi için üç kişi her gün birlikte bulunuyorlardı. Bu şekilde geçen üç-dört gün sonra Amca Bey'in Şemi'ye karşı davranışları tamamen değişti. O şimdi Sadri'yle daha dost görünüyordu. Şemi bu değişikliğe bir anlam veremedi. Amca ile enişte, Şemi'ye alaycı bakışlar attıktan sonra birbirlerine bakıp gülüşüyorlardı. Şemi bazı geceler üzüntüsünü hafifletmek için odasına gittikçe amcası, "Şimdi seni dinlemeye vaktim yok. Ben uyuyacağım," diye kaba saba karşılıklar vererek yeğenini kabul etmiyordu. Amcasının davranışlarındaki bu değişikliğin sebebi nedir?

Yine Şemi'nin aklına sakız ağacının derdi geldi. Bu nasıl söz? Bundan ne anlam çıkabilir? Aşçıbaşının pek önemli saydığı bu sırdan bir ipucu yakalarım diye düşünüp Şemi çeviriden arta kalan zamanlarda mutfağa gidip gelmeye başladı. Fakat herifin ağzından anlaşılması hemen hemen *anthel minthica*'nın çevirisi kadar zor olan "sakız ağacının derdi" bilmecesinden başka bir söz çıkmıyordu.

Tosun Ağa, Şemi'yi her görüşünde, "Hele aptala bak, ağzımdan laf almaya geldi. Benim ağzım sıkıdur," diye alayla çocuğa surat ederdi. Şemi bu "sakız ağacının derdi" bilmecesini olsa olsa yine sakız mastikasıyla halledebileceğini yani Tosun'u sarhoş edip söyletmek hilesini düşündü.

Bir gün yine aşçıya giderek dedi ki:

"Tosun, hani efendi babama hediye gelen koca hasırlıyı[1] biliyorsun ya? Kayıktan çıkarıldığı günü kokusuna bayılmıştın..."

"Biliyom... Nefis şeydi. Ben o gün kokudan saroş ol-

1. Üstü hasır kaplı binlik damacana veya büyük şişe. (Y.N.)

dumdu. O koku hâlâ burnumun ucunda duruyor. Derdin nedir sanki? Bana ondan içirip de ağzımdan laf mı kapacaksın? Ben öyle iki hasırlı içerin de ağzımdan çüçük bile salıvermen... Anladın mı?"

"Yok, ağzından laf almak için değil. Amacım beraber eğlenmek. Bunun için o hasırlıdan ben yarım binlik[1] mastika aşırdım. Sen bu akşam haremin, selamlığın yemeğini verdikten sonra küçük sefertasının içine biraz öteberi ayır. Bir testi de su al, tepeye çık. Koru bittikten sonra dağın öbür yamacındaki kayalıkta tek fıstık ağacı yok mu? İşte orada beni bekle."

"Yarım binlik zıkkım içmek için o kadar yola gidilir mi? Hem efendi baban seni arama mı?"

"Efendi babam şimdi yazmakla uğraşıyor, hiç odasından çıkmıyor."

"Ne yazar durur bilmem ki! O da bir şekil deli... Geçen gün mutfağa gelmişti. Bana ateşin değerini anlattı. Birtakım hava varmış da o hava odunun bilmem neresine tıkılır yanarmış. Odun yanmazmış, hava yanarmış. Sonra o havalara birer birer ad taktı. Odunların ta bitim yerinden masalını anlattı. Daha sonra ocaktaki kütüğün bana yaşını sordu. Tövbe ilahî Yarabbi... Odun benim evladım mı? Yaşını ne bileyin?"

"Neyse şimdi onlar lazım değil. Bu eğlenceye katılıyor musun?"

"Katıldım gitti. Mastika olur da Tosun oradan kaçınır mı? Senin niyetin başka ama yağma yok... Bak, ben de bir şart koyacağın. O kayalıkta sakız ağacının derdi lafı olmayacak."

"Yok... Yok, neme lazım... Sakız ağacını ağzıma bile almam. Biz oraya eğlenmeye gidiyoruz."

1. Yaklaşık olarak üç litrelik büyük şişe. (Y.N.)

Bu plan üzerine o akşam günbatımından sonra Şemi ile aşçıbaşı sözleştikleri yerde birleşirler. Tosun, sefertasının gözlerine en seçme yemeklerinden koymuş, bir testi de su getirmiş. Şemi sarhoşluğa zenginlik katmak için kilerden mastikadan başka havyar, ançüez, balık yumurtası filan da aşırmış.

Şemi babasının tüm yasaklamalarına rağmen her türlü pisliğe bulaşmaktan hiç geri kalmazdı. Para ve arkadaş buldukça kumar oynamak, fırsat düştükçe âlem Şemi'nin başlıca eğlencelerindendi. İçkide Tosun Ağa kadar değilse de hemen ona yakın düzeyde antrenmanlıydı. Yani içki kadehini ömründe ilk defa olarak o akşam eline alıyordu. Dolunay karşıki dağların ardından nazlı bir uyuşuklukla gülümseyen yüzünü göstermeye başlayıp da ışığa dönmüş bir sevda nefesi gibi hafif bir sararmayla her yana hüzünlü ışınlar saçtığı sırada aşçıbaşı önlerine koymuş oldukları nevaleye göz gezdirerek Şemi'ye:

"Hele bir yol doldur bakalım. İlk zıkkımı senin elinden içeyim."

Karşılıklı birer tane yuvarladılar.

Aşçıbaşı: "İnsanın boğazından yağ gibi akıp gidiyi... Ne kokulu şey mübarek! Bu âyla mastika kilerde mahpus gibi durup duruyo... Efendi baban bundan akşamlar atmıyo da odunların yaşını hesaplamakla beynini yoruyo... Acayip adam... Düpedüz acayip... Canım..." Birer sigara sardıktan sonra aşçı: "Hele birer daha gondursan nasıl olur?"

Aşçı bir daha yuvarlar. Şemi bu ikincide ağırdan alır.

Aşçı: "Sen niye içmiyon ki?"

"Öyle pek peş peşe midem kaldırmaz."

"Ne olacak ya! Şehir uşağının midesi nazik olur. Hele bir yol daha gondureyin de irahı nasıl içildiğini sen de gör..."

Aşçıbaşı bir daha boca eder. Hafif bir neşe duygusuyla aya doğru bakıp:

"Ay ışığı da bu akşam bana pek şirin gozüküyo... Sankim içimi kamaş kamaş kamaştırıyo."

Sekiz-on dakika art arda ikisi birden doldurup toka edip içtikten sonra Tosun'un gözleri biraz parıldamaya başlayarak:

"Canım, sakızı içtikçe bu meredin ağacı aklıma geliyo... Fakat onun lafını bu akşam etmemeye kararlaştırdık. Sakızı iç ama onun ağacını ne sen ağzına al ne de ben... Hele ben almam. Tövbe olsun..." Aşçıbaşı bir daha yutarak, "Murabiye dolaş da gel tepeyi tepeyi" şarkısıyla ayağa kalkıp kıvıra kıvıra oynamaya başladı. Sonra sürekli bir kahkahayla: "Murabiye o sakız ağacının gulüdür işte... Fakat dikkat et... Aramızda o ağacın lafına gerek yok... Kim söylerse yürekten gücenirim."

Şemi, aşçıya üç-dört kadehte bir eşlik ediyor, kendi bir içerse ona dört içiriyordu. Tosun Ağa o içki sofrasında sakız ağacı sözünün edilmesini kesin bir şekilde yasakladığı halde kendisi durmaksızın o cümleyi dile doladığından zorlamaya veya yalvarmaya pek gerek kalmaksızın onunla ilgili sırları Tosun'un kendi kendine yumurtlayacağına Şemi'nin kuşkusu kalmadı. Tosun bir daha içerek:

"Bu irahıyı niçin sakızdan yapıyorlar? Sakız ağaçlarının kökü kurusun. Başka ağaç bulamadılar mı? Kah kah kah... Onun pavlikasını[1] görsem ta temelinden yıkardım. Lafına gerek yok ya, o ağacın derdi beni yıktı. O işin ne olduğunu ben söylemem. Boşuna, hiç üzerime varma..."

"Söyleme canım... Ben de sana sormuyorum ya?"

Aşçı öfkeyle:

"Niçin sormuyon? Hâzen kebirâ, sen benim küçükbeyim değil misin? Tosun'un derdini sen... Sen... Sen...

1. Fabrika. (Y.N.)

Sana diyorum be! İşte şu sen sormadıktan sonra kim soracak?"

"Öyleyse sorayım. Ne olmuş?"

"Ne mi olmuş? Elinin körü... Ne olacak uzun hikâye. Buradan tuttursak bir ucu ta bizim memlekete varır. Hele bir kadeh daha toka et."

Şemi kendi içmez, aşçıya bir daha verir.

Tosun: "O senin donguz eniştenle çarık amcan yok mu? İkisini de elime..." Ellerini göstererek: "Şu ellerime... Verseler Allah var ya, kebap ederdim... A benim malım, menalim Şemi! Senden canımı saklamam... Sakız ağacını saklarım. Ha! Of içim yanıyo... Ah benim kokonam murabiye.. Hele bir daha içelim... Ateşe ateşi bastırınca söner..." Kadehi dikerek: "Sana derdimi anlatsam parnakların ağzına tıkılır kalır."

"Anlat bakalım..."

"Hele kurnaza bak. Tosun'u sağroş oldu sanıyo da lafı döndürüp dolaştırıp sakız ağacına getiriyo..."

"Ne yapayım, anlatma... Buraya sakız ağacını dinlemeye gelmedik ya!"

"Uuulan! Sakız ağacının lafını kim ediyo ki sen dinleyesin? Orostopoğluluğa[1] bak. Lafı tersine çevirip de ağzımdan yutacak... Bir yol daha doldur bakalım."

Aşçı yutar.

Şemi: "Oh Tosun'um, afiyet olsun..."

Tosun süzük gözler, yamulmuş bir ağızla:

"Benim içimde o dert dururken bu zıkkım afiyet olur mu?"

"Hangi dert?"

"Hâzen kebirâ, canım! O ağacın derdi... Ağzına alma sakın... Meclisimizden dışarı..."

1. Kurnazlık, dalavere, dolap. (Y.N.)

"Sakız ağacı değil mi? Bunu ağza almaktan ne çıkar?"

"Ne mi çıkar? Bir dolu daha sun bakalım..."

Şemi doldurur. Tosun yuvarlar... Fakat bu defa aşçıdaki göz şaşılığı, ağız çarpıklığı, konuşma zorluğu iyiden iyiye artar. Derin bir of çekerek: "O dert içimde sanki kaynaşıyo..." Ağzını göstererek: "Buradan dışarı fırlamak istiyo... Ben anlatsam da sen dinleme ha!"

"Bıktım bu sakız ağacından. Dinlemem. Kulaklarımı tıkarım."

"Sen dinlemezsen ya ben içimde o dertle patlayayım mı?"

"Patla..."

"Amcanın kamburu patlasın. Anladırın işte. Fakat hikâyenin ucu sakız ağacına gelince sen ağzımı tokatla..."

"Ağzını yırtarım... Hikâyeye başla fakat orasını anlatma..."

"Kadehi sun bakalım... İnsanın karnına irahı girince dert dışarı çıkar... Senin muhabbetine, murabiyenin aşkına..." İçer. "Gayrı patlayom, dinle bakalım..." Şemi'ye dikkatle bakarak: "Bak kulaklarını nasıl dikti? Şaşkın sanki ağzımdan laf alacak... Hah hah hah... Beni sağroş sanıyo..." Güle güle bir tarafına yatıp kalkarak: "Hepsini anlaturum da iş ağaca gelince orada mıh kesilirim..." Sağına soluna sarhoşça bakınarak: "İşte başlıyom... Efendim benim çırak yok mu? Beşir...[1] İşte o meymenetsiz geceleri yattığımız odada, 'Usta korkuyorum, bana hıyalet gözüküyo...' lafını tutturdu. 'Oğlan zıbar! Hıyalet dediğin ne oluyor?' dedim... Uykum biraz derinleşir, Beşir dabduru döşeğinin içinde yine dinelir... 'Usta! Hıyalet pencerenin önünden yine geçti,' der. 'Hay babanı, ananı hıyalet götürsün... Gir döşeğine zıbar... Lahavleyi oku. Etrafına üfür...' diye bağırırım.

1. Kitabın baskıya esas alınan baskısında buradan itibaren Beşir karakterinin ismi Bekir olarak yazılmıştı. (Y.N.)

Döşeğinde dinelen uşak laf anlar mı? Sabaha dek böyle dalaşır dururuz... Bir akşam yine hıyalet diyecek, suratına şaplağı yapıştırıp, 'De bakalım bu ne şekil hıyalet, bana bir yol tarif et,' dedim. Beşir ağlayarak, 'Biri fistanlı, biri pantollu,' dedi. İşeğin zoruna bak... Fistanlı, pantollu hıyalet mi olur? 'Oğlan, onlar geçince beni dürtüşle, ne cins ecinli olduklarını göreyim,' dedin. Bir gece, gece yarısının bir yarısı ben tatlı uykudayken Beşir beni, 'Usta kalk,' diye dürtükledi. 'Ha ha!' diye tavan boyu sıçradım. 'Usta gidiyorlar,' dedi. Pencereye seyirttim. Biliyon ya bizim daire bahçenin bir ucundadır. Koruya bakar... Bir de baktım ki ne göreyim! Hele bir yol doldur." İçtikten sonra: "Koruya doğru karanlıkta iki gölge gidiyo... Çapaklarımı silip dikkat ettim... Tüh Allah cezalarını vere... Senin kamburla kokona dağa doğru gidiyorlar. Amcan karanlıkta ne acayip gözüküyor. Ecinliden farkı yok. Beşir'in korktuğu kadar var. Şimdi Beşir'e doğrusunu desek olmaz. Eğrisini söylesek uymaz... O akşam okuduk, üfürdük, yattık. Artık beni merak sardı. Lahavleyi ben okumaya başladım. Ertesi gece Beşir'in dürtüşlemesine gerek yok. Pencerenin önünde bekledim. Geçmediler. Tam beş gece geçmediler. Altıncı gece yine hıyaletler karşıdan koptu. Bu defa kambur yok, murabiyeyle enişte. Kol kola vermişler... Sanırsın ki birbirinin ağzına girecekler. Usulca odadan çıktım. Sezdirmeden peşlerinden vardım. Ah, bu gözlerim neler gördü. Doldur! Doldur! Bakınma öyle. Isıtma tutmuş gibi ne titreyon?"

"Ha ha hava serinleşti de üşüyorum..."

"Ha ha hava mı? Dilin dolanıyo... Ben içtikçe sen mi sağroş oluyon? Enişteni ayı ahlata yapışır gibi karıyla sarmaşırken gördüm. Neyse orasını geç. Ondan sonra geceleri çok bekledim, gayrı geçmediler. Murabiye dedin mi benim de kanım kaynıyo. O karıyı üç gün görmesem rahat edemiyom. Benimki bir şey değil ya, işte bir göz sev-

dası. Karşıdan güzelliğine hayran olmak. Bir gece döşekte sevda gönlümü sardıkça sardı. Yatamadım gayrık. Odadan fırladım. Murabiyenin yattığı odanın karşısında dolaşmaya başladım. İçim yüzüne hasret. Görmek istiyon. Meğer ben kalktıktan sonra Beşir de arkamdan ulaşmış. Beni gözetlermiş. Baktım murabiyenin odasında mum yanıyo. Odanın karşısında bir sakız ağacı var. Biliyon ya... Niyetim o ağaca tırmanıp odanın içini seyretmek. Ağaca el attım. Beşir arkamdan, 'Usta nereye çıkıyon?' dedi. 'Hay başımın belası! Oğlan nereden çıktın sen?' dedim. 'Baktım, sen gidiyon, peşin sıra vardım,' dedi. Oldu bir şey, artık koğsan da faydası yok. Öyleyse, 'Gel Beşir, omzunu ver. Şu ağaca çıkayım,' dedim. Çırak omzunu yaylımladı. Üzerine bindim. Ağacı kucaklamaya savaştım. Diha koca meret kucaklanmayo ki bin zorlukla kollarımı doladım. Yisa ha yisa[1] dallarına kadar yükseldim. Ha ha! Öyle yüksekliğe vardım ki gözlerim murabiyenin penceresiyle karşı karşıya geldi. Pencerenin tüllük perdeleri sıyrık duruyo. İçeride tepesi fistanlı lambadan kızıl bir ışık çıkıyo. Sanırsın ki odada yangın var. O alevin içinde murabiye geziniyo. Odayı dolandı dolandı. Hani orada aynalı bir yüklük yok mu? İşte onun önünde dikildi. Başladı fistanını çıkarmaya. Ha babam ha... Soyunuyo. Mal meydana çıkıyo."

Aşçıbaşı hikâyesinin bu noktasında bir Bolu bestesiyle aşağıdaki dizeleri mırıldanmaya başladı:

"Yaktı aşkın kederi beni / Çöz Aslım göğsün düğmelerini"[2]

Tosun Ağa her sözünü uzata uzata bu dizeyi okuduktan sonra:

1. Zar zor. (Y.N.)
2. Bu dizeler *Kerem ile Aslı* hikâyesinden alınmıştır. (Y.N.)

"Hele bir daha tepeleme sun ki hikâyenin alt tarafını diyem..."

Şemi zangır zangır titreyerek aşçıya bir tepeleme kadeh sundu. Aşçı gevşek, yayvan bir ağızla:

"Paluze vücut aynanın karşısında titreyo, ben de ağacın sırtında zangırdayom. Murabiye derede gölgesini gören ceylan gibi ardına baktı önüne baktı. Ağacın çatalında benim işim bitiyo... İçindeki resimleri parayla seyrolunan delikli sanduk yok mu? Hani camdan içine bakılıyo. O sanduğun sahibi, 'Al bakalım, bu da nedir, dirsen dünya gozeli! Asma kabağı gibi kollar. Tulum gibi bacaklar, kalaylı pilav tenceresi memeler, at yelesi saçlar, ayva göbek, hokka ağız, badem gözler!' diye bağırmıyor mu? İşte onu seyrediyom sandım. Kendini doyasıya seyrettikten sonra murabiye sırtına delikli bir gömlek geçirdi. Ne durdu ne durmadı. Odanın kapısı açıldı. Göre göre ne görsem beğenirsin? Kambur içeri girmedi mi? İkisi evvela baş başa tokuşur gibi eğilip kıçlarını çıkararak alafranga selamlaştılar. Onlar el ele tutuştuklayın ben ağacın üzerinden düşeyazdım. Oooğlan Şemi? Ne oluyon? Suratın değişti. Gözlerin fırıldayo... Kötü kötü ne soluyon öyle? Murabiyeyle kambur al alevin içinde cilvelenmeye başlayınca ağacın sırtında işte ben de böyle senin gibi soluğan oldum. Ağaçtan aşağı teker meker oluyordum. De bakalım sağroş olmamanın mümkünü var mı? Doldur bakalım..." İçtikten sonra: "O geceden sonra ben artık yuvada yatan leylek gibi o ağacın sırtını kendime yer belledim. Her gece seyretmek için oraya varırdım. Delikli sanduk kaç para eder? Neler gördüm neler! İki gece sonra o odada Sadri'yi gördüm. Enişteni... Birkaç akşam sonra da seni gördüm." Şemi'nin omzundan tutup sallayarak: "Uuulan donguz, sen de murabiyeyle nazlaşıyodun. Tüh! Sıra bana gelmedi ki... Şansım olsa aşçı olmazdım."

Şemi dili dolaşarak sordu ki:

"Bana baksana... Şey başı... A-a-aman aşçıbaşı... Şey, şimdi ha ha hâlâ onlar murabiyenin odasına geceleri geliyorlar mı?"

"Hayır... Şimdi iş başkalaştı. Yine ağaca tırmanıyom ama bir şey göremiyom. Murabiye gayrık pencerelerin istakortalarını (istor) sıkı sıkıya indiriyo. Üzerine kalın perdeleri de kapıyo. Becerebiliyorsan içerisini seç. Bir şey görünmüyo. Pencerelerin böyle kapatılmasından anlayom. Yine odada bir dolap dönüyo. Orasını Allah bilir ama yine gelen giden oluyo. Fakat ben göremiyom..." Tosun Ağa ayağa kalkıp yine, "Murabiye dolaş da gel tepeyi tepeyi" sözleriyle oynamak istedi. Fakat birkaç çalkantıdan sonra yere düştü. Sarhoşluğun etkisiyle gözlerine tuhaf bir mahmurluk, ağzına da hafif bir çarpıklık geldi. İri bir nefes alarak ağır ve yayıkça bir söyleyişle: "Şey... Şey... Şey... Amma da tuhaf şey ha! Küçükbey ben yıkılıyom. Bu sakızın suyu ne sertmiş! Hah hah hah! Yok, irahı beni yıkmaz. Beni... Beni anlayon mu? Şu beni murabiyenin aşkı hem yakıyo... Hem yıkıyo... Anladın mı?... Uuulan hey... Tavaya düşmüş mercanbalığı gibi ne bakıyon? Haydi oradan çürük yumurta! Samsaya sarımsaklı yoğurt, murabiyeye kambur âşık. Ha ha ha! Aşçıbaşıya bulaşık kaşık. Şıkır da şıkır da terelelli... Aman da kokonam yalelli..." türünden sarhoş sayıklamalarıyla aşçı arkasını kayaya dayayıp sızdı.

Tosun Ağa'nın mürebbiyenin yatak odasında "delikli sanduk" diye andığı panoramanın kızıl alevi asıl şimdi Şemi'nin kalbinde dehşet verici yalımlarını saçmaya başlamıştı. Mürebbiyenin Şemi'ye ihaneti hakkında Tosun'un iyi niyetle ve safça verdiği bilgiler, gerçeği korkunç bir kesinlikle ortaya koyuyordu. Sevgili Anjel'i gözünde artık melek olarak canlandırmaya, onu her türlü kötülükten uzak biri olarak görmek olasılığını aramaya, daha doğ-

rusu içindeki acıyı dindirmek için Şemi'nin kendi kendini aldatmaya uğraşmasına imkân kalmamıştı. Mürebbiyenin üçünü birden içeri aldığı gerçeği hayret verici biçimde apaçık ortaya çıkmıştı. Bu büyük ihanet, Şemi'nin içtiği birkaç kadehin de etkisiyle aklında büyüdükçe büyüdü. Kendisini dayanılmaz, can alıcı bir ateşe düşürdüğü için Şemi karşısında yatan aşçının üzerine atılıp boğazını sıkmak, o her kelimesi kalbine bir başka yara açan sözlerin çıktığı ağzı yırtıp paralamak istedi. Fakat biraz düşündü. Aşçının ne suçu vardı? O ayıkken söylemek istemedi. Şemi kendisi onu söyletecek şeylere başvurdu. Zavallı, talihsiz âşık! O anda aşağıya inip yalıyı altüst etmek, amcayı, Sadri'yi, mürebbiyeyi vurmak düşüncesine kapıldı. Lakin hep bu düşünceleri akılda kurması kolay, gerçekleştirilmesi imkânsız şeylerdi. Yavaş yavaş bu çılgın düşünceler, bu çocukça kararlarındaki ilk coşku silindi. Yine niyeti o niyet, kararı o karardı. Fakat düşündüklerini o gece uygulamayıp bunları gerçekleştirmek için uygun zamanı bekleyecek, başarı sağlayacak şekilde hazırlığını yapacaktı. Aşçıbaşı dayanıp sızdığı yerde horlamaya, Şemi de acısının şiddetinden ağlamaya başladı.

Birinin sarhoş horultusu öbürünün aşk gözyaşlarına karışarak yarım saat kadar geçti. Şemi'nin hıçkıra hıçkıra söylenmelerinden aşçıbaşı biraz gözlerini açarak, "Hele bir yol daha doldur bakalım!" dedi. Şemi hiç cevap vermedi. Tosun Ağa başını zor tutabilir, dermansız bir halle kendini toplamaya uğraşarak uzunca bir kahkaha salıverip mırıldanmalarla karışık birkaç saçma savurduktan sonra hep birbirine kavuşmak isteyen gözkapaklarının arasından Şemi'ye bakarak, "Hele hele hele... Aptala bak, ağzımdan laf alacak... Uuulan... Uuulan... Yoksa sakız ağacını ben sana anlattım mı? Yok ne gezer? Anlatmadım..." Yumruğuyla yere vurarak: "Ben onu sana anlatmam... İhtimali yok... Ağzımdan bir laf alamazsın..."

9

Aşçıbaşı Tosun'un bütün hikâyeyi bütün ayrıntılarıyla aktardıktan sonra yine hâlâ "Ağzımdan laf alamazsın," diye sarhoşça söylendiği gecenin sabahı Anjel'in üç vefalı âşığı *anthel minthica*'yı çevirmek için masanın çevresinde yerini aldı.

Şemi'nin yüzünden düşen bin parçaydı. Zavallı çocuk, aşçıbaşının akşamki dehşet verici açıklamaları, o sırada içtiği rakının akşamdan kalmalığı, uykusuz geçirdiği ıstırap gecesinin dayanılmaz etkisiyle çeviri yapmak değil, birisi kendine adını yaz demiş olsa nasıl olduğunu hatırlayamayacak bir hale gelmişti. O günkü çeviride Amca Bey yeğeninin durmadan hatasını yakalıyordu. Her hatayı alaycı sözlerle uyararak amca, enişte birbirine bakışıp önce anlamlı gülümseyişler, sonra da ardı arası kesilmez kahkahalarla gülüyorlardı.

Şemi bu alayların birkaçına dayandı. Ötekiler bu acımasızca alayların arkasını kesmeyince çocuk ikisinin yüzüne de o sonsuz kederini anlatır bir bakışla bakıp, "Şimdi şu ortadaki hokkayı aldığım gibi beyninizde paralarım. Bir kamburla bir evli herifin aptal âşıklığı benim halimden daha az mı gülünçtür? Güleceksenız aynaya bakınız da kendinize gülünüz. Benim yüzümde maymun oynamıyor ya!" diye öfkeyle çeviriyi elinden atarak odadan çıktı.

Sadri arkasından yavaşça, "Zırrrrrrt..." dedi.

Amca Bey yeğeninin bu ani dargınlığına şaşırarak Sadri'ye:

"Zırlama birader. Oğlanın bugünlerde pek sağı solu yok. Şimdi geriye döner, belki hokkayı birimizin kafasına fırlatır..."

Sadri kızarak:

"Benim elim armut düşürmüyor ya! Ben de onun kafasında bardağı paralarım..."

"Zırrrrt demenin sırası asıl şimdi geldi. Geçen gün koruda ellerin ne armut düşürüyordu ne de elma. Şemi'den dayağı güzelce yedikten sonra bir de utanmadan oturup çocuk gibi ağladın..."

"O bir kere olur!"

"O günden sonra kuvvet macunu yemeye mi başladınız? Yoksa pazılarınıza yiğitlik muskası mı taktınız? Kaç paralık gücün, kuvvetin olduğunu gözümle gördüm. Artık bana da kabadayılık satma..."

Bir süre sustuktan sonra Amca Bey sinirden gülmeye başladı. Bu gülüş hemen Sadri'ye de bulaştı. İkisinin arasında pek tuhaf bir sır varmış da hatırlarına geldikçe kendilerini tutamıyorlarmış gibi birbirine bakıp bakıp gülüyorlardı. Gitgide bu kahkahalar o kadar arttı ki Amca Bey bir kanepenin, Sadri bir koltuğun üzerine arka üzeri yatıp öyle katılırcasına gülmeye başladılar. Sadri biraz kendini toplamaya uğraşarak dedi ki:

"Nasıl? Şu ahmak oğlandan intikamımızı alabilecek miyiz?"

"Hah hah hay... İntikamımı önce ondan, sonra senden alacağım... Fakat aklıma geldikçe kendimi tutamıyorum..."

"Üzerine düşen rolü tamamıyla oynayabilecek misin?"

"Hay hay... Seninle birleşip Şemi'den, Şemi'yle birleşip senden intikam alacağım. Ben açık söylüyorum. Ayağını denk al! Fakat birader! Fakat o bana söylediğin şey yok mu? İşte ona inanamayacağım geliyor." Pencereden dışarı bakarak: "Bizim Şemi iyiden iyiye tutuştu. Kuduz köpek gibi bahçeyi dört dönüyor..."

Beyler bu sohbeti sürdürürken uşak geldi. Öğle yemeğinin hazır olduğunu haber verdi. Yemeğe indiler. Defalarca çağrılmasına rağmen Şemi o gün sofraya gelmedi.

Yemekten sonra damat bey, işe giderken giydiği elbisesini giyinerek iki haftada bir defa uğradığı dairesine gitmek üzere yalıdan çıktı.

Amca Bey de selamlık bahçesindeki çardaklardan birinin altına girip yaprakların arasından Şemi'nin hareketlerini izlemeye başladı. Şemi sinirli bir yürüyüşle bahçeyi dört döndükten sonra koruya çıkıyor, biraz durup iniyor, yine bahçeyi dolaşarak bir kez daha çıkıyor. Yine iniyor. Kısacası çılgın gibi durmadan dolaşıyordu. Amca Bey bu iniş çıkışları altıya kadar sayıp kendi kendine dedi ki:

"Bu ne delice dolanma! İşte bundan ders çıkarmalı. Anjel'in sevdası bak insanı ne hallere koyuyor. Ben de böyle on sekiz-on dokuz yaşımdayken bu kızın aşkına düşeydim besbelli işte Şemi gibi olacaktım. Sanki şimdi olmadım mı? Benim içim içime sığmıyor ama ne yaparsın? İçimdeki ateşi büsbütün göstermek olmaz. Soğukkanlı, çok soğukkanlı olmak lazım. Bana kambur diye küçümseyerek bakıyorlar. Ben kamburum ama elhamdülillah, o kamburum kadar da aklım var. A budala âşıklar! Beni siz kolayca yakadan atarız sanıyorsunuz öyle mi? Biri pazılarının gücüne, öteki de güzelliğine güveniyor. Ben de akıl ve zekâ, kavrayış ve anlayışımla gurur duyuyorum işte. Akıl her şeyi yener. Ben kamburken aklımın gücüyle kızın gönlünü çaldım. Sadri güzel delikanlı ama sevgilisini diğer iki rakibin ellerinden tamamıyla kurtaramıyor. Ben öyle fidan boylu olaydım acaba Anjel'e diğer ikisine selam mı verdirirdim? Hey gidi şaşkınlar hey!" Saatini çıkarıp bakarak: "Altıya çeyrek var. Rolümü oynamak zamanı geldi. Anjel'in aşkının ateşinden kabına sığmayan şu delikanlı Şemi Bey'in kalbine bir pehlivan yakısı[1] açayım da o da görsün..."

1. Vücutta ağrıyan yerlere konan sert, keskin bir yakı. (Y.N.)

Şemi'nin korudan yedinci inişinde Amca Bey çardaktan çıkıp o umutsuz âşığa yaklaşarak kederli bir yüz, ümitsizce bir sesle:

"Şemi yavrum, azıcık bana baksana... Beş aşağı on yukarı ne dolaşıyorsun öyle?"

Şemi nefretini gösteren bir öfkeyle:

"Amca şakanın sırası değil. Şimdi ağzımdan pek kötü bir söz çıkar. Kalbin kırılır."

İki elini şarkadak birbirine vurarak:

"İşte, al cevabı otur aşağı. Behey ahmak, beni dinle. Asıl şimdi böyle gereksiz öfke ve şiddetin sırası değil. Dinle bak ne önemli şeyler söyleyeceğim. Ben o enişte-miz olacak adamın yüzüne keyiften gülmüyorum. Sırrını ele geçirmek için aptalı yemliyorum. Ben arpayı önüne döktükçe o yedi. Ben döktükçe o yedi. Sonunda sindiremedi. Kalbinin bütün sırlarını ortaya döktü. Sen benimle oyun mu oynuyorsun! Ben bir *fine personne*'um[1], sense bir *maladroit*'sın[2]."

"Rica ederim amca Türkçesini söyle..."

Şaşırarak:

"Canım, kurnazlığımı tanımlamak için Türkçede *expression*[3] bulamıyorum."

"Peki ne olmuş? Konudan ayrılmayınız. Başım pek sersem, dinleyemeyeceğim."

"Efendim sözün kısası, özeti, özü, kısaltması... toplucası..."

"Offf..."

"Yani sözün özü... Biz leylek yuvadan atılır gibi if'al kalıbına göre 'ihraç' edilerek kovulduktan sonra... Oh yavrum kekâ... Mürebbiyeyle bizim enişte arasındaki ya-

1. (Fr.) Kavrayışlı, kurnaz (bir) insan. (Y.N.)
2. (Fr.) Beceriksiz, yol yordam bilmez. (Y.N.)
3. (Fr.) Deyim, ifade. (Y.N.)

kınlık artmış, bunu bana Sadri alık yârim kendi anlatıyor."

"Ne yapayım? İkisi de kahrolsun..."

Garip bir gülümsemeyle:

"Bu cevabın zavallı âşıklara has sözlerdendir. Sen onlardan mısın ya? Hani birkaç gün önce Anjel'in adını ağzına alanı gebertirim diyordun? Nerede kaldı o babayiğitlik?"

Şemi vahşice bir bakışla Amca Bey'in omuzlarından yakalayıp silkerek:

"Söyle... İkisini de öldüreyim mi? Ne yapayım?"

Birkaç adım geri kaçmak isteyerek:

"Yok yavrum! Beni öldürecek değilsin. Hem bana artık rakip gözüyle bakma. Ben Matmazel Anjel'in üzerine çoktan su içtim. Bira, mastika, gazoz da yuvarladım, inşallah kış gelirse boza bile içeceğim. Yok. Ben artık o karıyı sevmiyorum. Ben kamburum ama gönlüm büyüktür. Nefsim çok yücedir. Üçünün, dördünün bir yalaktan su içmesi... O dediğin köpeklere yakışır. Çok şükür ben dört ayaklı değilim. Bak iki ayak üzerine yürüyorum. Koruda öyle birkaç defa topraklara yuvarlanıp da böbürlenmekle iş bitmez. Şimdi sözümün alt tarafını dinle. Sözün kıpkısası yok mu? Bu gece Matmazel Anjel sizin enişte beyi o pembe ışıklı odaya çağırdı. Bunu gerçek söylüyorum. Benden bir kere haber vermesi. Gerisi senin bileceğin şey. Ben o sevdadan çoktan elimi, yüzümü yıkadım. Bak şimdi, hiç dertsiz tavla oynamaya bitişik yalı komşumuza gidiyorum. *Au revoir*[1] sevgili yeğenim."

Amca Bey kendine has yürüyüşüyle kırıta kırıta çekilip gitti. Şemi çivilenmiş gibi durduğu yerde kaldı. Gözleri bakıyor ama artık görmüyor, kulakları dinliyor

1. (Fr.) Görüşürüz, hoşça kal. (Y.N.)

fakat bir şey işitmiyordu. Deniz, yalı, ağaçlar kederli gözleri önünde fırıl fırıl, biçimlerini kaybedercesine dönüyor, nereye bastığını, nerede durduğunu bilmiyordu. Düşünmek istiyordu. Fakat düşüncesi her zamanki açıklığını yitirmişti. Yalnız aklında ateşten bir ırmak gibi bir düşünce dönüyordu ki o da bu gece mürebbiyeyle Sadri birlikte olurlarken üzerlerine gidip ikisini de ortadan kaldırmak için duyduğu şiddetli arzuydu. Gece hareme nasıl girecek? Mürebbiyenin kilitli kapısını nasıl açabilecek? Bu zorlukların çarelerini düşünmeye aklında güç yoktu. Efendi babasından korku ve çekincesini tamamen yok sayarak aklına biraz açıklık vermek üzere doğru kilere koştu. Sakız mastikasından birbiri üzerine üç-dört kadeh yuvarladı. Beş-on dakika sonra aklında her zorluğa dayanabilecek bir tazelik, vücudunda bütün engelleri yerle bir edecek bir güç, çılgınca azmini eyleme geçirmek için kendinde olağanüstü bir cesaret duydu. Kararını o gece kesinlikle uygulayacaktı. Mastikanın aklına verdiği ateşli bir şiddetle ilk planında ayağına dolanacak zorlukları birer birer düşünüp taşındı. Sorunları çözmeye cinayet aletini belirlemekle başladı. Yalının selamlığında duvarlarına silahlar asılı küçük bir oda vardı. Oraya gitti. Duvarlara değerli kilimler üzerine üçgen, daire ve oval şekiller ortaya çıkaracak şekilde asılmış bulunan tabancalara, tüfeklere, palalara, yatağanlara, kamalara göz gezdirdi. Kabzası altın işleme üzerine mercanlı, firuzeli, orta büyüklükte, oldukça şık bir hançer üzerinde gözleri karar kıldı. Kendi kendine, "Hah, Anjel'i böyle zarif bir aletle öldürmeli ki üç erkeği birden aldattığı için ahrete pişman olamadan gitsin. Bu hançer şimdi yerinde dursun. Gerektiği zaman ben gelir, onu buradan alırım," dedi. Gece hareme nasıl girebileceğini düşündü. Bunun için bin türlü yol buldu. Şimdi geriye Anjel'in kilitli kapısını açmak engeli kalmıştı. Bunun için uzun uzun dü-

şünmek gerekiyordu. Odasına çekildi. Pencerenin önüne oturdu. Kafa yormaya başladı. Önce pencereden girmeyi uygun buldu. Odanın yüksekliği fazla olduğu için böyle girmeyi tehlikeli gördü. Kamayı yanına alıp gündüzden Anjel odada yokken karyolasının altına girip saklanmayı, intikam saatine kadar orada beklemeyi düşündü. Bu ikinci yöntemi de zor buldu. Böyle hareket ederse gündüzden yakayı ele verip amacına ulaşamadığı gibi babası tarafından çok şiddetli bir biçimde cezalandırılmak olasılığı da vardı.

Bu dehşet verici düşüncelerle pencereden dışarı bakmaktayken mürebbiyenin çocuklarla beraber bahçede gezindiğini gördü. Gözleri kızın gözlerine rastlarsa aklının içinde dönüp duran bu korkunç kararı belki anlar korkusuyla pencereden çekilip kendini mürebbiyeye göstermedi.

Kapının kilidini gece istediği anda açabilmek gibi önemli bir sorunu olanca akıl kuvveti ve kurnazlık yeteneğiyle düşündü. Düşüncesinin sonucu olarak kendi kendine, "Öncelikle gidip şu kapının kilidini iyice inceleyeyim. Bunun sonucu üzere belki ona göre bir karar verebilirim," dedi. Fakat hareme nasıl girecekti? Oraya girmek kendisine kesinlikle yasaktı. Sadri'nin kalemde olması, Amca Bey'in yalıda bulunmaması, mürebbiyenin bahçede gezinmesi bu amacını kolaylaştıracak rastlantılardı. Selamlıktaki uşaklar, haremdeki cariyeler gündüz o saatlerde hep alt katlarda bulunduklarından yukarı katta bir kendisi bir de efendi babası vardı. Selamlıktan hareme geçilen koridorun kapısı geceleri kilitli, gündüzleri açık bulunduruluyordu. Fakat o koridordan harem tarafına girmek için mutlak babasının kütüphanesi önünden geçmek gerekiyordu. Şemi yine kendi kendine:

"Efendi babam bugünlerde *anthel minthica*'yı yazmakla meşgul. Böyle başı kalabalık zamanında kapısının

önünden geçmek değil, odasına bile girilmiş olsa çoğunlukla farkında olmaz. Harem sofasında kadınlardan birine rastlarsam oradaki eski odamda kalmış olan bir kitabımı almaya gelmiş olduğumu söylerim. İnandırabilirsem ne âlâ, inandıramazsam başıma gelecek ceza en çok falakaya yatmak olur."

Bu kararı üzerine Şemi koridordan içeri girdi. Tüylü halıların üzerinden yavaş yavaş adımlarını atarak babasının kapısı önüne geldi. Kulağını yavaşça kapıya verip içeriyi dinledi. Pederi Fransızca, "*Le fruit est une gousse allongée*,"[1] diye söyleniyordu. Şemi içinden, "Oh oh, peder meşgul," dedi. Yavaş yavaş yürüdü. Başını harem sofasına çıkarıp ortalığı dinledi. İnsan varlığına kanıt olacak hiçbir ses işitmedi. Sakınarak mürebbiyenin odasına doğru gitti. Odanın kapısı kapalıydı. Topu çevirdi. Kapının bir kanadı açıldı. Kilidi incelemeye başladı. Kilit tek anahtarla gereğine göre içeriden, dışarıdan kilitlenen türdendi. Zaten yalıdaki kapı kilitlerinin tümü hemen o türdense de hiçbir kilidin anahtarı diğer bir kapıya uymazdı. Çünkü anahtarların dillerindeki oymalar hep başka biçimlerdeydi. Bu tür kilitlerle yapılmış kapılar içeriden kilitlenip de anahtar da üzerinde bulundurulursa dışarıdan o anahtarın bir aynı da sokulmuş olsa yine kapı açılmaz. Bu yüzden anahtarı oradan çalıp bir çilingire çarçabuk aynısını yaptırmanın Şemi'ye bir yararı yoktu. Şemi anahtarı çevirdi. Dışarı çıkan sürgüyü ve onun gireceği yuvayı inceledi. Her ikisini de pek sağlam buldu. Bir bilmecenin en can alıcı yerini arar gibi kapının her yanını karış karış gözden geçirirken birdenbire elini alnına götürüp, "Buldum... Buldum... Kolayını şimdi yakaladım," dedi. Kapı çifte kanatlı değil mi? Kilitlen-

1. (Fr.) Meyvesi uzun bir bakla. (Y.N.)

diği zaman bir kanadını kilidin sürgüsü, diğerini de yukarıdan söveye, aşağıdan eşiğe sürülen iki sürgü tutuyor... Sabit kanadın bu üstteki ve alttaki sürgüleri sürülmemiş olsa kilidin pek o kadar önemi kalmayacak. Çünkü kilit sürgüsü yuvalı kanattaki dayanağını kaybediyor. Sabit kanadın aşağılı yukarılı sürgüleri sürülmeksizin kapı kilitlenmiş olsa dışarıdan uygulanacak şiddetlice bir basınçla kanatları açılabilir.

Şemi bu düşünceyle, sabit kanadın iki sürgüsünü de yuvalarına ancak bir milimetre kadar dokunacak biçimde çekti. Sonra alt sürgünün kendi kendine yuvaya düşmesi olasılığını düşünüp bir-iki kibrit bularak sürgüyü istediği gibi bunlarla sıkıştırdı. Mürebbiye akşam odasına girip de sabit kanadın sürgülerini gözden geçirmeksizin misafirini içeri aldıktan sonra kapıyı kilitleyip yatarsa Şemi'nin işi işti.

Bizim tutkun âşık bu hazırlığı tamamladıktan sonra odanın içine, pek tatlı anlar geçirdiği, sevdasına kavuştuğu sevgilisinin o zevk yuvasına özlem dolu bir acıyla baktı. Bütün gençlik umudu, ruhunun anlamı işte orada ortaya serilmiş, hayatın o âna kadar bilmediği lezzetlerini o dört duvarın arasında görmüş, bulmuştu. Her köşesi gönlünde tatlı fakat şimdi tadına dayanılmaz bir acılığa dönmüş anılar uyandıran o geçmişin aşk yuvasını izlemekten gözleri doldu. Karyolanın örtüsünü kaldırıp ütülü patiska çarşafın, dört köşe dantelalı yastıkların üzerine sevdanın kederinden yanan yüzünü sürerek ümitsizliğin etkisiyle akan gözyaşlarını serperek Anjel'in şimdi hayal olmuş o güzel kokusunu arayıp bulmak istedi. Döşeğe yaklaştı.

Fakat o anda gözlerine ateşten yaratılmış ejderler görünmüş gibi titreye titreye geri çekildi. Yumruklarını sıktı. İçten bir haykırışla, "Bu karyola... Birkaç saat sonra başka bir erkeğin yatağı olacak. Ondan sonra da intikamımla bir cinayet mahalline dönecek," dedi. Döşekten kanlar fışkır-

dığını izler gibi tuhaf bir duyguyla birkaç adım daha geri çekildi. O hastalıklı görüntüden bakışlarını kurtarmak için başını öbür yana çevirdi. Bu defa gözleri Anjel'in fotoğrafına rastladı. Mürebbiye üzerine ipekten çiçekler işlenmiş fes rengi kadifeden bir çerçeve içinde yürek parçalayan bir bakış, hafif bir gülümseyiş gösteriyordu.

Şemi, "Ben ağlarken sen gülmek için mi yaratıldın?" dedi. Resmi ayaklarının altına alarak çiğnemek istedi. Fakat yine, "Yok... Bu oda içindeki her şey ateş gibi gözüme batıyor. Fakat bunlardan hiçbirine el sürmeyeceğim. Burada şu odaya bugünkü gelişimi belli edecek hiçbir iz bırakmak istemem." Fotoğrafa dikkatle bakarak, "Gülümse sevgili Anjelim! O zehir saçan, o aldatıcı gülümseyişin yüzünde hiç eksik olmasın. Bu gece cesedin şu karşıki döşekte cansız yatarken sen yine buradan o faciaya güleceksin değil mi? Gül efendim gül... Ben seni katlettikten sonra artık yaşamayacağım... Şu karşıki odanın penceresinden kendimi akıntıya atacağım... Ben orada boğulurken sen burada yine gül... *Au revoir* Anjelim..." dedikten sonra acı bir gülümseyişle Şemi odadan çıkıp kapıyı eski haline getirerek kapadı.

Bu dehşetli kararından kimseye bir şey sezdirmemek için o akşam Şemi zoraki bir güler yüzle sofraya indi. Birkaç lokma yemek yedi. Amca Bey'in beş-on zevzekliğini dinledi. Yatmak zamanı gelip de bütün ev halkı yatak odalarına çekilince zavallı ümitsiz âşığı şiddetli bir çarpıntı aldı. Gündüz içtiği rakının verdiği sarhoşluktan iz kalmamıştı. "Ben bu işi ayık kafayla yapamayacağım," dedi. Kilerden bir şişe konyak çalarak odasına çekildi. Bir kadeh içti. Gözlerini duvardaki saate dikip, "Dört buçuk,[1] daha altıya bir buçuk saat var. Şu kısacık zamanın geçi-

1. Alaturka saate göre günbatımından dört buçuk saat sonrası. (Y.N.)

şinden sonra bu ev bir taziye evine dönecek. Yarın gece bu saatlerde acaba nerede bulunacağım? Hiçbir yerde! Cesedimi denizde bulabilirlerse belki bir mezara gömerler. Fakat Anjel... O dağılmış saçları, o güzel yüzü, her erkeği bir türlü kandıran o sevimli ağzıyla o da toprağa girecek. İkimiz bir günde gömüleceğiz. Sadri, o hain, o da bu şerefe erişecek. Ölümümüzde bile Anjel'le aramıza kötülüğümüzü isteyen bir rakip giriyor," diye mırıldanarak başını duvara dayayıp ağlamaya başladı. Zavallının aklında aşkın zorluklarıyla gençliğin hayata olan güçlü bağları pençe pençeye gelmiş, çekişme son bir şiddetle sürüyordu. Biri bu dünya hayatını yüzüne bakmaya dayanılmaz kapkara şekiller, sıkıntısına katlanılmaz dertler, kederler içinde göstererek zavallıyı ölümün çukuruna doğru çekiyor, "Rahat bendedir. Sevdadan el çek. Bak sana kapkara kucağımı açtım. O çektiğin aşk acısının çile dolu bir tek dakikası benim bütün bu sonsuz sessizliğimden daha dehşet vericidir," diyordu. Beri yandan gençliğin hayata çağıran güler yüzlü umutları, hayallerin peşine takılmış arzuları, gençlik düşlerine bürünmüş mutluluklar, aşklar, sevgiler, bağlılıklar taze bir gelecek göstererek, "Gençliğinin ayağına serdiğim bu arzular vadisine adım atmaktan niçin çekiniyorsun? Tutkun bakışlarına sunulacak ne büyülü manzaralarım, özlem dolu kulaklarına fısıldayacak ne tatlı sırlarım, koklaman için ne bayıltıcı çiçeklerim var! Benden yüz çevirip de niçin o ürkütücü çukura dönüyorsun? Ben sana gülerken sen bana somurtursan sonra pişman olursun..." diye sayıklıyordu.

Gençliği sanki ikinci bir kişiymiş de karşısına dikilmiş gibi Şemi yumruklarını sıkıp ona dedi ki:

"Hayır seni istemem... Bana göstermek istediğin o aldatıcı çiçekler gözümde yalnız bir kelebeğin onlara konup kalkmasıyla beğenmeye değer olabilir. O kelebek Anjel'dir. Beni sevdanın ilk adımında aldattın. Senden bu

hainliği görünce ben de o kapkara çukura yöneldim. Anjel'i bütün sevda günahlarından temizleyerek bana temiz, saf olarak geri verebilir misin? Bu olacak şey değildir. Veremezsin! Öyleyse ben de senin yüzüne bakamam... Bir an önce acılarımdan kurtulmak için beni yutacak dalgalara atılırım." Talihsiz aşk vurgunu başını tahtalara vurarak bir gözyaşı yağmuruyla, "Öldüreceğim. Öleceğim. Başka isteğim kalmadı," dedikten sonra kalktı. Bir kadeh daha içti. Saate bakarak, "İntikam saatine daha bir saat yani bir yüz yıl var. Değil tüm bir ömrü tamamlamak, benim şu acı dolu hayatın bu tek saatini geçirmeye dayanacak gücüm yok," sözleriyle oda kapısından başını çıkarıp dışarıyı dinledi. Herkes odasına çekilmişti. Hiç ses yoktu. Elinde küçük bir lambayla yavaş yavaş yürüyüp silahların asıldığı odaya girdi. Gündüzden seçtiği hançeri duvardan alarak odasına döndü. Bir kadeh konyak daha içtikten sonra hançeri kınından çıkardı. O soğuk demirin orasına burasına dokundu. O dokunuştan duyduğu soğukluğun bütün vücuduna yayıldığını hissetti. "Biraz paslı ama Anjel'in yumuşak vücudunu delebilir," dedi.

Pencerenin önüne oturdu. Denize, karşıdan gölgeler içinde görünen dağlara, yalılara, küçükten beri hep içinde büyüdüğü o manzaraya veda edercesine bakıp kâh ağlayarak kâh acı acı gülerek epey zaman geçirdi.

Kalktı, saate baktı. Altıya çeyrek var... "Vakit gelmiş," dedi. Deminden beri sabırsızlıkla gelişini beklediği o uğursuz saatin iyiden iyiye yaklaşması bu defa kendinde tersine etki gösterdi. Çarpıntısı arttı. Eli ayağı buz kesildi. "Üşüyorum, konyak içmeliyim," dedi. Bir... Bir daha, birbiri üzerine iki konyak içti. Arkasından ceketi, yeleği çıkardı. Bir pantolon, bir gömlekle kaldı. Hançeri eline aldı. Odadan çıktı.

Hareme giden koridorun kapısının kilitli olduğunu bildiğinden hiç o tarafa gitmeksizin merdivenden dikkat-

le indi. Gelişini kimseye duyurmadan bahçeye çıktı. Haremle selamlık bahçelerini ayıran insan boyundan biraz yüksekçe bir duvar vardı. Duvara yakın ağaçlardan birine tırmanıp çıktı. Duvarın öbür yanından aşağı süzülerek harem bahçesine indi. Bir süre durdu, düşündü. "Ah, keşke yanıma biraz konyak alaydım. Bu gece ne kadar içsem beni tutmuyor," dedi. Haremin alt kat pencerelerinin demir parmaklıklı, bahçeye açılan kapılarının da geceleri kilitli bulundurulduğunu bildiği için Şemi etrafına bakındı. Bahçeyi dolaştı. Ağaçların kurumuş dallarını ayıklamak için bahçıvanın daima oralarda bulundurduğu üç ayaklı merdiveni arayıp buldu. Bunu alt kat hela penceresinin önüne koyarak oradan içeri girdi. Koca yalı bütün sessizliğiyle derin bir uykunun içinde. Ses yok, seda yok... Taşlıktan geçti. Her basamağında bin çarpıntı duyarak iki merdiveni çıktı. Sofaya... Üç rakibin orta yerdeki masanın altına saklanmış olduğu o sofaya geldi. Orada asma lamba yine yanmıyor. Bunun söndürülmesini anlamlı buldu. Sofanın bu karanlığı Anjel'in odasında misafir bulunduğunu gösteriyordu. Yavaş yavaş yürüdü. Mürebbiyenin kapısına geldi. Kulağını verdi, içeriyi dinledi. Ufak ufak mırıltılar... Kesik kesik ahlar, oflar... Kısacası üçüncü bir şahsın işitmemesi gereken mahrem sesler duydu. Aşk acısının, içtiği o birkaç kadeh konyağın ateşe çevirdiği kanı buhar gibi genişleyerek damarlarına sığmaz bir hale geldi. Kendi kendine, "Demek amcanın söylediği doğruymuş," dedi. Şemi artık insanlıktan çıkmış, baştan aşağı bir titreme, bir ateş kesilmişti. Oradan çekildi. Yere düşmemek için duvarlara tutuna tutuna Sadri'nin odasına kadar gitti. Baktı kapı aralık, içeride kimse yok. Onun bitişiğindeki odaya girerek pencerelerden birinin camını, kafesini sürdü. İşini bitirdikten sonra kendisini kolaylıkla denize atabilmek için hazırlanıyordu. Oradan geri döndü. Babasının dairesine giden koridordan içeri girdi. Kütüphanede

lambanın yandığını kapının aralıklarından gördü. "Babam oturuyor," dedi.

Usulca geri çekildi. O tarafa ses gitmemesi için koridorun sofaya olan kapısını yavaşça kapadı. Bir gürültü duyup babasının gelmesine, ev halkının uyanıp yukarıya koşuşmalarına meydan kalmadan bu işi hızlıca görmek gerekiyordu. Zangır zangır bir halde kendi kendine, "Haydi bakalım, cesaret, sağlam duruş... İşe başlamak zamanı geldi," dedi. Yavaş yavaş yine mürebbiyenin kapısına yaklaştı. Aşk acısı ile kıskançlığın öfke ve hırsının vücuduna verdiği olanca şiddetle iki ayağını döşeme tahtalarına kuvvetlice dayadı, sağ omzunu iki kanadın arasına vererek insan üstü denecek bir güçle kapıya bir yüklendi. Gündüzden çekip hazırlamış olduğu alt ve üst sürgüleri yuvalarıyla olan o azıcık bağlantıdan kurtularak iki kanat birden gacır gacır bir karış kadar ileriye yürüdü. Fakat kilit bütün bütün açılmadı.

Yine kapıyı tutuyordu. İçeriden Türkçe, Fransızca, "Ay aman! O nedir? Ne oluyoruz?" anlamında dehşete kapılmış, şaşırmış kalınlı inceli sesler işitildi. Onun ardından bir telaş, bir gezinme başladı, "küt" diye birkaç kişi birden karyoladan atladıktan sonra içerideki dolaplardan birinin anahtarla kapısı açılıp yine kilitlenir gibi oldu. Şemi bu kargaşalıktan yararlanıp hançeri elinde sımsıkı tutarak on beş-yirmi adım geriye açılıp kendini bilmez bir halde koşa koşa gülle gibi bir hızla kendini kapıya bir ikinci defa daha verdi. İki kanat birden çatır çatır arkasına dayandı.

Odanın içi yine pembe ışıklara boğulmuştu. Anjel ayaklar çıplak, göğüs bağır üryan, saçlar ürpermiş, titrek, korkmuş bir halde odanın bir köşesinde ayakta duruyor, üç erkekle oynamak istediği "aşk" komedyasının hiç beklemediği böylesi bir faciaya dönüşüne şaşırıyormuş gibi korkuyla karışık bir bakışla bakıyordu.

Şemi sağına baktı, soluna baktı. Odada Anjel'den başka kimseyi göremedi. Hançerin kınını çekip odanın ortasına fırlatarak silahlı elini mürebbiyeye doğrultarak yukarı kaldırdı. Çarpıntısından zor anlaşılır bir sesle:

"Eğer bağırırsan bu hançeri göğsünde bil... Birkaç dakika önce burada biri vardı. Nereye sakladın? Söyle!"

Mürebbiye cesaret göstermeye çalışarak:

"*Je vais crier à l'assassin*... (Koşun katil var, diye bağıracağım...)"

"*Si tu cries je te tue*... (Bağırırsan öldürürüm...)"

Anjel o korku dolu anda düşmanının anadiliyle konuşursa belki de daha etkili olur diye düşünüp Türkçeye dönerek:

"Ben ölmek korkmuyor. Şimdi katil var bağıracak. Efendi baba gelecek burada... Senin ayaklar koyacak falaka içeride... Sopa sopa sopa... Çok acı, çok ağrı..."

"Uzun lafa zamanım yok... Bu gece içeri aldığın herifi nereye sakladın? Az önce tatlı tatlı konuşuyordunuz..."

"Ben içeride herif aldı? Ben mağsum, günahsız kari..."

"Günahsız olduğunu papaza anlat... Ben burada seni *confession*[1] ettirerek *absolution*[2] vermeye gelmedim. Ne mal olduğunu biliyorum... Çabuk söyle, herif nerede?"

"Ah, vaşi (vahşi) adam! Gece yarı bir kari kapisi kırıyor..."

Şemi çılgınca bir öfke ve hızla karyolanın etekliğini kaldırıp altına baktı. Kimse yok. "Komodin" yerine, karyolanın başucuna konmuş bulunan dolaplı masayı açtı. Yine aradığını bulamadı. Aynalı dolaba koştu. Baktı, üzerinde anahtarı yok... Titreyen bir sesle:

1. (Fr.) İtiraf, günah çıkarma. (Y.N.)
2. (Fr.) Bağışlama. (Y.N.)

"Şu aynalı dolabın anahtarını ver. İçinde kimse yoksa bu gece seni affedeceğim..."

"Benim aynalı dolap anahtarın kimse vermez. İçeride kadın eşya var. Eğer bir erkek onlara bakıyor, ayıp oluyor..."

"O kadının kendini çırılçıplak erkeklere göstermesi ayıp olmuyor da eşyasını göstermesi mi ayıp oluyor? Anahtarı ver diyorum..."

Anjel hakaret edercesine bir cesaretle kaşlarını çatıp:

"Ben anahtar vermiyorum..."

Şemi kudurmuş kaplan gibi bir sıçrayışta üzerine atılarak mürebbiyenin iki elini arkasına çevirip sımsıkı tuttuktan sonra kızı yan üstü yere yatırdı. Üzerine çıkıp hançerin ucunu iki memesinin ortasına doğru tutarak:

"Sen anahtar vermiyor ama ben de seni gebertiyor."

Anjel boğuk boğuk:

"Ben katil var bağıracak..."

"Bağırdığın anda bu hançer göğsüne girecek..."

Mürebbiyenin bağıracağım demesi çıldırmış âşığını korkutmak içindi. Yoksa bağırmak onun da hiç işine gelmiyor, ufak bir gürültü olup da dışarıdan biri gelecek diye kız, oğlandan da çok korkuyordu. Anjel göğsü üzerinde parlayan hançere bakıp bir ölüm acısını bir de anahtarı düşmanına vermekteki sakıncayı düşündü. Ölümü yeğleyen kabullenmiş bir yüzle kısık kısık dedi ki:

"İsterse beni öldürüyor. Fakat ben anahtar vermiyor..."

Şemi öfkeden baştan ayağı şiddet kesilerek olanca gücüyle kızı bir-iki tartakladı.

Anjel düşmanının demir pençeleri altında yarı baygın bir hale gelerek, "*Ah! Quel supplice, que de torture?* (Bu ne işkence! Ne kadar eziyet?)" dedikten sonra vücudunun her zerresi ayrı ayrı titreyerek gözlerinden bir gözyaşı seli boşandı. Kendini hiç savunmadı, yardım istemek

cesareti göstermeyerek yalnız içten hıçkırıklar, derin iniltilerle sessiz sedasız ağlıyordu. Şemi güçlü elleri arasında kızın moraran beyaz bileklerine, diziyle çökerttiği kalçasına, kısacası o güzel ve yumuşak vücuda baştan ayağa göz gezdirdi. Derin bir kederle kendi gözlerinden de akmaya başlayan yaşları gönlünü aldatan o kadına göstermemek için başını arkaya çevirdi. Şimdi ikisi de ağlıyordu. Bir aşkın en çok başı ve sonunda akan bu hüzünlü damlalar birbirini izleyerek halının üzerine yuvarlanmaktayken talihsiz Şemi, çılgınca bir şiddetle intikam almak isteyen elleri arasında hırpalayıp ezmeye uğraştığı, elinde hançerle sinesini delmeyi düşündüğü o vücudun, gençlik hayallerini cennete çeviren, bütün rüyalarına aşkın parlaklığını veren Anjel'in, o ruhunun sahibi kadının nazlı bedeni olduğunu düşündü. O vücuda dokundukça kalbinde duyduğu atışların her biri, "Öldürme... Affet... Affet... O yine seni sevecektir," diyordu. Baktı ki gittikçe dozu artan kederi yapmak istediklerine engel, bu defa ne yaptığını ne yapacağını bilmez bir ümitsizlikle kızın ellerini bırakıp kalktı. Odanın içinde bir-iki döndü. Aynalı dolapla karşı karşıya gelince, "Bunun içinde erkek var. Sen anahtarı vermezsen ben de tekmemle kıracağım... Önce onun içinden çıkanı, sonra da seni bitireceğim," dedi.

Tekmesini kaldırdığı sırada Anjel umutsuzca bir iniltiyle, "Yok... Yok... Kırmayacak... Kırmayacak... Ben anahtarı verecek..." dedi. Gecelik gömleğinin sol tarafındaki ufacık dantelalı cebinden küçük bir anahtar çıkarıp odanın ortasına fırlattı. Şemi hemen anahtarı aldı. Dolabın kilidine sokarken diğer yanda mürebbiye uzunca bir ah çekerek, "Şemi açma... Açma sonra çok pişman olacak," dedi. Kız bu sözleri bitirir bitirmez bütün bütün yere serpilip bayılıverdi.

Şemi düşmanını dolaptan kaçırmadan tek hamlede öldürmek için bir eliyle hançeri kaldırdı. Hazırda tuttu.

Diğer eliyle dolabı açtı. Gözüne çarpan ilk manzaradan bu defa gerçekten çıldırmış gibi iki adım geriye fırlayarak, "Ahhh... Efendi babam!" çığlığıyla elindeki hançeri bir tarafa, kendi de öbür tarafa düştü, bayıldı.

Evet... Şemi'nin efendi babası Dehri Efendi, ak sakalı ve kıpkırmızı bir yüzle Anjel'in asılı fistanlarının arasından çıktı... Odanın ortasına doğru bir-iki adım yürüdü. Baygın yerde yatan o iki gencin haline, o dokunaklı manzaraya baktı. Üçüncü bayılan da kendisi oldu.

SON